

รายงานฉบับสมบูรณ์

การสำรวจและรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำ
เพื่อการชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงคราม

A Survey and Model of Water Route Tourism Management
for
Firefly Visiting in Samutsongkram Province

โดย ปาริชาติ รัตนรักษ์ และคณะ

ธันวาคม 2549

สัญญาเลขที่ RDG48O0039

รายงานฉบับสมบูรณ์

การสำรวจและรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำ
เพื่อการชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงคราม

A Survey and Model of Water Route Tourism Management
for
Firefly Visiting in Samutsongkram Province

คณะผู้วิจัย

1. ปาริชาติ รัตนรักษ์
2. จิราหนู ไสภา
3. ปณิดา สงวนทรัพย์
4. ปรชญนันท์ นิลสุข

สังกัด

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
วิทยาลัยเทคนิคสมุทรสงคราม

ชุดโครงการการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
คณะวิจัยขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ ที่นี้

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ก็ด้วยความร่วมมือร่วมใจของคณะผู้วิจัย โดยอาจารย์ปาริชาติ
รัตนรักษ์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ หัวหน้าโครงการผู้ชักชวนทุกคนได้มาพบกัน
อาจารย์จิรา นุช โสภ สาขาวิชาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต อาจารย์ปณิตา
สงวนทรัพย์ ภาควิชาเทคโนโลยีสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
ราชมงคลธัญบุรี อาจารย์ ดร.ปรัชญนันท์ นิลสุข วิทยาลัยเทคนิคสมุทรสงคราม

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงโดยเฉพาะ ดร.เทิดชาย ช่วยบำรุง ผู้อำนวยการสำนัก
ประสานงานการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน พร้อมทั้งเจ้าหน้าที่
ประสานงานทุกฝ่ายที่ติดตามช่วยเหลือคณะผู้วิจัยเป็นอย่างดีมาโดยตลอด

ขอขอบคุณผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสงคราม นายอนุวัฒน์ เมธีวิบูลวุฒิ ที่ให้เกียรติเป็น
ประธานในการประชุมผู้เกี่ยวข้อง ขอขอบพระคุณท่านผู้นำชุมชนและท้องถิ่น ผู้ประกอบการ
ท่องเที่ยว ผู้ประกอบการบ้านพัก ผู้ประกอบการเรือรับจ้าง กลุ่มและชุมชนในพื้นที่การท่องเที่ยวชม
หิ้งห้อยทุกท่านที่ไม่สามารถเอ่ยนามได้หมด ที่กรุณาให้ข้อมูลและเข้าร่วมประชุมอันเป็นประโยชน์
อย่างยิ่งในการวิจัย คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณอาจารย์และนักศึกษาแผนกเทคโนโลยีสารสนเทศ และแผนกอิเล็กทรอนิกส์
วิทยาลัยเทคนิคสมุทรสงคราม ที่อำนวยความสะดวกในการจัดประชุมผู้เกี่ยวข้อง และรับเป็นธุระใน
การจัดเก็บข้อมูลจนการวิจัยดำเนินการไปด้วยความเรียบร้อย

คุณความดีของงานวิจัยนี้ขอมอบให้เป็นทุนทางปัญญาในการพัฒนาและจัดการการ
ท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืนของประเทศสืบไป

ปาริชาติ รัตนรักษ์
จิรา นุช โสภ
ปณิตา สงวนทรัพย์
ปรัชญนันท์ นิลสุข
29 ธันวาคม 2549

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

โครงการ การสำรวจและรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำ เพื่อการชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงคราม

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงคราม
2. เพื่อศึกษาทัศนคติ ความพึงพอใจ การมีส่วนร่วมและศักยภาพของประชาชนที่มีต่อการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงคราม
3. เพื่อศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงคราม

คำถามการวิจัย

1. สถานการณ์และการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงครามในปัจจุบันเป็นอย่างไร
2. แนวทางการจัดการเส้นทางชมหิ่งห้อยของจังหวัดสมุทรสงครามเป็นอย่างไร
3. ทัศนคติ ความพึงพอใจ การมีส่วนร่วมและศักยภาพของประชาชนที่มีต่อการท่องเที่ยวชมหิ่งห้อย จังหวัดสมุทรสงครามเป็นอย่างไร
4. ทัศนคติ ความพึงพอใจ การมีส่วนร่วมและศักยภาพของผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงครามเป็นอย่างไร
5. พฤติกรรมการบริโภคของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่มีต่อการชมหิ่งห้อยเป็นอย่างไร
6. รูปแบบภูมิทัศน์เชิงกายภาพของเส้นทางท่องเที่ยวในการชมหิ่งห้อยในปัจจุบันว่ามีสภาพเป็นอย่างไรและรูปแบบของเรือเหมาะสมที่นำมาใช้ในพื้นที่ควรมีลักษณะเช่นไร

ผลการวิจัย

การท่องเที่ยวชมหิ่งห้อยในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงครามหากแบ่งตามเส้นทางสามารถแบ่งได้เป็นทางบกและทางน้ำ โดยทางบกใช้การเดินทางเท้า, รถยนต์และจักรยานในการเข้าถึงทรัพยากรการท่องเที่ยวในที่ต่างๆ ส่วนทางน้ำซึ่งจังหวัดสมุทรสงครามมีม่าน้ำมากลงไหลผ่านและมีคลองใหญ่ที่เรือสามารถสัญจรได้และคลองเล็กที่ไม่สามารถใช้เป็นเส้นทางสัญจรได้ โดยมีประเภทของเรือที่พบในพื้นที่ได้แก่ เรือมาด เรืออีป๊าป เรือหางยาว เรือเมล์ และเรือประเภทอื่นๆ

เส้นทางในการชมหิ่งห้อยที่มีความสะดวกและเหมาะสมในการเข้าบริหารจัดการเป็นเส้นทางแรกคือ เส้นทาง เริ่มต้นจากปากคลองอัมพวา เข้าคลองอัมพวา ผ่านวัดจุฬามณี เลี้ยวเข้าคลองผีหลอก แล้วออกแม่น้ำแม่กลอง กลับมาจบที่คลองอัมพวา เนื่องจากปัจจัยดังนี้

1. การท่องเที่ยวชมหิ่งห้อยจะมีผู้ใช้บริการในวันศุกร์ วันเสาร์ และวันอาทิตย์
2. กิจกรรมการชมหิ่งห้อยเป็นกิจกรรมเสริมของการมาตลาดน้ำยามเย็นอัมพวาซึ่งเปิดตลาดในวันศุกร์ วันเสาร์ และวันอาทิตย์ เวลาประมาณ 15.00-21.00 น. และเป็นกิจกรรมเสริมของการเข้าพักในโฮมสเตย์ มีไฮจุดประสงค์หลักในการเดินทางมาท่องเที่ยว
3. การท่องเที่ยวทางน้ำที่มีความเชื่อมโยงกับการชมหิ่งห้อยของสมุทรสงครามจะแบ่งตามลำดับเวลาเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

กลุ่มผู้มาเที่ยวตลาดน้ำอัมพวา เวลาประมาณ 15.00 – 18.00 น. จะเดินทางมาถึงซึ่งจะใช้เวลาเดินชมกิจกรรม รับประทานอาหาร และ จั๊บจ่ายสินค้า โดยเรือบริการชมหิ่งห้อยจะมีอยู่หลายจุดซึ่งจะเป็นจุดจอดเรือตามท่าเรือต่างๆประมาณ 12 ท่า อัตราค่าบริการเหมาลำเที่ยวละ 600 บาท หรือ 60 ต่อ 1 ท่าน เริ่มวิ่งเที่ยวแรกประมาณ 18.00 น ใช้เวลาประมาณรอบละ 1 โมง 20 นาทีหรือน้อยกว่านั้น จนถึงเวลาประมาณ 21.00 - 21.00 น. เข้าคลองอัมพวา ผ่านวัดจุฬามณี เลี้ยวเข้าคลองผีหลอก แล้วออกแม่น้ำแม่กลอง กลับมาจบที่ตลาดน้ำอัมพวา นักท่องเที่ยวก็จะเดินทางกลับโดยไม่ค้างคืน หรือ เข้าที่พัก การชมหิ่งห้อยอาจดีกว่านั้นตามการตกลงว่าจ้าง

กลุ่มผู้มาพักตามโฮมสเตย์ต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่ติดแม่น้ำแม่กลองหรือคลองต่างๆ โดยส่วนใหญ่ นักท่องเที่ยวจะพักรแรม 1 คืน และจะมีการเข้าพักมากในคืนวันเสาร์ โดยเริ่มจากการเดินทางท่องเที่ยวสถานที่ต่างๆโดยทางรถยนต์ เข้าที่พักช่วงเวลาตั้งแต่ 12.00 - 15.00 น. นั่งเรือบริการจากที่พัก ซึ่งผู้ประกอบการบางรายมีเรือบริการเป็นของตนเองหรือมีกลุ่มเรือไม่สังกัดทำรับจ้างเป็นประจำอยู่ เหมาลำประมาณ 1,000 บาท มาส่งบริเวณตลาดน้ำยามเย็นอัมพวาประมาณ 16.00 น. กลับจากตลาดประมาณเวลาประมาณ 19.00 น. ระหว่างการเดินทางกลับโดยส่วนใหญ่พาชมหิ่งห้อยโดยขึ้นเรือเข้าคลองอัมพวา ผ่านวัดจุฬามณี เลี้ยวเข้าคลองผีหลอก แล้วออกแม่น้ำ

แม่กลอง และกลับเข้าที่พัก โดยมีผู้ประกอบการบางรายจะนำชมหิ่งห้อยในแหล่งที่ใกล้ที่พักของตนเองเพื่อความสะดวกและไม่มีสิ่งรบกวน

4. ตลาดน้ำอัมพวาเป็นจุดเริ่มต้นและสิ้นสุดทำให้เส้นทางชมหิ่งห้อยวิ่งเป็นวงกลมเป็นเส้นทางที่คุ้มทุนที่สุดในการให้บริการ

5. ระยะทาง 12.50 กิโลเมตร เป็นขนาดที่สามารถบริหารจัดการเป็นเส้นทางตัวอย่างได้ และเป็นเส้นทางที่มีการชมหิ่งห้อยมากที่สุด

การศึกษาทัศนคติ ความพึงพอใจ การมีส่วนร่วมและศักยภาพของประชาชนต่อการจัดการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการศึกษาทัศนคติ ความพึงพอใจและการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า โดยรวมเห็นด้วยมาก ทั้งด้านการมีส่วนร่วม ด้านทัศนคติและความพึงพอใจ

2. ผลการศึกษาศักยภาพของประชาชนต่อการจัดการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ศักยภาพโดยรวมพบว่าอยู่ในระดับ ดี เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านตัวสินค้า มีศักยภาพอยู่ในระดับ ดี สำหรับด้านความเข้มแข็งของชุมชน ศักยภาพอยู่ในระดับ ปานกลาง

การศึกษาทัศนคติ ความพึงพอใจ การมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า

1. ทัศนคติ ความพึงพอใจ การมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการต่อการจัดการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

2. ศักยภาพของผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านตัวสินค้า(ผลิตภัณฑ์อาหาร ,สินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่น,โปรแกรมการท่องเที่ยว,การให้บริการแก่นักท่องเที่ยว) มีศักยภาพอยู่ในระดับดี ส่วนด้านความเข้มแข็งของชุมชนผู้ประกอบการ มีศักยภาพอยู่ในระดับดีเช่นกัน

การศึกษาพฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการศึกษาศักยภาพทัศนคติ ความพึงพอใจและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อพบว่า โดยภาพรวมมีความพึงพอใจมาก ทั้งด้านทัศนคติและความพึงพอใจและพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

2. ผลการศึกษาความพึงพอใจด้านการจัดการท่องเที่ยวเส้นทางทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อยพบว่า ศักยภาพโดยรวมพบว่าอยู่ในระดับ ดี เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านแหล่งท่องเที่ยวด้านการบริการและด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับ ดี

บทคัดย่อ

รหัสโครงการ : RDG48O0039

ชื่อโครงการ : การสำรวจและรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อย
จังหวัดสมุทรสงคราม

ชื่อนักวิจัย : ปาริชาติ รัตนรักษ์, จิราณัฐ โสภา, ปณิดา สงวนทรัพย์, ปรัทธุนันท์ นิลสุข
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, วิทยาลัยเทคนิคสมุทรสงคราม

E-mail Address : Papoon58@yahoo.com, malisa_th@yahoo.com, J_panita@yahoo.com,
prachyanun@hotmail.com

ระยะเวลาโครงการ : 1 กันยายน 2548 – 29 ธันวาคม 2549

การศึกษารูปแบบการจัดเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อย และศึกษาทัศนคติ
ความพึงพอใจ การมีส่วนร่วมและศักยภาพของผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่น
และนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงคราม
ผลการวิจัย พบว่า

1. ทัศนคติ ความพึงพอใจ การมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการต่อการจัดการท่องเที่ยวเส้นทาง
น้ำเพื่อการชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

2. ศักยภาพของผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการ
ชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า
ด้านตัวสินค้า(ผลิตภัณฑ์อาหาร ,สินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่น,โปรแกรมการท่องเที่ยว,การให้บริการแก่นักท่องเที่ยว) มีศักยภาพอยู่ในระดับดี ส่วนด้านความเข้มแข็งของชุมชนผู้ประกอบการ มีศักยภาพอยู่ในระดับดีเช่นกัน

3. ทัศนคติ ความพึงพอใจและการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการท่องเที่ยวเส้นทาง
น้ำเพื่อการชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า โดยรวมเห็นด้วยมาก ทั้งด้านการมีส่วนร่วม ด้านทัศนคติและความพึงพอใจ

4. ผลการศึกษาศักยภาพของประชาชนต่อการจัดการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการชม
หิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ศักยภาพโดยรวมพบว่ามีอยู่ในระดับ ดี เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านตัวสินค้า มีศักยภาพอยู่ในระดับ ดี สำหรับด้านความเข้มแข็งของชุมชน ศักยภาพอยู่ในระดับ ปานกลาง

5. ผลการศึกษาทัศนคติ ความพึงพอใจและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเส้นทางทางน้ำเพื่อพบว่า โดยภาพรวมมีความพึงพอใจมาก ทั้งด้านทัศนคติและความพึงพอใจและพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

6. ผลการศึกษาความพึงพอใจนักท่องเที่ยวด้านการจัดการท่องเที่ยวเส้นทางทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อย พบว่า ศักยภาพโดยรวมพบว่าอยู่ในระดับ ดี เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านการบริการและด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับ ดี

7. ผลการศึกษารูปแบบเรือที่เหมาะสมที่นำมาใช้ชมหิ่งห้อยในจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า นักท่องเที่ยวพึงพอใจกับรูปแบบเรือในปัจจุบัน รูปแบบเรือในปัจจุบันเป็นเรือที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวันของชาวบ้าน สำหรับการเดินทาง และการขนสินค้าทางการเกษตร โดยกิจกรรมการนำชมหิ่งห้อยเป็นรายได้เสริม มีเป็นเรื่อนำเที่ยวเป็นส่วนน้อยที่จัดหาขึ้นมาใหม่และนำชมหิ่งห้อยเพียงอย่างเดียว

คำหลัก : การท่องเที่ยว,การจัดการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำ , การมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว, ศักยภาพขององค์กรชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว,ผู้ประกอบการท่องเที่ยวทางน้ำ,พฤติกรรมนักท่องเที่ยว,การท่องเที่ยวชมหิ่งห้อย,รูปแบบเรื่อนำชมหิ่งห้อย, รูปแบบภูมิทัศน์เชิงกายภาพของเส้นทางท่องเที่ยวในการชมหิ่งห้อย, การท่องเที่ยวทางน้ำจังหวัดสมุทรสงคราม

ABSTRACT

Project Code : RDG48O0039

Project Title : A Survey and Model of Water Route Tourism Management for Firefly Visiting in Samutsongkram Province.

Investigators : Rattanak P, Sopha C , Sanguansup P, Nilsook P.,
Huachiewchalermprakiet University, Suan Dusit Rajabhat University ,
Rajamangala University of Technology Thanyaburi , Samutsongkram
Technical College.

E-mail Address : Papoon58@yahoo.com, malisa_th@yahoo.com, J_panita@yahoo.com,
prachyanun@hotmail.com .

Project Duration : 1 SEPTEMBER 2005 – 29 DECEMBER 2006

This study of the Water Route Tourism Management for Firefly Visiting Model, participation of entrepreneurs, the local people in the area and the tourists found that :

1. The level participation, satisfaction of the tourism entrepreneurs ,the people in the local area and the tourists towards the Tourism Management For Firefly in Samutsongkram Province is high.

2. The potential level of tourism entrepreneurs in the Water Route Tourism Management For Firefly Visiting in Samutsongkram Model is good. Considering each criteria, it is found that the potential level of goods (Food Production, Local- Made goods, Tourism Program and Tourism services) is high. On the contrary, the sturdiness of the community people is good as well.

3. The level satisfaction and participation of the people in local area towards the Tourism Management For Firefly Visiting in Samutsongkram is high.

4. The result of the potential level of the people in running the Water Route Tourism Management For Firefly in Samutsongkram Province is good. Considering each criteria, it is found that the potential level of goods section is high and the sturdiness of the community people is moderate.

5. The level participation ,satification of the tourists behavior in the Water Route Tourism Management For Firefly Visiting in Samutsongkram Province is high.

6. The level satification towards the Water Route Tourism Management For Firefly in Samutsongkram Province is good. Considering each criteria, it is found that found the Tourist Places, Services and the Environmental Management is good.

7. The Model of Suitable Boat using for Firefly visiting in Samutsongkram Province is the tourist satisfied the model of boat using in people daily life. The People in tourist places using that boat for travelling,agriculture transportation. The Firefly Visiting is activity for more income and the new boat preparing for Firefly Visiting are less number.

KEYWORDS : Tourism , Water Route Tourism Management , Participation of the people in local area towards the Tourism Management, The potential level of the people in running the Water Route Tourism Management, The potential level of tourism entrepreneurs in the Water Route Tourism Management ,The tourists behavior,The tourism for firefly visiting ,The Model of Suitable Boat using for Firefly visiting, Water Route Tourism in Samutsongkram Province,The Model of Landscape for Firefly Visiting in Samutsongkram Province.

สารบัญ

หน้า

กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement)	ก
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร.....	ข
บทคัดย่อภาษาไทย	ฅ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ช
สารบัญ	ญ
สารบัญตาราง	ฎ
สารบัญภาพ	ณ
บทที่ 1 บทนำ	
ความสำคัญและปัญหาของการวิจัย	1
จุดประสงค์ของการวิจัย	2
ขอบเขตของการวิจัย	3
ตัวแปรที่ศึกษา	3
คำนิยามศัพท์เฉพาะ	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
วงจรชีวิตหิ้งห้อย	8
การจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน	11
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยว	16
การท่องเที่ยวจัดหัตถ์สมุทรสงคราม	20
รูปแบบการท่องเที่ยวทางน้ำ	24
แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์ริมน้ำ	26
ทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวแม่กลอง	31
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	33
สรุปเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	53

สารบัญ(ต่อ)

หน้า

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	54
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	55
การสร้างเครื่องมือวิจัย	55
การดำเนินการวิจัย	56
การเก็บรวบรวมข้อมูล	58
การวิเคราะห์ข้อมูล	58
สถิติที่ใช้ในการวิจัย	59

บทที่ 4 ผลการศึกษา สรุป และข้อเสนอแนะ

ตอนที่ 1 สถานการณ์การจัดการและการสำรวจเส้นทางการชมหิ้งห้อยของ จังหวัดสมุทรสงคราม	60
ตอนที่ 2 แนวทางการจัดการเส้นทางการชมหิ้งห้อยของจังหวัดสมุทรสงคราม ในปัจจุบัน	65
ตอนที่ 3 ทศนคติ ความพึงพอใจ การมีส่วนร่วมและศักยภาพของประชาชน ที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเพื่อการชมหิ้งห้อย จังหวัดสมุทรสงคราม	92
ตอนที่ 4 ทศนคติ ความพึงพอใจ การมีส่วนร่วมและศักยภาพของ ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวชมหิ้งห้อย จังหวัดสมุทรสงคราม	109
ตอนที่ 5 พฤติกรรมการบริโภคของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่าง ประเทศที่มีต่อการชมหิ้งห้อย	123
ตอนที่ 6 รูปแบบภูมิทัศน์เชิงกายภาพของเส้นทางท่องเที่ยวในการชม หิ้งห้อยในปัจจุบันและรูปแบบของเรือที่เหมาะสม	139

บทที่ 5 บทสรุป	160
----------------	-----

บรรณานุกรม	173
------------	-----

ภาคผนวก	176
---------	-----

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1	แสดงลำดับความสำคัญของจุดเสี่ยงการพังทลายของตลิ่ง ในจังหวัดสมุทรสงคราม 74
ตารางที่ 4.2	แสดงสถานภาพประชาชนผู้ตอบแบบสอบถาม 78
ตารางที่ 4.3	แสดงการมีส่วนร่วมของบ้านเรือนริมน้ำต่อการจัดการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำ เพื่อการชมหิ่งห้อย 80
ตารางที่ 4.4	ผลกระทบต่อบ้านเรือนจากการจัดการการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำ เพื่อการชมหิ่งห้อย 81
ตารางที่ 4.5	ทัศนคติของบ้านเรือนริมน้ำต่อการจัดการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำ เพื่อการชมหิ่งห้อย 82
ตารางที่ 4.6	แสดงความรู้ของชุมชนริมน้ำเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของหิ่งห้อย และสิ่งแวดล้อม 83
ตารางที่ 4.7	แสดงสถานภาพผู้ประกอบการผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ 92
ตารางที่ 4.8	แสดงลักษณะการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการ 95
ตารางที่ 4.9	แสดงลักษณะการจัดนำเที่ยวของผู้ประกอบการ 96
ตารางที่ 4.10	แสดงลักษณะสถานที่พักของผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว 97
ตารางที่ 4.11	แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวที่ผู้ประกอบการสามารถให้บริการด้านสถานที่พัก 97
ตารางที่ 4.12	แสดงการให้บริการอาหารของสถานประกอบการ 98
ตารางที่ 4.13	แสดงการเป็นเจ้าของเรือท่องเที่ยวของผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว 99
ตารางที่ 4.14	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็น ของผู้ประกอบการที่มีต่อการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำ การชมหิ่งห้อยสมุทรสงคราม 2 ด้านโดยรวม 100
ตารางที่ 4.15	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็น ของผู้ประกอบการที่มีต่อการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำ การชมหิ่งห้อยสมุทรสงคราม ด้านทัศนคติและความพึงพอใจ 101
ตารางที่ 4.16	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็น ของผู้ประกอบการที่มีต่อการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำ การชมหิ่งห้อยสมุทรสงคราม ด้านการมีส่วนร่วม 103

สารบัญตาราง (ต่อ)

		หน้า
ตารางที่ 4.17	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับศักยภาพที่มีต่อการ ท่องเที่ยวเส้นทางน้ำ การชมหิ่งห้อยสมุทรสงครามและลำดับ 2 ด้านโดยรวม	105
ตารางที่ 4.18	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับศักยภาพที่มีต่อการ ท่องเที่ยวเส้นทางน้ำ การชมหิ่งห้อยสมุทรสงคราม ด้านตัวสินค้า	106
ตารางที่ 4.19	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับศักยภาพที่มีต่อการ ท่องเที่ยวเส้นทางน้ำ การชมหิ่งห้อยสมุทรสงครามด้านความเข้มแข็งของชุมชน	107
ตารางที่ 4.20	แสดงสถานภาพประชาชนผู้ตอบแบบสอบถาม ทศนคติ ความพึงพอใจ และการมีส่วนร่วม	109
ตารางที่ 4.21	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของประชาชน ที่มีต่อการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำ การชมหิ่งห้อยสมุทรสงคราม 2 ด้านโดยรวม	112
ตารางที่ 4.22	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของประชาชน ที่มีต่อการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำ การชมหิ่งห้อยสมุทรสงคราม ด้านทัศนคติและ ความพึงพอใจ	113
ตารางที่ 4.23	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของประชาชน ที่มีต่อการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำ การชมหิ่งห้อยสมุทรสงคราม ด้านการมีส่วนร่วม	115
ตารางที่ 4.24	แสดงสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม	117
ตารางที่ 4.25	แสดงค่าเฉลี่ยอายุ ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวชมหิ่งห้อย และ รายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือน	118
ตารางที่ 4.26	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับศักยภาพที่มีต่อการท่องเที่ยว เส้นทางน้ำการชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงคราม และลำดับ 2 ด้านโดยรวม	119
ตารางที่ 4.27	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับศักยภาพที่มีต่อการท่องเที่ยว เส้นทางน้ำการชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านตัวสินค้า	120
ตารางที่ 4.28	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับศักยภาพที่มีต่อการท่องเที่ยว เส้นทางน้ำการชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านความเข้มแข็งของชุมชน	121
ตารางที่ 4.29	แสดงสถานภาพข้อมูลส่วนบุคคลนักท่องเที่ยว	123
ตารางที่ 4.30	แสดงเหตุผลการเลือกมาเที่ยวจังหวัดสมุทรสงคราม	126
ตารางที่ 4.31	แสดงกิจกรรมที่เลือกทำเมื่อมาเที่ยวจังหวัดสมุทรสงคราม	127

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.32	แสดงลักษณะการมาเที่ยวสมุทรสงครามและล่องเรือชมหิ่งห้อย
ตารางที่ 4.33	แสดงลักษณะความคิดคำนึงต่อการล่องเรือชมหิ่งห้อย
ตารางที่ 4.34	แสดงลักษณะเส้นทางล่องเรือชมหิ่งห้อยที่นักท่องเที่ยวล่องเรือชมหิ่งห้อย
ตารางที่ 4.35	แสดงลักษณะจำนวนครั้งจำนวนหนึ่งห้อย
ตารางที่ 4.36	แสดงลักษณะประเภทของสื่อที่เสนอข้อมูลการล่องเรือชมหิ่งห้อย
ตารางที่ 4.37	แสดงระยะเวลาที่พัก / เที่ยวในจังหวัดสมุทรสงคราม
ตารางที่ 4.38	แสดงลักษณะการเลือกที่พักเมื่อมาเที่ยวจังหวัดสมุทรสงคราม
ตารางที่ 4.39	แสดงความพึงพอใจในเส้นทางล่องเรือชมหิ่งห้อย
ตารางที่ 4.40	แสดงความคิดเห็นต่อเส้นทางน้ำว่ามีความเหมาะสมต่อการท่องเที่ยวชมหิ่งห้อย
ตารางที่ 4.41	แสดงความพึงพอใจโดยรวมต่อการเที่ยวจังหวัดสมุทรสงครามและการชมหิ่งห้อย
ตารางที่ 4.42	แสดงเส้นทางการล่องเรือชมหิ่งห้อยเส้นทางใดเหมาะสมที่สุด
ตารางที่ 4.43	แสดงความคิดจะกลับมาเที่ยวสมุทรสงครามและล่องเรือชมหิ่งห้อย
ตารางที่ 4.44	แสดงการบริการและการอำนวยความสะดวก
ตารางที่ 4.45	แสดงความเหมาะสมของพาหนะที่ใช้ล่องเรือชมหิ่งห้อย
ตารางที่ 4.46	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อย จ.สมุทรสงคราม 3 ด้านโดยรวม
ตารางที่ 4.47	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อย จ.สมุทรสงคราม ด้านแหล่งท่องเที่ยว
ตารางที่ 4.48	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อย จ.สมุทรสงคราม ด้านการให้บริการ
ตารางที่ 4.49	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อย จ.สมุทรสงคราม ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.50 แสดงรูปแบบกายภาพบนเส้นทางการท่องเที่ยว	139
ตารางที่ 4.51 แสดงประเภทเรือบริการชมหิ่งห้อย	151
ตารางที่ 5.1 แสดงผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อย จ.สมุทรสงคราม	164

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 4.1 แสดงบรรยากาศพิธีเปิดงานโดยผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสงคราม.....	62
ภาพที่ 4.2 แสดงบรรยากาศการรับลงทะเบียน.....	62
ภาพที่ 4.3 แสดงบรรยากาศการรับฟังความคิดเห็นประชาชน.....	63
ภาพที่ 4.4 แสดงบรรยากาศขณะผู้วิจัยแนะนำโครงการวิจัย.....	63
ภาพที่ 4.5 แสดงบรรยากาศขณะแบ่งกลุ่มรับฟังความคิดเห็นประชาชน.....	64
ภาพที่ 4.6 แสดงการวิเคราะห์ทรัพยากรการท่องเที่ยวจังหวัดสมุทรสาคร.....	65
ภาพที่ 4.7 แสดงบรรยากาศตลาดน้ำยามเย็นอัมพวา.....	66
ภาพที่ 4.8 แสดงท่าเรือบริการเพื่อชมหิ่งห้อย.....	66
ภาพที่ 4.9 แสดงบรรยากาศตลาดบกบนถนนเลียบบนที่.....	67
ภาพที่ 4.10 แสดงบรรยากาศการค้าขายริมน้ำช่วงเวลา 18.00.....	67
ภาพที่ 4.11 แสดงเส้นทางชมหิ่งห้อยที่มีการให้บริการมากที่สุด.....	68
ภาพที่ 4.12 แสดงเรือบริการชมหิ่งห้อยบริเวณตลาดน้ำอัมพวา.....	69
ภาพที่ 4.13 แสดงเรือบริการชมหิ่งห้อยบริเวณตลาดน้ำอัมพวา.....	70
ภาพที่ 4.14 แสดงเรือบริการชมหิ่งห้อยบริเวณท่าน้ำวัดจุฬามณี.....	70
ภาพที่ 4.15 แสดงสภาพทางกายภาพของคลองอัมพวา-คลองผีหลอก.....	71
ในปัจจุบันช่วงกลางวัน	
ภาพที่ 4.16 แสดงสภาพทางกายภาพของคลองอัมพวา – คลองผีหลอก.....	71
ในปัจจุบันช่วงกลางคืน	
ภาพที่ 4.17 แผนที่แสดงการสำรวจลักษณะการใช้ที่ดินริมน้ำในเส้นทางชมหิ่งห้อย.....	72
ภาพที่ 4.18 แผนที่แสดงตำแหน่งของการเกิดปัญหาตลิ่งพัง.....	73
ภาพที่ 4.19 แสดงสภาพทางกายภาพของคลองตะเคียนช่วงกลางวัน.....	75
ภาพที่ 4.20 แสดงสภาพทางกายภาพของปากคลองวัดประชาช่วงกลางวัน.....	75
ภาพที่ 4.21 แสดงสภาพทางกายภาพของคลองประชาชมขึ้นตอนในช่วงกลางวัน.....	76
ภาพที่ 4.22 แสดงสภาพทางกายภาพของคลองประชาชมขึ้นตอนในช่วงกลางวัน.....	76
ภาพที่ 4.23 แผนที่แสดงการสำรวจเส้นทางเดินเรือในการชมหิ่งห้อยเพิ่มเติม.....	77
ภาพที่ 4.24 แสดงแหล่งท่องเที่ยวในเมือง Kuala Selangor ประเทศมาเลเซีย.....	86

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 4.25 ประภาคารแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ.....	86
ภาพที่ 4.26 แสดงบรรยากาศการชมหิ่งห้อย.....	87
ภาพที่ 4.27 แสดงบรรยากาศแม่น้ำ Selangor.....	88
ภาพที่ 4.28 บรรยากาศใน Firefly Park Resort Kampung Bukit Belimbing.....	88
ภาพที่ 4.29 บรรยากาศท่าเรือชมหิ่งห้อย.....	89
ภาพที่ 4.30 ลิ้งพันธ์พื้นเมือง Silverleaf.....	89
ภาพที่ 4.31 แสดงภาพรูปแบบเขื่อนเข้มพีชที่พบในพื้นที่.....	140
ภาพที่ 4.32 แสดงภาพรูปแบบเขื่อนเข้มพีชกำลังก่อสร้างเพิ่มเติมที่พบในพื้นที่.....	141
ภาพที่ 4.33 แสดงภาพรูปแบบเขื่อนโครงสร้างเอียงที่พบในพื้นที่.....	142
ภาพที่ 4.34 แสดงภาพรูปแบบเขื่อนโครงสร้างขั้นบันไดที่พบในพื้นที่.....	142
ภาพที่ 4.35 แสดงภาพรูปแบบเขื่อนหินทิ้งที่พบในพื้นที่.....	143
ภาพที่ 4.36 แสดงภาพรูปแบบเขื่อนธรรมชาติที่พบในพื้นที่.....	144
ภาพที่ 4.37 แสดงภาพรูปแบบเขื่อนธรรมชาติที่พบในพื้นที่.....	145
ภาพที่ 4.38 แสดงภาพรูปแบบเขื่อนธรรมชาติที่พบในพื้นที่.....	145
ภาพที่ 4.39 ภาพแสดงความสัมพันธ์ของวงจรชีวิตของหิ่งห้อยกับสภาพภูมิทัศน์.....	147
ภาพที่ 4.40 แสดงผลดิบของต้นลำพู.....	148
ภาพที่ 4.41 แสดงรากอากาศของต้นลำพู.....	148
ภาพที่ 4.42 แสดงกิจกรรมการสืบสานวิถีอิมฝั่งปิง.....	153
ภาพที่ 4.43 แสดงกิจกรรมคืนชีวิตสู่ลำแม่น้ำปิง.....	154
ภาพที่ 4.44 แสดงบรรยากาศริมแม่น้ำปิง.....	154
ภาพที่ 4.45 แสดงบรรยากาศริมแม่น้ำปิง.....	155
ภาพที่ 4.46 แสดงรูปแบบเรือท่องเที่ยวแม่น้ำปิง.....	155
ภาพที่ 4.47 แสดงรูปแบบเรือท่องเที่ยวแม่น้ำปิง.....	156
ภาพที่ 4.48 แสดงเครื่องยนต์เรือไส้หม้อพัก.....	156
ภาพที่ 4.49 แสดงเครื่องยนต์เรือไส้หม้อพัก.....	157
ภาพที่ 4.50 แสดงเครื่องยนต์เรือไส้หม้อพัก.....	157
ภาพที่ 4.51 แสดงเครื่องยนต์เรือไส้หม้อพัก.....	158
ภาพที่ 4.52 แสดงเครื่องยนต์เรือไส้หม้อพัก.....	158

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 4.53 แสดงเครื่องยนต์เรือใส่หม้อพัก.....	159
ภาพที่ 5.1 แสดงรูปแบบการทอเกี่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการขมิ้งห้อยจ. สมุทรสงคราม.....	163

บทที่ 1 บทนำ

ความสำคัญและปัญหาของการวิจัย

การจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืนเป็นการจัดการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่คำนึงถึงความคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนการรักษาสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะส่งผลให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมเยือนท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอสร้างผลกำไรสร้างรายได้ให้แก่คนในท้องถิ่นและส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมทางสังคมในท้องถิ่นน้อยที่สุด อันเป็นหลักการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (จำไพพรรณ แก้วสุริยะ, 2547)

จังหวัดสมุทรสงครามเป็นจังหวัดเล็กๆที่อยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครมากนักด้วยระยะทางประมาณ 65 กิโลเมตร แต่กลับอุดมสมบูรณ์ไปด้วยสถานที่ท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม และการดำรงชีวิตที่มีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น เช่น การประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำสวนผักผลไม้ การเคี้ยวน้ำตาลมะพร้าว วิถีชีวิตของชุมชนชาวสวน ชุมชนริมคลองหรือการประกอบอาชีพค้าขายทางน้ำของชาวชุมชนตลาดน้ำท่าคาที่สืบทอดวิถีชีวิตจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน วิถีชีวิตดังกล่าวสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ส่งผลให้เกิดความนิยมในการท่องเที่ยวทางน้ำในจังหวัดสมุทรสงครามอย่างกว้างขวาง (สุรจิต ชีรเวทย์, 2548) การล่องเรือชมหิ่งห้อยก็นับว่าเป็นกิจกรรมทางน้ำที่น่าสนใจอีกกิจกรรมหนึ่งที่กำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว แต่เนื่องจากในปัจจุบันยังไม่มีมีการสำรวจรวบรวมเส้นทางการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง

เส้นทางการล่องเรือชมหิ่งห้อยถูกกำหนดไว้ในลำคลองสายหลัก 3 สายเท่านั้น คือ คลองประชาชมชื่น คลองผีหลอก และคลองอัมพวา ทำให้ไม่เกิดความหลากหลายในเส้นทาง ทั้งที่มีเส้นทางที่น่าสนใจและมีศักยภาพเพียงพอสามารถนำมาพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืนได้อีกหลายเส้นทาง สอดคล้องกับการที่ผู้วิจัยได้สอบถามจากชุมชน และแกนนำกลุ่มต่าง ๆ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งต่างก็ยืนยันว่ามีเส้นทางที่น่าสนใจอีกจำนวนหลายเส้นทาง เช่น คลองขุดดอนจันทร์ ซึ่งเป็นคลองที่ติดต่อกับคลองประชาชมชื่น มีจำนวนหิ่งห้อยมากกว่าในคลองสายหลัก 3 สาย แต่กลับไม่ได้รับความสนใจจากผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเป็นต้น

นอกจากนี้ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการลดลงของต้นลำพูที่เป็นที่อยู่ของหิ่งห้อย ซึ่งมีสาเหตุมาจากการที่นักท่องเที่ยวและธุรกิจเรือนต์ที่นำชมหิ่งห้อยยามค่ำคืนได้ส่งเสียงดัง และฉายไฟรบกวนการพักผ่อนยามวิกาลของชาวบ้านในละแวกนั้น ทำให้ชาวบ้านที่มีบ้านเรือนอยู่ริมน้ำ

และปลูกต้นลำพูไว้หน้าบ้านเกิดความรำคาญ จึงต้องตัดต้นลำพูทิ้ง เพื่อที่จะได้ไม่มีหิ่งห้อยมาอาศัยอยู่อีก หิ่งห้อยนับล้านตัวจึงต้องย้ายไปอาศัยที่อื่น ทำให้จำนวนหิ่งห้อยในคลองสายหลัก 3 สาย มีจำนวนลดลงและหิ่งห้อยเป็นสิ่งที่ไม่สามารถสร้างขึ้นใหม่ได้ (วีระ เทพภรณ์, 2546) ซึ่งปัญหาดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการจัดการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำยังมีอุปสรรค ขาดการมีส่วนร่วมของชาวบ้านหรือผู้ที่ไม่เกี่ยวข้อง ไม่ให้ความร่วมมือและไม่สนใจที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนอย่างจริงจัง

ด้วยเหตุผลและปัญหาดังกล่าว รวมทั้งอาจจะยังมีปัญหาเชิงลึกอีกหลายประการที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาและจัดการเส้นทางชมหิ่งห้อยเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว คณะผู้วิจัยโดยการสนับสนุนจากสำนักงานประสานงานการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย จึงได้เล็งเห็นความสำคัญของการสำรวจและศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อย จังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อให้ได้ข้อมูลนำมาใช้ในวางแผนพัฒนาและจัดการเส้นทางชมหิ่งห้อยที่เหมาะสมสำหรับภาคการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว ซึ่งปัจจุบันยังไม่มี การสำรวจรวบรวมเส้นทางที่มีศักยภาพที่สามารถพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืนได้อย่างจริงจัง ผลการศึกษาจะช่วยให้ภาคีทางการท่องเที่ยวสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา สำรวจ การวิเคราะห์ และสังเคราะห์มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อย จังหวัดสมุทรสงคราม และจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงครามได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สถานการณ์และการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อชมหิ่งห้อย แนวทางการจัดการเส้นทางชมหิ่งห้อยของจังหวัด ทักษะ ทักษะ ความพึงพอใจ การมีส่วนร่วมและศักยภาพของประชาชนและผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว พฤติกรรมการบริโภคของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่มีต่อการชมหิ่งห้อย รูปแบบภูมิทัศน์เชิงกายภาพและรูปแบบของเรือที่เหมาะสมที่นำมาใช้ในพื้นที่

จุดประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงคราม
2. เพื่อศึกษาทัศนคติ ความพึงพอใจ การมีส่วนร่วมและศักยภาพของผู้ประกอบการและประชาชนที่มีต่อการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงคราม
3. เพื่อศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงคราม

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป็นผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงคราม โดยแบ่งออกเป็นผู้เกี่ยวข้องฝ่ายต่าง ๆ ได้แก่

1. ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการบ้านพัก ผู้ประกอบการเรือจ้าง ผู้นำชุมชนและท้องถิ่นองค์กรและหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. ประชาชนในชุมชน

3. ประชาชนในเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำ

4. นักท่องเที่ยวชาวไทย

5. นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 716 คน โดยแบ่งออกเป็นผู้เกี่ยวข้องฝ่ายต่าง ๆ ได้แก่

1. ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการบ้านพัก ผู้ประกอบการเรือจ้าง ผู้นำชุมชนและท้องถิ่นองค์กรและหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 85 คน

2. ประชาชนในชุมชน จำนวน 152 คน

3. ประชาชนในเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำ จำนวน 100 คน

4. นักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 349 คน

5. นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ จำนวน 30 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น

ผู้เกี่ยวข้อง

1. ผู้ประกอบการท่องเที่ยว

2. ผู้ประกอบการบ้านพัก

3. ผู้ประกอบการเรือจ้าง

4. ผู้นำชุมชนและท้องถิ่น
 5. องค์กรเอกชนและหน่วยราชการ
 6. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
 7. ประชาชนในชุมชน
- นักท่องเที่ยว

1. นักท่องเที่ยวชาวไทย
2. นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

ตัวแปรตาม

1. สถานการณ์การท่องเที่ยวเพื่อชมหิ้งห้อย
2. การจัดการการท่องเที่ยวเพื่อชมหิ้งห้อย
3. แนวทางการจัดการเส้นทางการชมหิ้งห้อย
4. ทศนคติ
5. ความพึงพอใจ
6. การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง
 - 6.1 การมีส่วนร่วมของประชาชน
 - 6.2 การมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการ
7. ศักยภาพของผู้เกี่ยวข้อง
 - 7.1 ศักยภาพของประชาชน
 - 7.2 ศักยภาพของผู้ประกอบการ
8. พฤติกรรมการบริโภค
 - 8.1 นักท่องเที่ยวชาวไทย
 - 8.2 นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ
9. รูปแบบภูมิทัศน์เชิงกายภาพของเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อชมหิ้งห้อย
10. รูปแบบของเรือเหมาะสมที่นำมาใช้ในพื้นที่

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยว หมายถึง กระบวนการ ขั้นตอนและการดำเนินการในการบริหารจัดการของผู้ประกอบการ หน่วยงาน องค์กรและชุมชนที่เกี่ยวข้องการกับการจัดการชมหิงห้อยของจังหวัดสมุทรสงคราม
2. การท่องเที่ยวทางน้ำ หมายถึง การจัดการนำเที่ยวชมหิงห้อยโดยการโดยสารเรือล่องไปตามแม่น้ำหรือลำคลองในจังหวัดสมุทรสงคราม
3. การชมหิงห้อย หมายถึง การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนโดยการล่องเรือชมหิงห้อยในช่วงเวลาค่าคืนตามริมแม่น้ำหรือลำคลองในจังหวัดสมุทรสงคราม
4. ผู้ประกอบการท่องเที่ยว หมายถึง ผู้ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวในการชมหิงห้อยในจังหวัดสมุทรสงคราม
5. ผู้ประกอบการบ้านพัก หมายถึง ผู้ประกอบธุรกิจให้เช่าที่พักอาศัยในรูปของบ้านพักที่เป็นรีสอร์ท หรือบ้านพักที่เจ้าของบ้านพักร่วมอยู่ด้วยหรือโฮมสเตย์ในจังหวัดสมุทรสงคราม
6. ผู้ประกอบการเรือจ้าง หมายถึง ผู้ประกอบธุรกิจให้เช่าเรือในการชมหิงห้อยที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานขนส่งทางน้ำที่ 3 สมุทรสงคราม
7. ผู้นำชุมชนและท้องถิ่น หมายถึง ผู้บริหารในหน่วยงานและองค์กรท้องถิ่นได้แก่ นายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ประธานชมรม ประธานชุมชน ในจังหวัดสมุทรสงคราม
8. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง หน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดสมุทรสงคราม
9. ทศนคติ หมายถึง ความรู้สึกที่มีต่อการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำในการนำชมหิงห้อยในจังหวัดสมุทรสงคราม
10. การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำของประชาชนในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม
11. ศักยภาพ หมายถึง ความสามารถในการดำเนินงานและกิจกรรมการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำของประชาชน องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
12. พฤติกรรมนักท่องเที่ยว หมายถึง ความประพฤติและการกระทำของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศที่เข้ามาท่องเที่ยวชมหิงห้อย
13. รูปแบบภูมิทัศน์ หมายถึง สภาพท้องถิ่นที่จัดทำขึ้นในลักษณะแผนที่ โดยกำหนดขอบเขตของพื้นที่ท่องเที่ยวทางน้ำ แม่น้ำ ลำคลองและที่ตั้งสถานที่ซึ่งเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางน้ำเพื่อการชมหิงห้อย

14. รูปแบบเรือ หมายถึง รูปร่างและลักษณะของเรือโดยสารรับจ้างในการนำเที่ยวทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อยที่ให้บริการในแม่น้ำและลำคลองในจังหวัดสมุทรสงคราม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

ผลการวิจัยจะใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อย จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งทุกภาคีสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงครามได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางในการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ประชาสัมพันธ์ผลการวิจัยเพื่อให้ผู้ใช้งานวิจัยสามารถนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้ และได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคีที่เกี่ยวข้อง
2. ผลักดันให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการและวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวนำผลการศึกษาไปใช้ในการดำเนินงาน

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเพื่อการสำรวจและศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อย จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นการศึกษาสถานการณ์และการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อชมหิ่งห้อย แนวทางการจัดการเส้นทางเพื่อการชมหิ่งห้อย ทักษะ ความพึงพอใจ การมีส่วนร่วมและศักยภาพของประชาชนและผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวชมหิ่งห้อย พฤติกรรมการบริโภคของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่มีต่อการชมหิ่งห้อย รูปแบบภูมิทัศน์เชิงกายภาพและรูปแบบของเรือเหมาะสมที่นำมาใช้ในพื้นที่ของเส้นทางท่องเที่ยวในการชมหิ่งห้อย โดยมีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. หิ่งห้อย
2. การจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน
3. องค์ประกอบส่วนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยว
4. การท่องเที่ยวจังหวัดสมุทรสงคราม
5. รูปแบบการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำ
6. แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์ริมน้ำ
7. ทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวแม่กลอง
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
9. สรุปเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. หิ่งห้อย

วีระ เทพกรณ์ (2546) ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม ได้เขียนหนังสือท้องถิ่นศึกษา ชุด ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม โดยอธิบายเรื่องของหิ่งห้อยในประเทศไทย การอนุรักษ์หิ่งห้อย และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเอาไว้ว่า

การอนุรักษ์หิ่งห้อยให้มีจำนวนคงที่หรือให้มีจำนวนมากขึ้นนั้น เราไม่สามารถใช้วิธีนำหิ่งห้อยมาเลี้ยงและขยายพันธุ์เหมือนสัตว์อื่นๆ ได้ เนื่องจากชีวิตของหิ่งห้อยขึ้นอยู่กับคุณภาพของสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ ณ แหล่งนั้นๆ ดังนั้นในการอนุรักษ์หิ่งห้อย จึงขึ้นอยู่กับ การปฏิบัติของมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อมที่เป็นแหล่งอาศัยของหิ่งห้อย

ปัจจุบันการท่องเที่ยวชมหิ่งห้อย เป็นกิจกรรมหนึ่งซึ่งได้รับความสนใจจากชาวไทยและชาวต่างประเทศที่ต้องการชมความงามท่ามกลางบรรยากาศการกะพริบแสงของหิ่งห้อยหลายหมื่นตัว

บริเวณป่าชายคลอง ซึ่งส่งผลทำให้มีการจัดการอนุรักษ์หิ้งห้อยอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่าที่สุด

วงจรชีวิตของหิ้งห้อย

การศึกษาวงจรชีวิตของหิ้งห้อยซึ่งในปัจจุบันยังไม่สามารถเพาะพันธุ์ได้ต้องอาศัยการกำเนิดเองโดยธรรมชาติซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมในพื้นที่แบ่งเป็น 4 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 ของวงจรชีวิตหิ้งห้อยเป็นระยะของการวางไข่ซึ่งตัวเต็มวัยจะไข่บนดิน กิ่งไม้ หรือบนใบหญ้า ดังนั้นปัจจัยที่จำเป็นคือ ต้องมีพื้นที่ดินชานน้ำ ต้นไม้ และ พืชคลุมดิน

ระยะที่ 2 จากไข่จะเป็นตัวหนอน เป็นตัวห้ำอาศัยฝังตัวอยู่ในสัตว์จำพวกหอยแล้วดูดกินเป็นอาหาร ซึ่งหอยจะใช้ชานน้ำที่มีดินเลน ต้นไม้ รากไม้ อาศัยเป็นที่อยู่ ดังนั้นปัจจัยที่จำเป็นคือ ซึ่งคุณภาพน้ำจะเป็นตัวแปรที่สำคัญของจำนวนหอย ดินเลน ต้นไม้

ระยะที่ 3 จากตัวหนอนกลายเป็นดักแด้ จะฝังตัวอยู่ในดิน ใบไม้ที่ทับถมกันบริเวณชานน้ำ ดังนั้นปัจจัยที่จำเป็นคือ ต้องมีพื้นที่ดินชานน้ำ ต้นไม้ และ พืชคลุมดิน

ระยะเวลาจากระยะที่ 1-3 นี้ใช้เวลาประมาณ 1 - 2 ปี

ระยะที่ 4 จากดักแด้เป็นตัวเต็มวัยมีอายุเพียง 2-3 สัปดาห์ หรือประมาณ 14 วัน กินน้ำค้างเป็นอาหารทั้งเพศผู้และเพศเมีย มีแสงทั้งในเพศผู้และเพศเมียแต่ในเพศผู้จะสว่างกว่าเนื่องจากมีแสง 2 ปล้อง ส่วนในเพศเมียมีเพียงปล้องเดียว ซึ่งหิ้งห้อยในจังหวัดสมุทรสงครามจากการสำรวจในเวลากลางคืนที่มีการชมหิ้งห้อยจะพบเกาะกันเป็นกลุ่มใหญ่อยู่บนต้นลำพูเท่านั้นและจะไม่บินเนื่องจากเป็นสายพันธุ์น้ำกร่อย ดังนั้นปัจจัยที่จำเป็นคือ ต้องมีคุณภาพน้ำและอากาศดี ไม่มีมลพิษและสิ่งรบกวน มีพื้นที่ดินชานน้ำ มีต้นไม้ใหญ่โดยเฉพาะต้นลำพู และ พืชคลุมดิน ความรู้เกี่ยวกับวงจรชีวิตของหิ้งห้อยและปัจจัยที่เกี่ยวข้องนี้เป็นสิ่งจำเป็นที่ชุมชน องค์การบริหารในระดับต่างๆต้องทราบเป็นอย่างดีเพื่อเป็นข้อควรพิจารณาในการพัฒนาด้านต่างๆ

แนวทางในการอนุรักษ์หิ้งห้อย

การอนุรักษ์หิ้งห้อยด้วยวิธีการสมัยใหม่ เช่น การเพาะเลี้ยงเพื่อการขยายพันธุ์เพิ่มปริมาณ เป็นเรื่องที่ทำได้ยากมาก เพราะต้องจัดสภาพสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมตามธรรมชาติของหิ้งห้อย เช่น สภาพน้ำ อากาศ ป่าชายคลอง หอยทาก หอยอื่นๆ ซึ่งเป็นอาหารของหิ้งห้อยและใบไม้ที่ห้อยเปื้อย

ดังนั้นวิธีอนุรักษ์หิ้งห้อยที่ดีที่สุด ก็คือ การอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมให้คงสภาพเหมือนดังแต่ก่อนเอาไว้ โดยทุกคนจะต้องให้ความร่วมมือในการปฏิบัติ 3 ประการดังนี้

1. รักษาสภาพของทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมให้คงสภาพตามธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์เหมือนเดิมเอาไว้ คือ รักษาต้นน้ำลำคลองให้สะอาด ปราศจากกลิ่นเหม็นและเน่าเสีย เนื่องจากหิ้งห้อยไม่ชอบความสกปรก
2. มีการควบคุมระวังป้องกันผลที่เกิดจากสารเคมี สิ่งปฏิกูล สิ่งที่ทำให้เกิดมลพิษ ควัน ฝุ่นละออง แสง และเสียง เพื่อรักษาคุณภาพของน้ำและอากาศให้บริสุทธิ์
3. ช่วยกันรักษาฟื้นฟูสภาพป่า ป่าชายน้ำ ป่าชายคลอง ให้มีความสมบูรณ์ เพื่อรักษาระบบนิเวศ เช่น วงจรชีวิตของหอยกาบเดียวและหอยทากในป่าชายคลอง เป็นต้น

อัญชนา ท่านเจริญ (2543) ได้ทำการศึกษาความหลากหลายของประชากรหิ้งห้อยในบริเวณที่สูงและที่ราบ จุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษาความหลากหลายของประชากรหิ้งห้อยในพื้นที่ที่มีระดับความสูงแตกต่างกัน คือ บริเวณที่สูงและที่ราบต่ำ โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาความหลากหลายของชนิด ลักษณะ นิเวศวิทยา และศึกษาผลกระทบของปัจจัยทางกายภาพและแสงจันทร์ต่อความชุกชุมของหิ้งห้อย ที่พบ การศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ การติดตามผลความชุกชุมทุกเดือน เป็นเวลา 18 เดือน ตั้งแต่ มิถุนายน 2541 ถึง พฤศจิกายน 2542 และการติดตามผลความชุกชุมทุกชั่วโมงตลอดคืน พร้อมทั้งศึกษาอิทธิพลของแสงจันทร์เป็นเวลา 3 เดือน ตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึง พฤษภาคม 2543 หิ้งห้อยในบริเวณที่สูงมีความหลากหลายของชนิดสูงกว่าบริเวณที่ราบ ในบริเวณที่สูง พบหิ้งห้อย 13 สปีชีส์ จาก 7 สกุล ในขณะที่ในบริเวณที่ราบต่ำพบเพียง 3 สปีชีส์ จาก 2 สกุล จะพบความหลากหลายของชนิดหิ้งห้อยในฤดูฝน ($H(+,ข)=1.191$) สูงกว่าในฤดูแล้ง ($H(+,ข)=0.082$)

การศึกษาฤดูกาลของหิ้งห้อยในทั้งสองพื้นที่วิจัยให้ผลที่คล้ายกัน คือ มี ประชากรสูงในช่วงฤดูฝนและแนวโน้มค่อย ๆ ลดลงเมื่อเข้าสู่ฤดูแล้ง ปัจจัยทางกายภาพส่งผลต่อ แนวโน้มของประชากรหิ้งห้อยในทั้งสองพื้นที่วิจัยแตกต่างกัน นอกจากนี้อิทธิพลของแสงจาก ดวงจันทร์มีผลต่อการประชากรหิ้งห้อย ในบริเวณที่มีหิ้งห้อยหลายชนิดในบริเวณเดียวกัน ดังเช่นในบริเวณที่สูง หิ้งห้อยแต่ละชนิดมีช่วงเวลาในการออกกระพริบแสงแตกต่างกัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการหาคู่ผสมพันธุ์

ตัวอ่อนของหิงห้อยในบริเวณที่สูงก็มีการ แบ่งแยกพื้นที่อาศัยเช่นกัน เพื่อลดการแก่งแย่งอาหารและ ศัตรู หิงห้อยเพศผู้และเพศเมีย มีพฤติกรรมที่แตกต่างกันทั้งสองเพศใช้ชีวิตส่วนใหญ่ในการบิน แต่ เพศผู้มีสัดส่วนของ พฤติกรรมบินสูงกว่าเพศเมีย ในขณะที่เพศเมียมีสัดส่วนการดำรงชีวิตอยู่ใกล้ พื้นดินมากกว่า ในเพศผู้ อาจเป็นผลเนื่องมาจากเพศเมียต้องทำหน้าที่วางไข่

หิงห้อยกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวจำนวนมากไม่น้อย เพราะมีการ ประชาสัมพันธ์และรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวหันมาให้ความสำคัญต่อสภาพแวดล้อมและการอนุรักษ์ ธรรมชาติกันมากขึ้น

การล่องเรือเพื่อชมหิงห้อยตามแหล่งต่างๆ จึงได้รับความสนใจมากขึ้นตามลำดับ แต่ นักท่องเที่ยวบางคนก็ยังขาดความเข้าใจและละเลยต่อเงื่อนไขและข้อจำกัดต่อไปนี้

- บางสิ่งบางอย่างสามารถชมได้ด้วยการมองแต่ต้องไม่ได้
- บางสิ่งบางอย่างต้องยืนดูห่างจากสิ่งนั้นตามที่กำหนด จึงจะสามารถเห็นความสวยงาม อย่างสมบูรณ์
- บางสิ่งบางอย่างต้องใช้กล้องส่องดูจึงจะเห็นชัดเจน

ซึ่งการเที่ยวชมหิงห้อยก็มีเงื่อนไขเช่นกัน สิ่งสำคัญที่สุดก็คือต้องทำความเข้าใจธรรมชาติของ หิงห้อย วงจรชีวิตของหิงห้อย ว่ามันชอบอะไร ไม่ชอบอะไร เพื่อผู้ชมจะได้หลีกเลี่ยงและเที่ยวชมอย่าง ถูกวิธี ซึ่งควรปฏิบัติดังนี้

1. การชมหิงห้อยควรชมในระยะห่างประมาณ 30-40 เมตร
2. ชมหิงห้อยด้วยการเงยบงบ เหมือนฟังเพลงคลาสสิก
3. ไม่ควรฉายไฟไปที่หิงห้อย เพราะจะทำให้มองไม่เห็นความสวยงามของแสงหิงห้อย แล้ว ยังจะเป็นการขัดขวางการขยายพันธุ์ของหิงห้อยอีกด้วย เพราะการกะพริบแสงของหิงห้อยก็เพื่อหา คู่ผสมพันธุ์
4. งดการรบกวนด้วยแสง เสียง กลิ่น และควันต่างๆ โดยเฉพาะเสียงเครื่องยนต์ ดังนั้นหาก เป็นไปได้ก็ควรล่องเรือชมหิงห้อยด้วยเรือพายหรือดับเครื่องยนต์เมื่อถึงจุดชมหิงห้อยก่อนประมาณ 50 เมตร

เมื่อสามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขเหล่านี้ได้ ก็จะทำให้ “หิงห้อย” แมลงมหัศจรรย์เหล่านี้เป็น สมบัติอันล้ำค่าของธรรมชาติสืบไป และอยู่คู่ชุมชนของเราไปอีกนานเท่าอนัน

“อย่าให้อนุชนรุ่นหลังรู้จัก หิงห้อย แค่เพียงคำจำกัดความในพจนานุกรมเท่านั้น”

2. การจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

ร่ำไพอพรรณ แก้วสุริยะ (2547) ได้กล่าวถึงหลักการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนซึ่งนักวิชาการด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวได้กำหนดหลักการในการจัดการการท่องเที่ยวทุกรูปแบบที่ยั่งยืนตามหลักการการพัฒนาการท่องเที่ยวของโลก ไว้ดังนี้

1. อนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี (Using Resource Sustainable) หมายถึง ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องมีวิธีการจัดการใช้ทรัพยากร ทั้งมรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่อย่างดั้งเดิมอย่างเพียงพอหรือใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ใช้อย่างประหยัด ต้องคำนึงถึงต้นทุนอันเป็นคุณค่าและคุณภาพของธรรมชาติ ต้นทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญประกอบอยู่ด้วยการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึงการสงวนรักษาคุณภาพของทรัพยากรให้มีคุณค่าต่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีมีความผาสุก รู้วิธีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ปรับปรุง บำรุงให้เกิดประโยชน์ได้นาน เพิ่มพูนและเสริมสร้างไว้ให้มีมากเพียงพอต่อการใช้ในการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมการปรับปรุงและฟื้นฟูทรัพยากรนั้น ต้องคงความเป็นเอกลักษณ์อย่างดั้งเดิมไว้ให้มากที่สุด เกิดผลกระทบอันเป็นผลเสียน้อยที่สุด โดยการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านประยุกต์กับเทคโนโลยีแบบใหม่ การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด อย่างเหมาะสม และสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างยาวนาน ตัวอย่างการอนุรักษ์ป่าไผ่ เราสามารถเข้าไปตัดต้นไผ่ที่แก่สามารถใช้งานได้หรือเก็บหน่ออ่อนไปกินเป็นอาหารได้กอละ 2-4 ต้น โดยทิ้งหน่ออ่อนไว้กอละ 3-4 หน่อและปล่อยให้มันเติบโตต่อไปเป็นต้นแก่ เพื่อเก็บไว้ใช้ต่อไปได้ หรือการจัดงานประเพณีสงกรานต์ ควรจัดงานในรูปแบบเดิมที่ปู่ย่าตาทวดเคยจัดกัน การเล่นน้ำควรเป็นไปอย่างสุภาพใช้ขันตกรดที่ตัวกัน (มิใช่ใช้ถังยกสาด อันเป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ)

2. ลดการบริโภคและใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็น กับการลดการก่อของเสีย (Reducing Over-consumption and Waste) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องร่วมกันวางแผนกับผู้เกี่ยวข้องจัดการการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ หรือจัดหาทรัพยากรอื่นที่มีคุณสมบัติ มีคุณภาพเหมือนกัน หรือใช้ทดแทนกันได้ เพื่อลดการใช้ทรัพยากรที่หายาก เช่น สิ่งก่อสร้างที่ใช้ไม้จากธรรมชาติ หากคิดให้ลดการใช้ไม้ลงโดยใช้วัสดุที่มีคุณสมบัติคล้ายไม้สร้างเสริมประกอบก็เป็นการลดการใช้ไม้ หรือลดการตัดต้นไม้ลงได้ เป็นต้น หรือกรณีที่สร้างอาคารเพื่อบริการนักท่องเที่ยวผู้ประกอบการจะต้องวางแผนก่อสร้างอาคารให้ได้รับแสงสว่างธรรมชาติมากที่สุด อาจใช้วัสดุโปร่งแสงประกอบ เพื่อลดการใช้แสงสว่างจากไฟฟ้า โรงแรมบางแห่งออกแบบห้องคอฟฟี่ช็อปให้มีพื้นที่ใช้สอย 2 บริเวณ คือพื้นที่เป็นระเบียงมีแสงสว่างและลมพัดผ่านได้ตลอดเวลา อีกส่วนหนึ่งในอาคารใช้เครื่องปรับอากาศ ซึ่งนับเป็นการจัดการที่ลดการใช้พลังงานไฟฟ้าได้ การใช้

เชื้อเพลิงและไฟฟ้าอย่างประหยัดนั้น อาจหาพลังงานจากธรรมชาติทดแทนได้ เช่น การใช้กังหันลม การใช้เซลล์พลังงานแสงอาทิตย์ และการใช้กระเบื้องใส เป็นต้น การลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และลดการใช้พลังงานไฟฟ้านั้น มีส่วนช่วยในการลดค่าใช้จ่าย หรือลดต้นทุนการผลิต ทำให้ธุรกิจมีผลกำไรมากขึ้น ส่วนการลดการก่อของเสีย อาทิ ขยะปฏิกูล ต้องหาวิธีการจัดการโดยการแยกประเภทขยะ ซึ่งขยะแห้งอาจนำเข้าระบบการหมุนเวียนการใช้ (Reuse) การใช้ซ้ำ (Renew) และการแปรรูปกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ (Recycle) ส่วนขยะเปียก อาจนำไปทำปุ๋ยอินทรีย์ และน้ำหมักปุ๋ย จุลินทรีย์ได้

3. รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติสังคม และวัฒนธรรม (Maintain Diversity) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องวางแผนขยายฐานการท่องเที่ยวโดยการรักษา และส่งเสริมให้มีความหลากหลาย เพิ่มขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม โดยการเพิ่มคุณค่า และมาตรฐานการบริการ เพื่อให้ นักท่องเที่ยวใช้เวลาท่องเที่ยวในสถานที่นั้นนานขึ้น หรือกลับไปเที่ยวซ้ำอีก เช่น แหล่งท่องเที่ยวที่เป็น น้ำตก อาจเพิ่มกิจกรรมการดูนก การปีนหน้าผา เป็นต้น หรือหมู่บ้านวัฒนธรรม และแหล่งโบราณคดี อาจเพิ่มกิจกรรมการนั่งเกวียนเทียมวัวหรือควาย การทำเส้นทางจักรยานให้นักท่องเที่ยวขี่ชมรอบ หมู่บ้าน การเป็นอาสาสมัครนักโบราณคดีขุดค้น ขุดแต่งแหล่งโบราณคดีโดยมีนักโบราณคดีสอน หลักการเบื้องต้นให้ เป็นต้น

4. ประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว (Integrating Tourism into Planing) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวไม่เพียงแต่ทำงานตามแผนที่วางไว้ แต่ต้องประสานแผนการพัฒนา กับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องเช่น แผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองท้องถิ่น (อบต. หรือเทศบาล) แผนพัฒนาของสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาของกระทรวง ทบวง กรม ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อให้การพัฒนาการทำงานในสถานที่ท่องเที่ยวเดียวกันมีศักยภาพ เพิ่มขึ้น

5. ต้องนำการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น (Supporting Local Economy) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องประสานงานกับองค์กรปกครองท้องถิ่น และหน่วยงานราชการ ที่เกี่ยวข้องส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยสรรหาความโดดเด่นของทรัพยากร ในท้องถิ่น นำไปประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการขายการท่องเที่ยว เพื่อให้ นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไป เที่ยวให้มากขึ้น เป็นการสร้างรายได้กระจายสู่ประชากรที่ประกอบการในท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น การหาผลิตภัณฑ์และ กิจกรรมใหม่ ๆ ในแต่ละตำบล อันเป็นนโยบายของรัฐบาลปัจจุบัน ก็เพื่อการขยาย ฐาน สร้างรายได้เสริมให้กับท้องถิ่น

6. การมีส่วนร่วม การสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวเกี่ยวกับท้องถิ่น (Involving Local Communities) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวควรร่วมทำงานกับท้องถิ่นแบบองค์รวม (Participation Approach) โดยเข้าร่วมทำในลักษณะหน่วยงานร่วมจัด เช่น เป็นหน่วยงานร่วมทำ กิจกรรมสาธารณะประโยชน์ เป็นหน่วยงานร่วมวิเคราะห์ หรือร่วมแก้ปัญหาด้วยกัน เป็นหน่วยงานร่วมส่งเสริมการขายการท่องเที่ยวด้วยกัน ร่วมประเมินผลการท่องเที่ยว เป็นต้น นอกจากนี้ยังต้องประสานเครือข่ายระหว่างองค์กรและท้องถิ่น เพื่อยกระดับคุณภาพของการจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่นด้วย

7. หมั่นประชุมและปรึกษาหารือกับผู้เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน (Consulting Stakeholders and the Public) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องประสานกับพหุภาคี ได้แก่ ชุมชนหรือประชาคมในพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยว สถาบันการศึกษา สถาบันการศาสนา หน่วยงานราชการที่รับผิดชอบในพื้นที่ เพื่อร่วมประชุมปรึกษาหารือ ทั้งการเพิ่มศักยภาพให้กับแหล่งท่องเที่ยวการประเมินผลกระทบการท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและด้านการตลาด โดยจัดการประชุมกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อร่วมปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน เป็นการลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่ต่างกัน เช่น การกำหนดราคาค่าบริการรถโดยสาร หรือรถรับจ้างในท้องถิ่น ควรเป็นราคามาตรฐานเดียวกัน หรือการใช้ที่สาธารณะประโยชน์ การใช้น้ำดิบเพื่อบริโภคจากแหล่งเดียวกัน การจัดการขยะ การบำบัดน้ำเสีย เป็นต้น

8. การพัฒนาบุคลากร (Training Staff) การให้ความรู้ การฝึกอบรม การส่งพนักงานดูงาน อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้พนักงานมีความรู้ มีแนวคิด และวิธีปฏิบัติในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นับเป็นการพัฒนาบุคลากรในองค์กร เป็นการช่วยยกระดับมาตรฐานการบริการการท่องเที่ยว เช่น การฝึกอบรมพนักงานเสิร์ฟในร้านอาหารให้รู้วิธีการเสิร์ฟอาหารที่เป็นมาตรฐานสากล การฝึกแม่บ้านให้การต้อนรับแบบโฮมสเตย์ การอบรมนักสื่อความหมายธรรมชาติ อบรมนักสื่อความหมายด้านวัฒนธรรม เป็นต้น

9. การจัดเตรียมข้อมูลคู่มือบริการข่าวสารการท่องเที่ยวให้พร้อม (Marketing Tourism Responsibly) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องร่วมกับผู้เกี่ยวข้องจัดเตรียมข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวข่าวสารการบริการการขาย ให้พร้อมมีเพียงพอต่อการเผยแพร่ ซึ่งอาจจัดทำในรูปแบบสื่อทัศนูปกรณ์รูปแบบต่าง ๆ เช่น คู่มือการท่องเที่ยว คู่มือการตลาดการท่องเที่ยวที่เป็นเอกสาร แผ่นพับ หนังสือคู่มือ วิดีโอ แผ่นซีดีรอม เป็นต้น

10. ประเมินผล ตรวจสอบ และวิจัย(Undertaking Research) ความจำเป็นต่อการช่วยแก้ปัญหาและเพิ่มคุณค่า รวมถึงคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวการลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยว ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวและผู้ประกอบการจะต้องมีการประเมินผล การตรวจสอบ ผลกระทบ และการศึกษาวิจัยอย่างสม่ำเสมอ โดยการสอบถามผู้ให้บริการโดยตรง การสอบถามความเห็นจากใบประเมินผล หรือการวิจัยตลาดการท่องเที่ยว เพื่อทราบผลของการบริการนำมาปรับปรุงและแก้ไขการจัดการ การบริการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อความประทับใจและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวได้

หลักการจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนทั้ง 10 ประการนี้ เป็นกรอบการปฏิบัติในแหล่งท่องเที่ยวทุกรูปแบบได้ นีออน ศรีสมยง (2547) ได้กล่าวถึงความยั่งยืนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว สิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือ สภาพความสมบูรณ์ของสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ ซึ่งเกี่ยวพันระหว่างกัน การท่องเที่ยวก่อให้เกิดทั้งผลดี และผลเสียไม่ว่าจะเป็นเรื่องของรายได้สู่ชุมชน ช่วยให้คนท้องถิ่นร่วมกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของชุมชน และช่วยกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวร่วมกันรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมในชุมชนที่ตนเดินทางไป ขณะที่การท่องเที่ยวก็ก่อให้เกิดผลเสียคือ ก่อให้เกิดปัญหาโสเภณี ยาเสพติด ทำลายสภาพแวดล้อมโดยรอบ และทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นเสื่อมลง ก่อให้เกิดมลภาวะต่างๆ แต่ปัญหาเหล่านี้จะไม่เกิดขึ้น ถ้าทุกคนร่วมมือกันและช่วยกันพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไปในแนวทางของความยั่งยืน การพัฒนาสู่ความยั่งยืนนั้น ความร่วมมือจากองค์กรต่างๆ เป็นสิ่งสำคัญ ทั้งความร่วมมือจากรัฐบาล ผู้ประกอบการ ชุมชน และนักท่องเที่ยว โดยแต่ละหน่วยงานต่างก็ต้องปฏิบัติร่วมกันคือ

ภาครัฐ - เป็นผู้ออกกฎหมาย ควบคุม วางแผน เพื่อปกป้องสิ่งแวดล้อมทั้งธรรมชาติและวัฒนธรรม

ผู้ประกอบการ - นำแผนงานและนโยบายที่ได้ตั้งไว้ ไปสู่การปฏิบัติจริง

ชุมชน - ให้ความร่วมมือในการวางแผนและพัฒนาสิ่งแวดล้อม

นักท่องเที่ยว - มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมและรับผิดชอบต่อชุมชนที่ตนเดินทางไป

Professor Terry De Lacy ได้นำเสนอเรื่อง “ความร่วมมือของภาครัฐบาลและเอกชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” จากการประชุม 3rd APEC ณ โรงแรมรอยัลคัลลิฟปีชี รีสอร์ท พัทยา ประเทศไทย เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2546 โดย Professor Terry De Lacy ได้นำเสนอหลัก 6 Ps สำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน ดังนี้

1. วางแผนและกำหนดนโยบาย (Policy and Planning)

- นำหลักการ Agenda 21 (ข้อตกลงร่วมกันของสมาชิกสหประชาชาติจำนวน 182 ประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อความยั่งยืน เมื่อปีค.ศ. 1992) มาสู่การปฏิบัติจริง

- เตรียมกลยุทธ์การพัฒนาเพื่อความยั่งยืนโดยชุมชน
- เตรียมมาตรการการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด
- เตรียมกลยุทธ์ที่จะส่งเสริมให้ภาคธุรกิจมาเข้าร่วมด้วย

2. กำหนดรูปแบบที่ใช้คาดการณ์ (Predictive Model) คือรูปแบบที่ใช้คาดการณ์ ในที่นี้คือเครื่องมือที่ใช้สำหรับคาดการณ์ผลข้างเคียงต่างๆ ที่มีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ตัวอย่างเช่น

- Input / Output model เป็นเครื่องมือที่ใช้คาดการณ์ถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อม โดยดูจากปริมาณพลังงาน ปริมาณน้ำที่ใช้ ปริมาณก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ที่ปล่อยออกมา เป็นต้น

- Tourism Geographic Information System model เป็นเครื่องมือที่ใช้คาดการณ์ถึงจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางเข้ามาในแหล่งท่องเที่ยว และปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนท้องถิ่น และคาดการณ์ถึงผลกระทบต่างๆ ที่อาจเกิดในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เครื่องมือต่างๆ เหล่านี้ทำให้สามารถคาดการณ์ได้ถึงปัญหาต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้น เมื่อมีการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนนั้นๆ ซึ่งทำให้สามารถหาแนวทางป้องกันปัญหาได้ก่อนที่จะเกิดการควบคุม

3. มีการตรวจประเมิน (Performance Monitoring) โดยการตั้งตัวชี้วัดที่จะใช้จะใช้ประเมินผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ตัวอย่างต่อไปนี้เป็นตัวอย่างของตัวชี้วัดที่ใช้ประเมินผลด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมของธุรกิจโรงแรม การกำหนดตัวชี้วัดเหล่านี้ช่วยประเมินการดำเนินงานของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้ว่าการจัดการ ดูแลสิ่งแวดล้อม และคำนึงถึงชุมชนมากน้อยแค่ไหน ซึ่งเป็นหนึ่งในหนทางที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

4. มีการปรับปรุงและพัฒนา (Performance Improvement) พัฒนาเครื่องมือต่างๆ ที่ใช้คาดการณ์ และวัดประเมินการดำเนินงาน รักษาการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น

5. มีการรายงานผลการปฏิบัติงาน (Performance Reporting) ทั้งภาครัฐบาลและเอกชน ต้องรายงานผลการดำเนินงานให้ชุมชนรับรู้ว่า หน่วยงานได้มีการจัดการกับสิ่งแวดล้อมอย่างไร และผลการดำเนินงานเป็นอย่างไร มีผลดี ผลเสียอย่างไรต่อชุมชน

6. สร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้น (Participation) โดยเฉพาะความร่วมมือจากชุมชน จึงจะเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพราะเมื่อชุมชนได้ร่วมมือช่วยกันพัฒนาการท่องเที่ยว ประโยชน์ที่เกิดขึ้นก็จะกระจายอย่างทั่วถึงในชุมชน

3. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยว

เมธี ปิยะคุณ (2547) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเห็นว่าองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทุกรูปแบบ นับว่ามีความสำคัญ และมีบทบาท อำนาจหน้าที่ ในด้านการส่งเสริม และการจัดการด้านการท่องเที่ยว การที่จะทำให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผู้บริหารท้องถิ่น และพนักงานส่วนท้องถิ่นต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ในแนวนโยบายของรัฐบาล กระทรวง กรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว มีการประสานแผนพัฒนาด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกันกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดแบบบูรณาการ มีการประสานแผนพัฒนามาระหว่างองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ ในพื้นที่ และมีการจัดทำบริการสาธารณะร่วมกัน โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

1. การประสานการจัดทำแผน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทุกประเภทควรจะต้องประสานแผนพัฒนาร่วมกัน และมีการวางแผนพัฒนาด้านการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับนโยบาย รัฐบาล ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด และยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภทในพื้นที่จังหวัดนั้น ๆ โดยการประสานแผนพัฒนาอาจมอบให้องค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายเป็นหน่วยดำเนินการและใช้โครงสร้างองค์กร ประสานแผนพัฒนาเดิม กำหนดไว้แล้วตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำและ ประสานแผนพัฒนาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และมีการจัดโครงการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ในเชิงบูรณาการ

2. การจัดทำเครือข่ายศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยว องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการสร้างเครือข่ายศูนย์ข้อมูลสารสนเทศด้านการท่องเที่ยวร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ใกล้เคียง หรือในพื้นที่จังหวัดเดียวกัน โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น ระบบ อินเทอร์เน็ต ระบบดาวเทียม เป็นต้น

3. การสร้างเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวและบริการการท่องเที่ยว องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ใกล้เคียง ในพื้นที่จังหวัด หรือกลุ่มจังหวัดเดียวกันควรมีการสร้างเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยว และการบริการการท่องเที่ยวให้เป็นระบบครบวงจร เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว รวมทั้งเป็นการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

4. การจัดทำกิจกรรมสาธารณะร่วมกัน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรแสวงหาแนวทางในการจัดทำบริการสาธารณะ การปรับปรุงพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการประหยัดงบประมาณขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

คุ่มค่า และลดความซ้ำซ้อน โดยการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่กำลังเจริญเติบโต และมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของประเทศไทย เนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สามารถทำรายได้ในรูปเงินตราต่างประเทศ นอกจากนี้ยังส่งผลให้เกิดการสร้างงาน เป็นการกระจายรายได้จากส่วนกลางสู่ส่วนภูมิภาค และท้องถิ่น ทั้งทางตรงและทางอ้อม จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก และสนับสนุนให้ชุมชนในท้องถิ่นมีบทบาทหน้าที่ และส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนมีความรู้ในการบริหารจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่ของตน ภายใต้การประสานการดำเนินงาน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกประเภทในพื้นที่

เมธี ปิยะคุณ (2547) ได้สรุปว่าประเทศไทยจัดว่าเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพพร้อมในทุก ๆ ด้านที่จะเป็นพลังขับเคลื่อนให้ประเทศพัฒนาสู่ความยั่งยืนทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม จากการที่ประเทศไทยเริ่มใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ก่อให้เกิดลักษณะการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น การเพิ่มจำนวนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีมากขึ้น ตามโครงสร้างการปกครองใหม่ และตามกฎหมายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ดังนั้นรูปแบบการจัดการ จึงเป็นภาระหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้นำองค์กรในท้องถิ่นนั้นเป็นแกนนำ โดยมีหน่วยงานกลางต่าง ๆ ของรัฐทำหน้าที่เสมือนพี่เลี้ยงในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อให้การจัดการในระยะเริ่มต้นของการพัฒนาประเทศสู่ความเป็นเลิศ และยั่งยืนในทุก ๆ ด้าน มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

การดำเนินการโครงการต่าง ๆ ควรคำนึงถึงสภาพพื้นที่จริงที่แตกต่างกันไป ทั้งกายภาพ ทางภูมิศาสตร์ โครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่แล้ว และสภาพแวดล้อมโดยรวมทางสังคมของท้องถิ่นนั้น ๆ ผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น และพนักงานส่วนท้องถิ่นควรกำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยว ตามศักยภาพของแต่ละพื้นที่เพื่อให้เกิดความเป็นไปได้และมีการบูรณาการในการวางแผน และดำเนินโครงการ เพื่อให้การใช้จ่ายงบประมาณเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด การลงทุนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในเรื่องที่จำเป็น จะนำไปสู่การสร้างงาน และการกระจายรายได้สู่ทุกระดับชั้นของคนในท้องถิ่น เกิดการขยายตัวของชุมชนต่างๆ ตามหลักการและวัตถุประสงค์ของการพัฒนาเมือง ซึ่งจะนำไปสู่ความมั่นคงและยั่งยืนของประเทศโดยรวมต่อไป

รุ่งทิพ ว่องปฏิการ (2547) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการจัดการท่องเที่ยวโดยลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตั้งแต่เริ่มต้น มิใช่ภาครัฐหรือหน่วยงานอื่นมีการวางแผนการจัดการ และได้ข้อสรุปในเรื่องแผนปฏิบัติการแล้ว จึงให้ชุมชนเข้ามารับรู้และให้ความเห็นในลักษณะการจัดทำประชาพิจารณ์ ทั้งนี้ลักษณะและรูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชนอาจเป็นการมีส่วนร่วมในการแสดงความต้องการ ริเริ่ม

เสนอความคิดเห็น ร่วมประชุม ให้ข้อมูล วิเคราะห์ ตัดสินใจ และพัฒนากระบวนการ/ดำเนินการ แก้ปัญหา และร่วมรับประโยชน์ เป็นต้น

ผลจากการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านสิ่งแวดล้อม ทำให้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และมีการจัดการและการใช้ประโยชน์ โดยคำนึงถึงความยั่งยืน ทำให้มีการวางแผนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดการเส้นทาง การหยุดพักทลายของดิน การไม่รบกวน สัตว์ป่า การจำกัดให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวที่เหมาะสม การกำจัดขยะมูลฝอยทำให้เกิดแนวร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และป้องกันมิให้มีการลักลอบทำลายสิ่งแวดล้อมของนายทุน ซึ่งเจ้าหน้าที่รัฐไม่สามารถสอดส่องดูแลได้ทั่วถึง เช่น การตัดป่า หรือการลักลอบจับปลาในเขตอนุรักษ์ การจัดให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวสำหรับผู้มาเยือนหรือ นักท่องเที่ยวยังมีส่วนช่วยในการสอดส่องดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยวัฒนธรรม

ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม ประเพณี และรู้จักคุณค่าในสิ่งที่ตนทำอยู่
ทำให้เกิดการฟื้นฟูและสืบทอดทางวัฒนธรรมจากรุ่นอาวุโสสู่คนหนุ่มสาว สังคม
ทำให้ได้ร่วมคิด ร่วมแลกเปลี่ยน เกิดการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ
ทำให้ไม่โดดเดี่ยว เพราะภาครัฐ / เอกชน เข้าไปทำงานร่วมกับชุมชน และก่อให้เกิดความร่วมมือในการแก้ปัญหาต่างๆ รวมทั้งลดช่องว่างระหว่างรัฐกับชุมชน

ทำให้มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นให้กับชุมชน เช่น ถนน น้ำประปา โทรศัพท์
ทำให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น
ทำให้ได้พันธมิตรเพิ่มขึ้น
ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีความเคารพซึ่งกันและกัน และยอมรับกัน
ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น
ทำให้มีกองทุนในการพัฒนาหมู่บ้าน
สิ่งที่ชุมชนควรดำเนินการ ในระดับชุมชน (สิ่งที่ชุมชนควรพิจารณา) พัฒนางองค์กรด้านการจัดการการท่องเที่ยว

- ปรับปรุงคุณภาพ รักษา และพัฒนาประสิทธิภาพองค์กร
 - ทำงานประสานกับองค์กรอื่นๆ เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) และกลุ่มกิจกรรมต่างๆ อาทิ เช่น กลุ่มอาชีพ
- กลุ่มเยาวชน เป็นต้น

- สร้างงานวิจัยในท้องถิ่นให้คนในชุมชนได้เรียนรู้และวิเคราะห์หาแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาชุมชน

- รวบรวมองค์ความรู้สร้างเป็นหลักสูตรท้องถิ่น

สร้างเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

- สร้างเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และข้อมูลข่าวสาร เช่น แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารด้านกฎระเบียบต่างๆ ทางนโยบาย

และกฎหมายที่จะมีผลกระทบต่อชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้ชุมชนได้รู้เท่าทันสถานการณ์ภายนอก

- จัดตั้งศูนย์เก็บรวบรวมข้อมูล

- มีการเยี่ยมเยียนกันระหว่างชุมชนเครือข่าย

ดำเนินการทางการตลาดและโฆษณาประชาสัมพันธ์ เช่น ร่วมมือกันเพื่อทำการตลาด และสร้างความเข้าใจร่วมกับสื่อ ตลอดจนให้ข้อมูลที่ถูกต้องกับนักท่องเที่ยวและสาธารณะ

สร้างมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจในขั้นสุดท้ายในเรื่องมาตรฐานการท่องเที่ยวมิใช่ถูกครอบงำจากภายนอก

ในระดับนโยบาย (สิ่งที่รัฐควรพิจารณา)

- ยอมรับและให้สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว

- สนับสนุนเงินทุนในการจัดการและดำเนินงานของชุมชนเพื่อการพัฒนาต่างๆ รวมถึงการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว

- สร้างกลไกเพื่อติดตามประเมินผล

- สนับสนุนและให้ความรู้ด้านการพัฒนาและการตลาดแก่ชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีศักยภาพและมีความพร้อมในเชิงองค์ความรู้ ซึ่งจะส่งผลให้ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลตั้งแต่เริ่มต้นในฐานะคณะทำงานและสามารถเสนอความคิดเห็นในการร่าง

นโยบาย การวางแผนการจัดการ การจัดทำแผนแม่บทในการพัฒนา และการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เป็นต้น ไม่ใช่ให้ชุมชนเป็นเพียงผู้นำเสนอข้อมูลเท่านั้น

รุ่งทิพ ว่องปฏิการ (2547) ได้สรุปแนวความคิดของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่และต่อเนื่องตั้งแต่เริ่มแรก ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นอย่างแท้จริง ประโยชน์ในที่นี้รวมถึงการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทนหรือกลับมาบำรุงรักษาและจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ แต่การที่จะส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มแรกนี้ จะต้องเริ่มต้นด้วย

การสร้างฐานความรู้ความเข้าใจให้กับชุมชนเสียก่อน เนื่องจากชุมชนต้องสวมบทบาทของ “ผู้ขาย” เมื่อชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในด้านต่างๆ โดยเฉพาะในเรื่องหลักการ แนวทาง ลักษณะของทรัพยากรการท่องเที่ยว ลักษณะและพฤติกรรมของกลุ่มตลาดซึ่งมีความแตกต่างกันในรายละเอียด ความรู้ความเข้าใจของชุมชน จะทำให้ชุมชนสามารถสวมบทบาทของ “ผู้ขาย” ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจะนำไปสู่ความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อไป เมื่อชุมชนมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวตั้งแต่เริ่มแรก ชุมชนก็จะสามารถจัดการและพัฒนาทรัพยากร การท่องเที่ยวได้อย่างเป็นระบบ ถูกต้อง เหมาะสม มีทิศทางที่ชัดเจนในเรื่องการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและสอดคล้องรองรับกับความต้องการของตลาดด้วย สิ่งที่สำคัญ คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยรวมจะเป็นไปอย่างมีคุณภาพ ได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่ ส่งผลกระทบในทางบวกต่อเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ และการตลาด ในที่สุด

4. การท่องเที่ยวจังหวัดสมุทรสงคราม

จังหวัดสมุทรสงครามเป็นจังหวัดขนาดเล็กมีเพียง 3 อำเภอ และห่างจากกรุงเทพมหานคร เพียงแค่ 65 กิโลเมตร มีแหล่งท่องเที่ยวประกอบไปด้วย

อำเภอเมืองสมุทรสงคราม

1) ดอนหอยหลอด

เป็นสันดอนบริเวณปากแม่น้ำแม่กลอง เป็นที่อาศัยของหอยหลายชนิด โดยเฉพาะหอยหลอด ในช่วงน้ำลงจะเป็นพื้นที่ดอนที่มีทัศนียภาพสวยงามมาก นักท่องเที่ยวสามารถลงไปจับหอยหลอดได้ บริเวณด้านหน้าของ ดอนหอยหลอดเป็นที่ตั้งของศาลกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวแม่กลองให้ความเคารพอย่างสูง ประมาณปลายเดือนกุมภาพันธ์ ถึงต้นเดือนเมษายน จะเป็นระยะเวลาที่เหมาะสมแก่การเดินทางไปท่องเที่ยว ปัจจุบัน คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2543 เห็นชอบการเสนอพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอด จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ (Ramsar site)

2) วัดเพชรสมุทรวรวิหาร

เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี เป็นวัดที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดสมุทรสงคราม เนื่องจากเป็นที่ประดิษฐานของหลวงพ่อบ้านแหลม พระพุทธรูปยืน ปางอุ้มบาตร ศิลปสมัยกรุงสุโขทัยตอนปลาย เป็นพระพุทธรูปที่มีความศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่เคารพสักการะของชาวแม่กลอง ถือเป็นพระคู่บ้านคู่เมืองแม่กลอง

3) วัดศรัทธาธรรม (วัดมอญ)

สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.2428 ปัจจุบันทางวัดได้สร้างอุโบสถหลังใหม่ทำด้วยไม้สักทองฝั่งมุกเป็นหลังแรกในประเทศไทย มีความงดงามมาก นอกจากนี้เขื่อนบริเวณหน้าวัดยังเป็นจุดชมทัศนียภาพปากอ่าวแม่กลองได้อย่างสวยงาม

4) อนุสรณ์สถาน อิน-จัน

ตั้งอยู่ตำบลลาดใหญ่ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม ห่างจากศาลากลางจังหวัดสมุทรสงคราม ระยะทาง 4 กม. สร้างขึ้นเพื่อเป็นเกียรติประวัติแก่ฝาแฝด อิน-จัน แผลสยามที่สร้างชื่อเสียงให้กับประเทศไทยไปทั่วโลก

5) พิพิธภัณฑ์เรือ

ตั้งอยู่ริมถนนเอกชัย ติดกับอนุสรณ์สถาน อิน-จัน เป็นสถานที่เก็บเรือชนิดต่าง ๆ ที่เคยใช้ในลุ่มน้ำแม่กลอง เพื่อให้เป็นที่ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของชาวแม่กลอง

6) วัดใหญ่

ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำแม่กลอง ตำบลแม่กลอง อำเภอเมืองสมุทรสงคราม เป็นวัดเก่าแก่สมัยรัตนโกสินทร์ เป็นที่ตั้งของศาลากลางแห่งแรกของจังหวัดสมุทรสงคราม และเป็นที่เก็บรักษากลองใหญ่ ซึ่งเล่าว่าได้ลอยตามน้ำมา ประชาชนจึงนำมาไว้ที่วัดแห่งนี้

อำเภออัมพวา

1) อุทยานพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (อุทยาน ร.2)

จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์อันเป็นนิवासสถานที่พระบรมราชสมภพ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 แห่งราชวงศ์จักรี ภายในอุทยานมีลานแสดงละคร และโขงกลางแจ้ง สวนพฤกษชาติ เป็นสวนพันธุ์ไม้ ในวรรณคดี กลุ่มอาคารทรงไทย ศาลาเอนกประสงค์ พิพิธภัณฑ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ตู้วรรณคดี หุ่นจำลองตัวละครจากวรรณคดี

2) วัดจุฬามณี

เป็นวัดโบราณริมคลองอัมพวา ต่อเนื่องกับคลองผีหลอก สร้างขึ้นสมัยกรุงศรีอยุธยา ตอนปลาย รัชกาล พระเจ้าปราสาททอง มีศาลาการเปรียญเป็นเรือนไม้โบราณขนาดใหญ่ และมี อุโบสถสร้างใหม่ที่มีความงามและล้ำค่า มีของประดับที่มีความงามและสูงค่ายิ่ง เช่น ช่อฟ้า ประดับกระจกจากเบลเยียม หน้าต่างฝังมุก พื้นปูด้วยหินอ่อนหลากสี

3) วัดอัมพวันเจติยาราม

ตั้งอยู่ที่ตำบลอัมพวา อำเภออัมพวา เป็นพระอารามหลวงชั้นโท เป็นสถานที่ประดิษฐานของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ภายในเป็นโบราณสถานที่มีสถาปัตยกรรมสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ที่งดงามมาก และยังเป็นประดิษฐานโบราณวัตถุอีกมาก

4) วัดกุณรินทร์กุฎีทอง

ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำแม่กลอง ตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา ตรงข้ามกับวัดอัมพวันเจติยาราม และอุทยาน ร.2 เป็นวัดสมัยรัตนโกสินทร์ มีกุฎีทองลวดลายวิจิตร ซึ่งชนกชนนีของสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี เศรษฐีตระกูลบางช้าง สร้างถวายเป็นกุฎีที่สวงาม

5) วัดบางกะพ้อม

สร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย มีวิหารรอยพระพุทธบาทจำลองที่สวยงามมาก ผนังด้านในของวิหารเป็นจิตรกรรมฝาผนังปูน ศิลปะปูนปั้น บรรยายภาพพุทธประวัติ และจำลองภาพสวนผลไม้ และวิถีชีวิตของ ชาวเมืองสมุทรสงคราม ส่วนรอยพระพุทธบาทชั้นในทำด้วยแผ่นไม้มะเกลือขนาดใหญ่ฝังมุกลวดลายวิจิตร

6) วัดเขายี่สาร

ตั้งอยู่ที่ ตำบลยี่สาร อำเภออัมพวา เป็นวัดเก่าแก่ไม่ทราบว่าจะสร้างขึ้นในสมัยใด บ้างก็สันนิษฐานจากลายจำหลักบานประตูอุโบสถ วิหารรอยพระพุทธบาทจำลองว่าเป็นศิลปะสมัยสุโขทัย เป็นวัดที่มีตุ้มโบราณ ที่เรียกว่า ตุ้มไฟ อยู่มากที่สุด จึงอ้างว่าสร้างในสมัยสุโขทัย บ้างก็ว่าสร้างในสมัยกรุงศรีอยุธยา

7) วัดบางแคใหญ่

ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำแม่กลอง บริเวณปากคลองบางแค ตำบลแควอ้อม สร้างเมื่อ พ.ศ. 2357 ภายในวัดมีโบราณสถาน และโบราณวัตถุที่น่าสนใจ ได้แก่ อุโบสถหลังใหญ่ อายุกว่า 150 ปี ด้านหน้ามีเจดีย์เหลี่ยมย่อมุมสิบสอง ศิลปะสมัยกรุงศรีอยุธยา พระประธานในอุโบสถสร้างจากศิลาแลง ปางมารวิชัย ด้านหน้าอุโบสถ มีธรรมเจดีย์ 7 องค์ สร้างเมื่อ พ.ศ. 2415 มีกำแพงแก้วล้อมรอบ และภาพจิตรกรรมฝาผนังที่เขียนด้วยสีฝุ่นผสมกาวเขียนขึ้นในปลาย รัชกาลที่ 2 เป็นภาพเรื่องราวสงครามไทย-พม่า

8) วัดอินทาราม

ตั้งอยู่ที่ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา เป็นวัดโบราณสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.2300 ในสมัยกรุงศรีอยุธยา แต่มาปฏิสังขรณ์ในสมัยรัชกาลที่ 3 สิ่งที่น่าสนใจ ได้แก่ หลวงพ่อโต อายุกว่า 300 ปี อุโบสถสร้างด้วยหินอ่อนทั้งหลัง มีพิพิธภัณฑสถานเรือโบราณ อุทยานปลาตะเพียน และศูนย์ฟื้นฟูสภาพจิตใจที่ใช้สมุนไพรควบคู่กับการปฏิบัติธรรมรักษาผู้ติดยาเสพติด

9) ตลาดน้ำท่าคา

ตั้งอยู่ที่คลองพันลา ตำบลท่าคา อำเภออัมพวา เป็นสภาพชีวิตอีกแบบหนึ่งของชาวสมุทรสงครามเป็นตลาดนัดทางน้ำที่ลอยเรือค้าขายกันมานานนับร้อยปี

10) เตาตาล

ตั้งอยู่ริมถนนสายสมุทรสงคราม-บางแพ อำเภออัมพวา เป็นแหล่งผลิตน้ำตาลมะพร้าว ซึ่งเป็นอาชีพ ที่สำคัญอาชีพหนึ่งของชาวสมุทรสงคราม มีการสาธิตขั้นตอนการทำน้ำตาลมะพร้าว

11) บ้านเบญจรงค์

ตั้งอยู่ริมถนนสมุทรสงคราม-บางแพ อำเภออัมพวา เป็นแหล่งผลิตเครื่องเบญจรงค์เลียนแบบศิลปะสมัยรัชกาลที่ 2 ที่มีฝีมือประณีต งดงาม เหมาะแก่การเป็นของขวัญหรือของตกแต่งบ้าน นักท่องเที่ยวสามารถศึกษากรรมวิธีการผลิตเครื่องเบญจรงค์ดังกล่าวได้

อำเภอบางคนที

1) อาสนวิหารแม่พระบังเกิด

ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 7 ตำบลบางนกแขวก อำเภอบางคนที ห่างจากจังหวัดสมุทรสงครามประมาณ 16 กิโลเมตร เป็นสักการสถานอันศักดิ์สิทธิ์ของคริสต์ชนที่อาศัยอยู่โดยรอบกว่า 400 ครอบครัว สร้างขึ้นตั้งแต่ ค.ศ. 1890 (พ.ศ.2433) โดยบาทหลวงเปาโลซัลมอล มิชชันนารีชาวฝรั่งเศส ใช้เวลาสร้างถึง 6 ปี จึงเสร็จสมบูรณ์ จัดเป็นอาสนวิหารที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย เป็นอาคารรูปไม้กางเขน มีลักษณะสถาปัตยกรรมแบบโกธิค (Gothic) ของฝรั่งเศส ภายในตกแต่งด้วยกระจกสี ประติมากรรมปูนปั้นแบบนูนสูง รูปแกะสลักบรรยายเกร็ดประวัติในพระคัมภีร์คริสต์ศาสนา

2) วัดเจริญสุขาราม

ตั้งอยู่ที่ตำบลบางนกแขวก อำเภอบางคนที เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี มีหลวงพ่โตเป็นพระประธานใน อุโบสถ สร้างด้วยศิลาแลง เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ถือเป็นพระพุทธรูปอันศักดิ์สิทธิ์ โบสถ์มีลักษณะคล้ายเรือสำเภา พื้นปูด้วยหินอ่อน พร้อมด้วยวิหารที่จำลองมาจาก

ประสาทพระเทพบิดร งดงามมาก มีการจัดงานถึงกระจาดในเทศกาลสารทจีน ที่บริเวณหน้าวัดมีอุทยานวังมัจฉา เป็นแหล่งปลาตะเพียนที่ชุกชุมที่สุด

3) วัดบางกุ้ง

ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 4 ตำบลบางกุ้ง เป็นวัดโบราณสร้างสมัยกรุงศรีอยุธยา มีอุโบสถหลังเก่า (โบสถ์ปรกโพธิ์) เป็นโบสถ์ที่ถูกต้นไม้โพธิ์ ต้นไทรปกคลุมทั้งหลัง ภายในโบสถ์มีพระประธานเป็นพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ เรียกว่า หลวงพ่อนิลมณีศักดิ์ และมีภาพจิตรกรรมฝาผนังสมัยปลายกรุงศรีอยุธยา เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ มีสระน้ำโบราณ อายุกว่า 400 ปี ซึ่งปัจจุบันทรุดโทรมมากแล้ว และยังเป็นค่ายทหารเรือเก่าสมัยกรุงธนบุรี เรียกว่า ค่ายบางกุ้ง

4) กะลาซอ

เป็นผลมะพร้าวที่มีลักษณะพิเศษ เรียกว่า มะพร้าวซอ พบได้ในบางพื้นที่เท่านั้น นิยมนำมาแกะสลัก ลวดลายเพื่อใช้ทำกะโหลกซอ อันเป็นเครื่องดนตรีไทยพื้นบ้านประจำภาคกลาง นักท่องเที่ยวสามารถศึกษาศิลปะการแกะสลักซอได้จาก อาจารย์ สมพร เกตุแก้ว ที่บ้านเลขที่ 43 หมู่ที่ 5 ตำบลบางพรหม อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม

5. รูปแบบการท่องเที่ยวทางน้ำ

สุรจิต ชีรเวทย์ (2548) ได้อธิบายถึงการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรสงครามเอาไว้ในหนังสือคนแม่กลอง เริ่มราวปีพ.ศ. 2539 ที่เคำกลางแห่งการท่องเที่ยวแม่กลองในรูปแบบของโฮมสเตย์ หรือการพำนักระยะสั้น โดยพักร่วมกับเจ้าของบ้านที่เป็นชาวสวน ร่วมดู ร่วมทำกิจกรรมไปกับเกษตรกรผู้เป็นเจ้าของสวน กินอยู่กับเจ้าของสวน ได้ก่อตัวก่อแนวความคิดขึ้นในท้องถิ่นบ้านเหมืองใหม่ของผู้ใหญ่ทองหยิบ แก้วนิลกุล จากนักศึกษา นักท่องเที่ยว และผู้สื่อข่าวชาวต่างชาติที่ทางราชการจังหวัดประสานลงมา บ้างก็ต้องการมาศึกษาวิถีชีวิต มาฝึกหัดภาษา มาดูงานด้านอื่น ไม่ได้มุ่งหมายมาท่องเที่ยวโดยตรง ซึ่งในฐานะผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่ทองหยิบก็ต้องดูแลร่วมมือ

ในขณะเดียวกันกับทางด้านตำบลบ้านปลายโพรง ทางกำนันธวัช บุญพัสด และทางบ้านท่าคา โดยผู้ใหญ่อุไร สีเหลือง ก็จะได้รับการประสานงานจาก ททท. และทางราชการจังหวัด จากท่านรองผู้ว่าราชการจังหวัดบ้าง จากท่านพัฒนาการจังหวัดบ้าง ในการพาแขกมาเที่ยว แต่เนื่องจากยังไม่มีตัวอย่างภายในประเทศเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในลักษณะนี้ เพียงแต่ท่านผู้หลักผู้ใหญ่ที่เคยไปเห็นมาในต่างประเทศได้พูดคุยให้ฟัง ถึงตรงนี้ก็ตัองยอมรับและขอชม ททท. และทางจังหวัดที่สามารถปรับแนวคิด และได้พยายามสนับสนุน

ต่อมาท่านผู้นำชุมชนทั้งสามแห่งนี้ ก็ค่อยๆ ปรับรูปร่างของการท่องเที่ยวเมืองแม่กลองให้มีความชัดเจนขึ้น โดยเริ่มตระหนักว่าชุมชนรอบๆ บ้านน่าจะร่วมกันได้ โดยผู้นำชุมชนกับเพื่อนบ้านไม่กี่หลังนำร่องไปก่อน จากการที่ผู้มาพักอยากไปดูอะไร อยากมีกิจกรรมอะไร กลับไปแล้วก็ไปบอกต่อไปเผยแพร่ต่อๆ กันไป ทางชุมชนเองก็ไม่ได้มีเอกสารหรือใช้สื่อประชาสัมพันธ์อะไร หากเพราะเสน่ห์ของธรรมชาติ และวิถีชีวิตบ้านสวนเมืองแม่กลองมันขายตัวมันเองได้ โดยไม่ต้องปรุงแต่ง ไม่ต้องลงทุนอะไรให้เป็นภาระหนักอึ้งหนักใจ หน่วยงานต่างๆ ก็เริ่มเข้ามาสนับสนุนบ้างในแง่ของการประชาสัมพันธ์รวมทั้งทท.

ราวปลายปีพ.ศ. 2542 กลุ่มของชุมชนทั้งสามแห่งนี้ก็มีบ้านที่สมัครใจเข้าร่วมเพิ่มขึ้น จากแรกๆ ก็กลัวว่านักท่องเที่ยวจะมารบกวนชีวิตปกติของตนใหม่ จะไว้ว่างใจได้แค่ไหน บางบ้านก็มีแต่คนแก่คนสองคน ในขณะที่เดียวกันอาจจะด้วยความที่เมืองนี้อยู่ใกล้กรุงเทพฯ และสื่อต่างๆ ก็เริ่มให้ความสนใจและนักท่องเที่ยวที่รักธรรมชาติความสงบแบบบ้านสวนก็สนใจ ละครทิวก็มาอาศัยถ่ายทำละครย้อนยุคต่างๆ เพราะรับรองว่าแพนกล้องไปทางไหนก็จะไม่เจตึกน่าเกลียดโผล่มาตัดกับเส้นขอบฟ้า

โฮมสเตย์หรือที่พักนักระยะสั้น โดยการอยู่ร่วมกับเจ้าของบ้าน หรือเกษตรกรผู้เป็นเจ้าของสวนภายในสวน และกิน นอน ดู ทำกิจกรรมร่วมกับเจ้าของตามวิถีชีวิตปกติ จะได้มีท่านผู้รู้ให้คำจำกัดความว่าอย่างไรผู้เขียนก็ไม่ทราบ แต่ลักษณะการท่องเที่ยวตามความเป็นจริง โดยนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสชีวิตที่ไม่ได้ปรุงแต่ง ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ พูดคุยกับเจ้าของบ้านเจ้าของสวน ได้กินอาหารพื้นบ้านที่นั่น ได้เห็น ได้ร่วมกิจกรรมในอาชีพ เช่น การเคี้ยวน้ำตาลมะพร้าว ได้นั่งเรืออีปายของชาวบ้านไปตามคลอง และลำประโดงต่างๆ หรือได้ขี่จักรยานชอชอนไปตามสวน ตามวัด กินกล้วยเดี่ยวเรือจริงๆ ตกกุ้ง ตกปลา หยอดหอย ถีบกระดานเลน วิ่งเรือบนเลน ดูพัฒนาจุดระหัดวิดน้ำเข้านาเกลือ การรื้อเกลือ ดูการแกะกะลาซอ ดูงานเขียนลายเบญจรงค์ ดูนก สวนผลไม้ แล้วก็กลับไปที่พักที่ดูแลบริการโดยเจ้าของบ้าน กับลูกหลานญาติและเพื่อนบ้าน

ด้วยจิตใจที่จะดูแลแบบชาวบ้านชาวสวนอันพึงปฏิบัติต่อแขก คือ รับแขกเหมือนลูกหลานเหมือนญาติ ไม่ได้คิดเป็นธุรกิจอะไร แบบมีเพื่อนคุยแก้เหงาด้วย บางคนมาพักแล้วก็มาสมัครเป็นลูกด้วย ปีใหม่ก็ส่ง ส.ค.ส. มาให้ เวลาที่พักก็ช่วยล้างชาม ทำกับข้าว บางที่แขกก็ทำอาหารให้เจ้าของบ้านกิน ส่วนมากในเรื่องอาหารแขกจะเน้นขอปลาหูกะเอยๆ กลางวันก็ไปช่วยเก็บมะพร้าว ช่วยทำกิจกรรมในสวน เป็นลักษณะที่แตกต่างจากจิตใจที่จะให้บริการ (Service Mind) แบบพนักงานบริการของโรงแรมหรือพนักงานบริษัทห้างร้านหรือธนาคารซึ่งเป็นลูกจ้างมิใช่เจ้าของ และค่าใช้จ่ายจะต่ำกว่ากันมาก เช่น พัก 1 คืน อาหาร 2 มื้อ กับข้าวไม่น้อยกว่า 5 อย่าง และยังมีอาหารให้ใส่บาตรพระตอนเช้าอีกด้วย ทั้งหมดนี้ราคา 350-400 บาท

นี่คือข้อแตกต่างอย่างสำคัญ หากท่านไปเที่ยวหัวหิน ชะอำ พัททยา ภูเก็ต หรือไปพักตามโรงแรม ท่านอาจได้รับบริการที่มีมาตรฐานสูงกว่าในเรื่องที่หลับที่นอน ห้องน้ำ แต่ใครเป็นเจ้าของก็ไม่รู้ ตัวตนคนหัวหิน คนชะอำอยู่ที่ไหนไม่รู้ ไม่ใช่เรื่องที่จะต้องสนใจใฝ่รู้ เพราะเป็นคนละลักษณะของการท่องเที่ยว เป็นทางเลือกสำหรับนักท่องเที่ยวที่ชอบอย่างนั้น

แต่ถ้ามาพักโฮมสเตย์ที่แม่กลอง ก็หมายความว่า ท่านไม่ต้องการแสงสีความอีกทึบ กลางคืนเงียบสงัด พอได้ยินเสียงหึ่งหรือเรไร ท้องฟ้ามีดสนิทพอดเห็นเดือนเห็นดาว หากจะมีสิ่งบดบังก็เป็นยอดไม้ไม่ใช่ยอดตึก ผืนพสุธานิ่งสนิท หายใจได้เต็มปอด หากน้ำหยดน้ำทรงลมอาจสงัด แต่พอน้ำขยับขึ้นลมจะเย็น หากใกล้แม่น้ำหรือคลองใหญ่ก็จะเป็นช่องลม ยามเช้าอาจได้ใส่บาตรพระผู้บิณฑบาตทางเรือ สายก็ออกไปเที่ยวหาความรู้ใส่ตัว กลางคืนนั่งเรือไปดูหิ่งห้อย หรือนั่งพูดคุยกับเจ้าของบ้าน ไม่ทันตึกเมืองนี้ก็หลับหมดแล้ว ถ้าชอบแบบนี้ละก็ แม่กลองนี่แหละ .. ใช่เลย

6. แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์ริมน้ำ

ดร.พงศ์ศักดิ์ วัฒนสินธุ์ (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การออกแบบพนักกันน้ำ ได้วิเคราะห์ถึงแนวทางของการทำเขื่อนริมแม่น้ำ คู คลอง ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม คำนึงถึงผลกระทบต่อระบบนิเวศ และวิถีชีวิตของชุมชน เป้าหมายเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำแนวทางและรูปแบบเขื่อนริมน้ำ ไปใช้ในการพิจารณาก่อสร้างปรับปรุงแก้ไขรูปแบบเขื่อนริมแม่น้ำ คู คลอง รวมถึงการพัฒนาการใช้ประโยชน์พื้นที่หลังเขื่อนให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ระบบนิเวศและวิถีชุมชนในแต่ละพื้นที่โดยงานวิจัยดังกล่าวได้อธิบายถึงปัจจัยในการเลือกรูปแบบที่พึงประสงค์ไว้ดังนี้

1. อนุรักษ์ลำน้ำ สิ่งสำคัญในการพิจารณารูปแบบเขื่อนที่อนุรักษ์ลำน้ำคือ เมื่อก่อสร้างแล้วจะต้องรักษาสภาพลำน้ำโดยเฉพาะตลิ่ง ให้ใกล้เคียงของเดิมมากที่สุด โดยต้องให้ขนาดปริมาตรขอบของทางไหลของน้ำใกล้เคียงกับของเดิม เพื่อรักษาสภาพการไหลของน้ำให้เหมือนเดิม ลำน้ำที่มีตลิ่งตรงในแนวตั้งใช้เขื่อนตรง หรือ ลำน้ำที่มีตลิ่งเอียงใช้เขื่อนเอียง โดยมีข้อพิจารณารูปแบบเขื่อนที่สอดคล้องกับสภาพลำน้ำมากที่สุด ในการก่อสร้างหากความสูงของตลิ่งมีมากหรือระดับน้ำต่างกันมาก ควรเป็นเขื่อนที่มีโครงสร้างหรือมีตัวยึดหรือเขื่อนแบบถาวร ในบริเวณที่มีแรงดันดินแรงดันน้ำสูงมาก ควรเป็นเขื่อนที่มีโครงสร้างหรือมีตัวยึดหรือเขื่อนแบบถาวร ในบริเวณที่เป็นพื้นที่ธรรมชาติ มีต้นไม้ใหญ่ขึ้นปกคลุม ต้องรักษาสภาพธรรมชาติไว้ โดยพิจารณาทำเขื่อนแบบธรรมชาติ ผสมกับเขื่อนโครงสร้าง

2. อนุรักษ์ระบบนิเวศของลำน้ำ

สิ่งสำคัญในการพิจารณารูปแบบเขื่อนที่ระบบนิเวศของลำน้ำเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้ลำน้ำมีความเป็นธรรมชาติและยังเป็นเหมือนเดิม จะต้องพิจารณาทั้งระบบนิเวศของพืช สัตว์ริมน้ำ และในน้ำ รวมถึงระบบนิเวศโดยรวม ดังนั้นรูปแบบเขื่อนที่เหมาะสมในแง่ระบบนิเวศ ควรเป็นเขื่อนที่มีสภาพใกล้เคียงสภาพธรรมชาติเดิมให้มากที่สุด ข้อพิจารณารูปแบบเขื่อนที่สอดคล้องกับระบบนิเวศ คือ ต้องทำให้สภาพริมตลิ่งคล้ายเดิม เช่น เขื่อนที่มีผิวขรุขระ เช่น หินทิ้ง , อำนวยให้พืชและสัตว์ริมตลิ่ง และในน้ำดำรงชีวิตอยู่ให้เหมือนเดิม เช่น เขื่อนธรรมชาติ , ทำให้การไหลของกระแส น้ำ ความเร็วและปริมาตรใกล้เคียงสภาพเดิมให้มากที่สุด

3. สภาพพื้นที่

เป็นสิ่งที่สำคัญในการพิจารณาโดยเฉพาะลักษณะดินพื้นที่ในการก่อสร้าง ดังนี้ ในพื้นที่หน้าตัดของลำน้ำแคบ ตัวเขื่อนควรเป็นเขื่อนแนวตรง , พื้นที่น้อย เพียงพอเฉพาะตัวเขื่อน ควรเป็นเขื่อนแนวตรงไม่มีตัวปิด , พื้นที่มีพื้นที่สำหรับตัวเขื่อนกว้างพอประมาณอาจจะเป็นเขื่อนที่มีความหนาของตัวเขื่อน เช่น เขื่อนอาศัยแรงโน้มถ่วงของโลกเขื่อนกล่อ่งตาข่ายบรรจุหิน (Crib Wall) หรือ กำแพงกันดิน , พื้นที่ด้านในเขื่อนมากพอที่จะทำคานยื่นหรือตัวตั้งหรือไม่มีอาคารสิ่งก่อสร้างเดิมอยู่ด้านหลังเขื่อนที่ทำให้ก่อสร้างยาก ควรเป็นเขื่อนตอกเข็มพืด แบบ cantilever wall แบบ batter – pile wall และแบบ anchored wall

4. ข้อจำกัดด้านเวลา

ข้อจำกัดด้านเวลามี 2 ลักษณะคือระยะเวลาในการก่อสร้าง และระยะเวลาการใช้งานของเขื่อนหรืออายุเขื่อน ระยะเวลาในการก่อสร้างถ้ามีจำกัด ต้องสร้างอย่างรวดเร็ว การก่อสร้างที่เป็นระบบหน่วยและมาติดตั้งจะมีความเหมาะสม

ข้อจำกัดด้านเวลามี 2 ลักษณะ ได้แก่

- ระยะเวลาในการก่อสร้างเขื่อนที่มีความเหมาะสมในการก่อสร้างเร็ว เช่น เขื่อนตอกเข็มพืด อาศัยแรงโน้มถ่วงโลกกำแพงกันดิน เขื่อนทิ้งหิน
- ระยะเวลาการใช้งานของเขื่อนหรืออายุเขื่อน เขื่อนที่มีความคงทนแข็งแรง เช่น เขื่อนโครงสร้าง เขื่อนหินทิ้งเขื่อนที่ต้องการให้คงทน ยั่งยืน ควรพิจารณา เขื่อนธรรมชาติ เพราะจะมีความเหมาะสมเข้ากับสภาพธรรมชาติ เกิดความยั่งยืนและมีผลกระทบน้อย โดยเขื่อนเป็นเขื่อนที่ใช้วัสดุธรรมชาติ แพ หรือใช้วัสดุพืชพรรณป้องกันตลิ่ง

5. ประโยชน์ใช้สอย

ในการสร้างเขื่อนประโยชน์ใช้สอยเป็นสิ่งสำคัญที่ควรพิจารณา รูปแบบของเขื่อนต้องสนองต่อประโยชน์ใช้สอยและตอบสนองความต้องการของชุมชน เพื่อช่วยอนุรักษ์ชุมชนไว้แบ่งได้ดังนี้ ชุมชนที่ต้องการพื้นที่ซึ่งจะเป็นกิจกรรมของชุมชน ตัวเขื่อนจะต้องมีพื้นที่ใช้สอย ควรพิจารณาเขื่อนยกลอย (platform) หรือแบบขั้นบันได แต่ต้องไม่รูกล้าลำนํ้า, ชุมชนเพื่อป้องกันนํ้าท่วม จะต้องมีความสูงที่ป้องกันนํ้าท่วมได้ แต่ต้องไม่ปิดกั้นภูมิทัศน์ชุมชน, ป้องกันการกัดเซาะ จะต้องสามารถหยุดหรือชะลอการกัดเซาะได้ ควรพิจารณา เขื่อนที่มีโครงสร้างต่างๆ ที่เหมาะสม, ใช้เป็นเส้นทางสัญจร จะต้องให้พื้นที่ด้านหลังเขื่อนให้สามารถสัญจรและเข้าถึงพื้นที่ภายในได้ และสามารถหยุดหรือชะลอการกัดเซาะได้ ควรพิจารณา เขื่อนที่มีโครงสร้างต่าง ๆ ที่เหมาะสม และ ใช้เป็นเส้นทางสัญจร จะต้องให้มีพื้นที่ด้านหลังเขื่อนให้สามารถสัญจรและเข้าถึงพื้นที่ภายในได้ และสามารถป้องกันการบุกรุกลำนํ้าได้

6. อนุรักษ์วิถีชีวิตริมน้ำ

เขื่อนจะต้องไม่ทำลายชีวิตความเป็นอยู่ริมน้ำ และจะต้องส่งเสริมรักษาไว้ซึ่งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ริมน้ำ ฉะนั้นเขื่อนที่ขัดขวาง ปิดกั้นความสัมพันธ์ของประชาชนกับน้ำจะเป็นรูปแบบที่ไม่เหมาะสม

- เขื่อนที่พึงประสงค์ต้องไม่ปิดกั้น ขัดขวางการเชื่อมต่อของชุมชน บ้านเรือนกับน้ำ เช่น เขื่อนที่มีขนาดไม่กว้างใหญ่ หรือสูงจนเป็นอุปสรรคในการเข้าถึงน้ำ
- เขื่อนที่พึงประสงค์ต้องเปิดให้ประชาชนสัมผัสน้ำได้โดยสะดวก เช่น เขื่อนแบบเอียง เขื่อนขั้นบันไดที่เปิดเข้าหาลำนํ้า

7. ภูมิทัศน์

บริเวณริมน้ำจะเป็นพื้นที่ที่มีภูมิทัศน์สวยงาม 2 ฝั่งลำนํ้าจะมีมุมมองที่กว้างไกล เนื่องจากความโล่งของลำนํ้า ทำให้ผู้คนมีโอกาสสัมผัสมุมมองที่ดี บรรยากาศที่ดี เขื่อนที่มีความสูงจะส่งผลกระทบทางลบแก่ภูมิทัศน์ ดังนั้นรูปแบบเขื่อนที่พึงประสงค์จะต้องรักษาหรือส่งเสริมคุณค่าทางภูมิทัศน์

- เขื่อนจะต้องไม่ปิดกั้นมุมมองจากลำนํ้าเข้าสู่จุดที่มีภูมิทัศน์สวยงาม เช่น วัด โบราณสถาน สวนสาธารณะ ที่เปิดโล่ง
- เขื่อนต้องไม่ปิดกั้นมุมมองจากบริเวณผืนแผ่นดินสู่ลำนํ้า เช่น จากชุมชนมองออกสู่ลำนํ้า
- เขื่อนในบริเวณพิเศษ เช่น ในอุทยานประวัติศาสตร์ เมืองโบราณ สวนสาธารณะ พื้นที่อนุรักษ์ธรรมชาติ ควรมีรูปแบบที่สอดคล้องกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม เช่น การคาดผิว การใช้พรรณไม้ปกคลุมตลิ่ง

- เชื้อนที่ออกแบบเพื่อเก็บรักษาพืชพันธุ์เดิมบริเวณริมน้ำจะต้องคงสภาพพิพัตน์ตามธรรมชาติเดิมไว้ให้มากที่สุด

8. วิศวกรรมโครงสร้าง

สิ่งที่ต้องนำมาพิจารณาได้แก่

- ข้อมูลด้านปฐพีกลศาสตร์ ได้แก่ สภาพของชั้นดิน แรงดันดิน ความสามารถในการรับน้ำหนักบรรทุกของดินระดับความลึกต่าง ๆ จากปฐพีกลศาสตร์
- ข้อมูลด้านชลศาสตร์ ได้แก่ สภาพชั้นลงของระดับน้ำ อัตราการไหลของน้ำ แรงกระแทกของน้ำ ฯลฯ
- นำข้อมูลปรึกษากับภูมิสถาปนิก วิศวกร เพื่อเลือกแบบโครงสร้างที่เหมาะสม
- สาเหตุแห่งการวิบัติของโครงสร้าง เช่นการเลื่อนไหล การเสถียร เป็นต้น
- คุณสมบัติวัสดุที่จะใช้ในการก่อสร้าง
- ข้อกำหนด กฎหมายต่างๆ
- ความเป็นไปได้ในแง่เศรษฐกิจ และสังคม

9. วิศวกรรมปฐพีและฐานราก

สิ่งที่ต้องนำมาพิจารณาเสถียรภาพของระบบเขื่อน ได้แก่

- ทำการตรวจสอบเพื่อหาสัมประสิทธิ์ความปลอดภัยในกรณีต่าง ๆ ดังนี้
 - กรณีก่อสร้างเสร็จใหม่ ๆ
 - กรณีมีน้ำไหลในคลอง
 - กรณีมีการลดระดับน้ำ
- ตรวจสอบเสถียรภาพในทางราบ (Sliding Stability) ระบบเขื่อนและกำแพงกันดินริมน้ำจะต้องต้านทานแรงดันของดินในทางราบได้เพียงพอ
- ตรวจสอบเสถียรภาพต่อการหมุนของระบบ (Overturning Stability) ระบบเขื่อนและกำแพงกันดินริมน้ำจะต้องต้านทานแรงดันด้านข้างซึ่งเปลี่ยนเป็นแรงหมุนที่กระทำกับระบบ

10. วิศวกรรมชลศาสตร์

สิ่งที่ต้องนำมาพิจารณา ได้แก่

- ข้อมูลเกี่ยวกับตำแหน่งที่ตั้ง ลักษณะพื้นที่ อุทกวิทยาใกล้เคียง ระดับน้ำสูงสุดต่ำสุด ความลึกของน้ำ ความลาดชันของตลิ่ง สภาพการกัดเซาะหรือลาดชันตามธรรมชาติ สภาพน้ำท่วมและแล้ง

- ข้อมูลด้านอุทกวิทยา ปริมาณน้ำฝน การระเหย ระดับน้ำสูงสุดต่ำสุด อัตราการไหลสูงสุด ต่ำสุด ความเร็วของกระแส
- ความเป็นไปได้ ทางด้านวัสดุ เศรษฐศาสตร์ สิ่งแวดล้อม พื้นที่ในรายละเอียด
- เลือกรูปแบบที่เหมาะสมไม่ให้เกิดผลกระทบต่อพื้นที่ข้างเคียง เช่น การกัดเซาะ เป็นต้น

11. การใช้พรรณไม้

สิ่งที่ต้องนำมาพิจารณา ได้แก่

- สภาพเดิมลักษณะโครงสร้าง ปัญหาการต้นไม้กับโครงสร้าง
- ความแตกต่างของระดับน้ำ สูง-ต่ำ
- ระยะเวลาที่พรรณไม้จะถูกน้ำท่วม
- ภูมิอากาศและภูมิประเทศ
- ไม้พื้นถิ่นที่เข้ากับสภาพพื้นที่
- กิจกรรมและการใช้งานที่เกี่ยวข้อง
- ความเร่งด่วนในการใช้งาน
- สามารถใช้ประโยชน์กับระบบนิเวศ สัตว์และสิ่งแวดล้อม

12. นิเวศวิทยาชายน้ำ

สิ่งที่ต้องนำมาพิจารณา ได้แก่

- พืช ได้แก่ พืชชายน้ำ พืชบนฝั่ง พืชน้ำ
- สัตว์ ได้แก่ สัตว์พื้นที่ชุ่มน้ำ สัตว์น้ำที่อาศัยชายตลิ่ง
- ระบบนิเวศรวม

13. สังคมวิทยา

สิ่งที่ต้องนำมาพิจารณา ได้แก่

- ประเภทลักษณะของชุมชน
- การใช้ที่ดินบริเวณริมน้ำ
- วิถีชีวิตชุมชน อาชีพ
- ที่อยู่อาศัย ความหนาแน่น
- กิจกรรมและรูปแบบการใช้ประโยชน์ลำน้ำ
- การเกษตร กสิกรรม เลี้ยงสัตว์น้ำ การประมง
- การคมนาคม ค้าขาย
- อุปโภค บริโภค

- การท่องเที่ยว
- ประเพณี ความผูกพันและความเชื่อ

จากการศึกษางานวิจัยดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการพัฒนารูปแบบภูมิทัศน์ของเส้นทางการชมหิ่งห้อย เชื้อนรินน้ำมีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดภูมิทัศน์ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมนอกจากรูปแบบของอาคารและสิ่งปลูกสร้าง

7. ทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวแม่กลอง

ขณะนี้ มีสัญญาณว่าการท่องเที่ยวแม่กลองของเรากำลังได้รับความสนใจมาก โดยเฉพาะในวันศุกร์-วันเสาร์ โฮมสเตย์ต่างๆ จะเต็มหมด นักท่องเที่ยวต้องจองล่วงหน้า เพราะความที่อยู่ใกล้กรุงเทพฯ เพียง 64 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางเพียงชั่วโมงเศษ จะไปกลับในวันเดียวก็ได้ เมืองที่ถูกลิ้มถูกเรียกผิดๆ ถูกๆ เกิดกลายเป็นของมีค่ามีราคาขึ้นมา ทำท่าจะมีอนาคตไกลทางการท่องเที่ยว สิ่งเหล่านี้เป็นทั้งปัจจัยหนุนเสริม และเป็นภัยคุกคามเท่าๆ กัน หากไม่พิจารณาเลือกเฟ้นหรือเตรียมตัวรับให้ดี

หากปล่อยให้กระแสเงินตรา หรือการพัฒนาตามกิเลสตัณหา แบบที่ชอบทำกันอยู่ในสมัยนี้ เข้าครอบงำ โดยปราศจากวิธีการ “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา” ตามพระราชดำริสด้วยภาษาไทยง่ายๆ ของพระเจ้าอยู่หัวแล้ว ความวิบัติ ความไม่ยั่งยืนก็จะมากล้นเกินเมืองนี้ไป สิ่งทีรัฐบาลหรือนักธุรกิจชอบพูดว่า วิน-วิน มีแต่ได้กับได้ด้วยกันทุกฝ่ายนั้นมันไม่มีหรอก มันมีแต่ถ้าเอาแต่ได้ทุกฝ่ายจะฉิบหายกันหมด

เสน่ห์หรือฐานทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของเมืองนี้ก็คือ วิถีชีวิตของผู้คนและธรรมชาติของเมืองแม่กลอง ที่มีได้ปรุงแต่งเพื่อเอาใจใครยังเป็นตัวของตัวเอง ยังมีได้กัมพูชาวิโรบายอมเป็นเมืองบริวารของกรุงเทพฯ เหมือนสมุทรปราการ, นนทบุรี, สมุทรสาคร, ปทุมธานี แม้จะเป็นเมืองที่เล็กที่สุดแต่ก็มีตัวตนที่ชัดเจนแตกต่าง มีตำแหน่งที่มียืนอย่างมีศักดิ์ศรีมีแก่น

สุรจิต ชีรเวทย์ (2547) ได้ไปประชุมสัมมนาหอการค้าทั่วประเทศที่จังหวัดพิษณุโลก คนพิษณุโลกเขาบอกว่าเขาพอใจจะวางตำแหน่งเมืองของเขาเป็น “สี่แยกอินโดจีน” เขาจะเป็น “เมืองแห่งการบริการ” (Service City) คงจะเพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นรอบๆ ตัวเขาทั้งในระดับประเทศและในระดับกลุ่มประเทศอินโดจีน ผมก็นึกในใจว่า สำหรับแม่กลองหรือสมุทรสงครามขอเป็น “เมืองที่ยืนอยู่ได้ด้วยตัวเอง” (Stand Alone Town)

แต่ทว่า “เมืองที่ยืนอยู่ได้ด้วยตัวเอง “ นี้ หมายความว่า โดยอยู่เกี่ยวพันาโลกภายนอก หรือโลกาภิวัตน์ให้น้อยที่สุด เช่น ส้มโอ ลิ้นจี่ อาหารทะเล ปลาทุ ฯลฯ ของดี ๆ ที่เรามีอยู่นี้ ทำอย่างไรให้ พึ่งพาการส่งออกนอกจังหวัดให้น้อยที่สุด แต่ให้คนภายนอกเข้ามาหาซื้อ หากินถึงบ้านเราเลย เพราะ ของดีที่เรามีมันสุดยอดในเรื่องรสชาติและคุณภาพ แต่มันไม่ได้มีมากขนาดจะต้องไปคิดลงทุนทุ่มเท กันมากมายอะไร มันอาจจะไม่คุ้มค่ากับการลงทุนขนาดใหญ่ ทำอย่างไรให้คนเขาารู้คุณค่าแล้ว เสาะหา มันอาจพึ่งดูขวางโลกสักหน่อย แต่การคิดอะไรใหญ่ ๆ แถมยังคิดตามแต่กิเลสตัณหาจะพา ไป มันจะไม่เพื่อฝันไว้เดียวสาไปหน่อยหรือ

คนจีนเขาสอนลูกสอนหลานว่า “คนคิดใหญ่จะทำเล็ก (ก่อน) ส่วนคนคิดเล็กจะทำใหญ่เลย” แต่คนเดี๋ยวนี้เขาเรียนจากฝรั่ง เขาบอกว่าทำเล็กต้นทุนจะสูง ต้องทำใหญ่ต้นทุนจึงจะต่ำ เขาเรียก ECONOMY OF SCALE “ประหยัดด้วยขนาด” ซึ่งมันก็เป็นการทำที่ขัดกันเองอยู่แล้ว ฝรั่งมันบอก เพื่อประหยัดต้นทุนการผลิตต่อหน่วย คุณต้องทำให้ใหญ่ไปเลย ทุกวันนี้ที่มันโฆษณาประชาสัมพันธ์ กันมหาศาลก็เพราะมันผลิตล้นเกินความต้องการ มันก็เลยต้องกระตุ้นความต้องการให้เกิดต่อไปอีก เพื่อขยายตลาดแล้วมันประหยัดการลงทุนตรงไหน แต่ก็อย่างว่าแหละแม้แต่คนจีนในเมืองจีนเองก็ ไม่ได้คิดตามบทเรียนของบรรพบุรุษแล้ว

มนุษย์จำพวก “ไม่รู้จักพอ” ใจ พอทำมาก็ต้องไปหาตลาด นายกฯ ทักษิณก็ดี คุณสมคิด รอง นายกฯ ก็ดี ขอเสนอว่า อย่ามองแค่ภายในชุมชนท้องถิ่น อย่ามองแค่ประเทศไทยให้มองว่าโลกทั้ง โลกนี้คือ ตลาด ให้ลืมหาดีรัฐพรหมแดนให้ลืมหั้วลืมหั้วตาย ตะเกียกตะกายหาแต่เงินทองลูกเดียว นี่คือ แก่นสารของระบอบทุนนิยม

มานิตย์ มัสยวานิช (2547) ได้รายงานในการวิจัยหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ : ภูมิปัญญา ท้องถิ่นสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ โดยกล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านทรงไทย ตำบลปลาย โพงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงครามว่า

ตำบลปลายโพงพาง อยู่ห่างจากอำเภออัมพวา 8 กิโลเมตร ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพ การเกษตร มีรายได้เฉลี่ยต่อปีประมาณ 30,000 บาท ซึ่งถือว่ามีความค่อนข้างดี การท่องเที่ยวเชิง นิเวศชุมชนปลายโพงพางเริ่มจากปี พ.ศ. 2540 พัฒนาการจังหวัดสมุทรสงคราม ร่วมกับองค์การ บริหารส่วนตำบลปลายโพงพางจัดทำโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลักษณะ Home stay ขึ้น ในช่วงแรกมีเพียงกำนันธวัช บุญพิตร และเพื่อนบ้านอีก 3 ราย ที่ ริเริ่มจัดบ้านทรงไทยให้ นักท่องเที่ยวเข้ามาพักอาศัยด้วยเป็นการนำร่อง หลังจากนั้น มีการขยายจำนวนบ้านทรงไทยของ ชาวบ้านอื่นๆ เข้าร่วมโครงการเพิ่มขึ้นจาก 3 เป็น 14 และ 28 หลังคาเรือน ตามลำดับ

องค์การบริหารส่วนตำบลปลายโพงพางเป็นหลักในการบริหารงาน มีข้อบังคับและตั้งคณะกรรมการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวตำบลปลายโพงพาง โดยจัดให้มีรายการท่องเที่ยวที่ชุมชนปลายโพงพาง 3 รายการ ผลประโยชน์จากค่าบริการจัดให้แก่เจ้าของบ้านทรงไทยคั้นละ 120 บาท ค่าบริการเรือก็ให้กับเจ้าของเรือ แต่ต้องแบ่งส่วนหนึ่งให้แก่ชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านทรงไทยปลายโพงพาง ปัญหาสำคัญ คือ ยังขาดการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวได้รู้จัก ขาดความรู้ทางด้านภาษา และการขาดความเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ในจังหวัด และจังหวัดใกล้เคียง

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มนีวรรณ ผิวนิม และปรารธนา จันทุพันธุ์ (2546) ได้ทำการศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อวิถีชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนตลาดน้ำ โดยได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย มุ่งทำความเข้าใจถึงผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับชุมชนหลังจากมีการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบตลาดน้ำในพื้นที่ ตลาดน้ำที่เลือกศึกษาในครั้งนี้ คือ ตลาดน้ำดำเนินสะดวก ราชบุรี และตลาดน้ำตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร โดยศึกษาถึงพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงของตลาดน้ำทั้งสองแห่ง จากประวัติชุมชนและกระบวนการปรับตัวเข้าสู่การเป็นสถานที่ท่องเที่ยว พบว่า

ตลาดน้ำดำเนินสะดวกพัฒนามาจากตลาดขายของทางน้ำของชาวบ้านในชุมชนและจังหวัดใกล้เคียง ไปสู่การเป็นตลาดเพื่อนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะในช่วงเวลาประมาณ 30 ปี เริ่มจากมีนักท่องเที่ยวเข้าไปพบแล้วบอกกันต่อๆ ไป ต่อมาเมื่อการคมนาคมทางบกเจริญขึ้น การค้าขายทางน้ำในตลาดของชุมชนลดน้อยลงจนเกือบจะหมดไป แต่มีนายทุนจากภายนอกที่ดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวเข้ามาพัฒนารูปแบบตลาดเสียใหม่ให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำหรับชาวต่างชาติ โดยเน้นกิจกรรมการลงเรือชมคลองและการขายของที่ระลึก มีข้อตกลงกับบริษัททัวร์ให้นักท่องเที่ยวมาแวะที่ตลาดน้ำเพียงช่วงสั้นๆ ก่อนจะเดินทางต่อไปที่อื่น

ส่วนตลาดน้ำตลิ่งชันไม่ใช่ตลาดดั้งเดิมของชาวบ้าน เริ่มต้นจากการสร้างตลาดใหม่ขึ้นริมน้ำในที่ดินของราชการ เพื่อเป็นแหล่งขายสินค้าทางการเกษตรสร้างรายได้เสริมให้แก่ชุมชนเมื่อปี พ.ศ. 2530 มีการตั้งคณะทำงานที่มาจากชาวบ้านในพื้นที่ขึ้นมาทำหน้าที่บริหารงานในตลาดน้ำ โดยเฉพาะ ใช้ชื่อว่าประชาคมตลาดน้ำตลิ่งชัน ในระยะหลังได้พัฒนามาเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ มีเรือและแพขายอาหารในน้ำ บนบกมีการขายอาหาร ผัก ผลไม้และพันธุ์ไม้จากสวน ตลอดจนจัด

กิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น ดนตรีและรำไทย ช่วงหลังมีการเพิ่มกิจกรรมจัดเรือเที่ยวชมคลอง การนวดฝ่าเท้าและการร้องเพลงคาราโอเกะเข้ามาด้วย

การท่องเที่ยวมีผลกระทบต่อชุมชนทั้งสองแห่งทั้งในด้านบวกและลบ ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ทำให้เกิดปัญหาการแออัดของการคมนาคม ปัญหาน้ำเสีย มลพิษทางเสียงและอากาศ แต่มีส่วนทำให้มีการปรับปรุงพื้นที่และสาธารณูปโภคในชุมชนให้ดีขึ้น ผลกระทบทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการจ้างงานในชุมชน ไม่ต้องไปหางานนอกชุมชน มีทางเลือกด้านอาชีพเพิ่มขึ้นที่ตลาดน้ำตลิ่งชันการท่องเที่ยวสร้างรายได้ให้แก่สมาชิกชุมชน แต่ที่ตลาดน้ำดำเนินสะดวกรายได้ส่วนใหญ่ตกอยู่กับผู้ประกอบการรายใหญ่จากนอกชุมชน ผลกระทบทางสังคม การท่องเที่ยวก่อให้เกิดทั้งความร่วมมือและความขัดแย้งในชุมชน โดยเฉพาะในตลาดน้ำดำเนินสะดวกที่มีนักท่องเที่ยวมากและผลประโยชน์สูง มีความขัดแย้งระหว่างผู้ประกอบการด้วยกันและระหว่างผู้ประกอบการกับคนในชุมชนที่ถูกกีดกันด้านการค้า มีการเอาเปรียบและหลอกลวงนักท่องเที่ยวในการขายสินค้าและให้บริการ ผลกระทบทางวัฒนธรรมเป็นไปในทางบวกเป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือกระตุ้นให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยในด้านการแต่งตัว กิจกรรมทางวัฒนธรรม ความรู้สึกภูมิใจในท้องถิ่นของตน

ศักยภาพของการจัดการการท่องเที่ยวแบบตลาดน้ำยังมีอยู่มาก เพราะเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะเฉพาะตัว ไม่เหมือนที่อื่น เป็นที่ชื่นชอบของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ คนในชุมชนทั้งสองยังต้องการให้มีการท่องเที่ยวแบบตลาดน้ำต่อไป และเห็นว่าสามารถจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้ แต่ทั้งนี้ต้องให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินการ ให้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับตลาดน้ำในอดีตและปัจจุบัน สร้างกิจกรรมต่อเนื่องที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอวิถีทางวัฒนธรรมของวิถีชีวิตริมคลองมากกว่าจะเน้นด้านการขายของอย่างเดียว

สุนิสา โพธิ์เตี้ย (2534) ได้ทำการศึกษารูปแบบการพัฒนาการของชุมชนหัวหินอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว เพื่อศึกษาบทบาทและความสัมพันธ์ของ การท่องเที่ยวที่มีผลต่อพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนหัวหิน ผลจากการศึกษาพบว่า

ชุมชนหัวหินมีบทบาททางด้านการท่องเที่ยว หลัง จากมีการเดินรถไฟสายใต้ถึงชุมชนแห่งนี้ในสมัยรัชกาลที่ 6 โดยเป็นแหล่ง ท่องเที่ยวตากอากาศของเจ้านายชั้นสูงในระยะแรกและเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไปในเวลาต่อมา ในช่วงแรกมีการกระจุกตัวของชุมชนอยู่บริเวณริมหาด และสถานีรถไฟ และมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามแนวชายฝั่งทะเล ส่วนชุมชนดั้งเดิมยังเป็นชุมชนเกษตรกรรม และมีศูนย์กลางการค้าและบริการ อยู่ที่ตลาดต้นมะขาม หลังจากที่มีการสร้างตลาดจัตุรไชยและมีถนนเพชรเกษม ตัดผ่านพื้นที่ในเวลาต่อมา ทำให้ชุมชนหัวหินมีการขยายตัวออกมาทางด้าน ถนนเพชรเกษม โดยมีศูนย์กลางการค้าและบริการอยู่ที่ตลาดจัตุรไชย

ปัจจุบันชุมชนหัวหินยังเติบโตและมีความสำคัญด้านการท่องเที่ยว มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะบริเวณชายหาดมีการ ก่อสร้างอาคารสูงเพื่อเป็นที่พักตากอากาศ ขณะเดียวกันทำให้บริเวณ ชุมชนศูนย์กลางมีการกระจุกตัวหนาแน่นมากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาทางด้าน สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม ความสับสนของการใช้ที่ดิน การจราจรแออัด และการขาดแคลน สาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในอนาคตเพื่อให้ชุมชนหัวหินเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวตากอากาศ แบบสงบของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่มีความพร้อมในด้านการบริการมากที่สุด จึงควรมีการวางแผนการใช้ที่ดิน สาธารณูปโภค สาธารณูปการ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ โดยกำหนดมาตรการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชายฝั่ง ทะเลควบคุมการใช้ที่ดินในชุมชนศูนย์กลาง สร้างถนนเลียบเมืองเพื่อลดการ จราจรบนถนนเพชรเกษม จัดหาน้ำจืดเพื่อให้บริการชุมชนอย่างเพียงพอ และ ทำโครงการบำบัดน้ำเสียของชุมชน รวมทั้งการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกสบายด้านการสื่อสารและการคมนาคม

ศรัณย์ สิงห์ทน (2539) ได้ศึกษาความรู้ ทักษะและการมีส่วนร่วมของผู้บริหารในการเผยแพร่ แนวความคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism) ถือเป็น นวัตกรรมของการท่องเที่ยวในประเทศไทย ที่จะช่วยสร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม เป็นปัจจัยสำคัญ ประการหนึ่งที่จะนำไปสู่ "การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism Development)" ผู้บริหารที่มีส่วนร่วมในการเผยแพร่แนวความคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะต้องมีความรู้ที่ถูกต้อง และ ทักษะที่ดีในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ งานวิจัย นี้จึงได้ทำการสำรวจกลุ่มผู้บริหารที่มีส่วนในการเผยแพร่ แนวความคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จำนวน 237 คน ทั้งในส่วนกรุงเทพฯ และส่วนจังหวัด โดยการส่งแบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ ทักษะและการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ในการเผยแพร่แนวความคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พบว่า

ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของ ผู้บริหาร ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของผู้บริหาร - ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของ ผู้บริหาร มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ความคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของผู้บริหาร ทัศนคติที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของผู้บริหาร มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการ เผยแพร่แนวความคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของผู้บริหาร

จิราวดี อ่อนวงศ์ (2539) ได้ทำการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมชุมชนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว กรณีศึกษาเกาะพีพี จังหวัดกระบี่ เพื่อศึกษาสภาพ แวดล้อมชุมชนเกาะพีพี เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยศึกษาในประเด็นด้านการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่

ที่มีความสัมพันธ์กับกิจกรรมในพื้นที่ ด้านความคิดเห็นของกลุ่มคนต่าง ๆ ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในปัจจุบัน และแนวทางในการพัฒนา จากการศึกษาพบว่า พัฒนาการและการแลกเปลี่ยน ทางกายภาพของชุมชนมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาการท่องเที่ยว ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ทั้งในแง่บวกและแง่ลบ การพัฒนาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ส่วนใหญ่ไม่มีการวางแผน ทำให้เกิดปัญหาตามมา โดยเฉพาะปัญหาสภาพแวดล้อม และความสะดวกสบายของทรัพยากร ธรรมชาติ ในการศึกษาประเด็นการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น สามารถแยกประเด็น แผนงานหลักได้ 5 ประเด็น คือ 1. แผนงานด้านการจัดการสภาพแวดล้อมและธรรมชาติ 2. แผนการจัดการมลพิษ 3. แผนงานด้านส่งเสริมความเข้าใจทางการท่องเที่ยว 4. แผนพัฒนาสาธารณูปโภค สาธารณูปการ 5. แผนหลักด้านคุณภาพชีวิต และแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจสังคม จึงมีข้อเสนอแนะในการจัดการองค์การในการแก้ไขปัญหา โดยเสนอรูปแบบการปกครองให้มีการแยกหมู่บ้านในพื้นที่ออกมา เป็นตำบลใหม่ นอกเหนือจากการควบคุมดูแลของตำบลอ่าวนาง โดยมีการปกครองแบบสภาตำบล ในส่วนระดับชุมชนในพื้นที่มี องค์การ 2 ระดับด้วยกันคือ 1. ระดับองค์การพื้นที่ มีการ รวมกลุ่มของระดับพื้นที่เพื่อแก้ไขสอดคล้องปัญหาในพื้นที่ ของตน 2. องค์การในระดับอาชีพ กลุ่มอาชีพเพื่อเป็นการ รวมกลุ่มพัฒนามาตรฐานการอาชีพ เช่น กลุ่มเรือหางยาว และทั้ง 2 กลุ่มจะเป็นหน่วยงานที่คอยสอดคล้องการทำงานของ องค์การบริหารส่วนตำบล

ทิวพันธ์ รัตนเกตุ (2541) การศึกษาศักยภาพของพื้นที่และความพร้อมของชุมชนในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประเภทอ่างเก็บน้ำ กรณีศึกษา : อ่างเก็บน้ำคลองระลอก จังหวัดระยอง เพื่อศึกษาศักยภาพของพื้นที่และความพร้อม ของชุมชนในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประเภทอ่างเก็บน้ำ ตามแนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ผลการศึกษาวิจัย พบว่า

พื้นที่ที่มีความเหมาะสม ต่อการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ คือ พื้นที่ทางตอนกลางของพื้นที่ ศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งได้แก่บริเวณรอบๆ อ่างเก็บน้ำสามารถกำหนดเป็นจุดท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้ เช่น บริเวณห้วยนาง บริเวณเขาจุก บริเวณวัดถ้ำหมื่นอน บริเวณศาลาคนเหล็ก บริเวณหมู่บ้านหมู่ที่ 4 บ้านเหมืองแร่ เป็นต้น รวมทั้งบริเวณเขตอุทยานแห่งชาติ เขาชะเมาและเขาวง ซึ่งมีความเป็นธรรมชาติแบบดั้งเดิมสูง ลักษณะพื้นที่ประกอบด้วย น้ำตก ถ้ำที่มีหินงอกหินย้อยที่สวยงาม พืชพรรณและสัตว์ป่ามีความหลากหลายทางชีวภาพ เหมาะแก่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ส่วนในด้านความพร้อมของชุมชน พบว่า ประชาชน ในพื้นที่ส่วนใหญ่มีความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ระดับปานกลาง ร้อยละ 55.3 มีทัศนคติต่อการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ระดับปานกลาง ร้อยละ 38.0 มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เพื่อส่งเสริมและพัฒนากการ ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ระดับต่ำ ร้อยละ 38.7 และจากการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว พบว่า ความรู้มีผลต่อทัศนคติเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตัวแปรที่มีผลสูงสุดต่อความรู้และทัศนคติเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คือบทบาทหรือตำแหน่งในหมู่บ้าน ตัวแปรที่มีผลสูงสุดต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเพื่อส่งเสริมและพัฒนากการ ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คือประเภทเอกสารสิทธิ์ในที่ดินที่อาศัยอยู่ ซึ่งพื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่ เป็นเอกสารประเภท ภบท.5 (ภาษีบำรุงท้องที่) มากที่สุด ส่วนความคาดหวังในด้าน การลงทุนเพื่อพัฒนาพื้นที่เพื่อรองรับตามแนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กลุ่ม ประชากรตัวอย่างส่วนใหญ่ตอบว่ายังไม่แน่ใจ

กล่าวโดยสรุป พื้นที่มีศักยภาพเหมาะสมต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แต่ในด้าน ความพร้อมของชุมชนยังปัญหาอุปสรรคในการจัดการพื้นที่อย่างเชื่อมโยงในแนวทา การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ร่วมกัน ข้อเสนอแนะควรมีการฝึกอบรมให้ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวางแผนการใช้ประโยชน์พื้นที่ร่วมกัน เพื่อเพิ่มพูนความรู้ และบทบาทของประชาชนในพื้นที่ จะทำให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ เป็นจริงได้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนและเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ฤทธิ อนุจรพันธ์ (2543) ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อ อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอนโดยศึกษาและวิเคราะห์ถึงผลกระทบของ การท่องเที่ยวที่มีต่อการใช้ที่ดิน สภาพเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอนโดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่เขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน ซึ่งพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดซึ่งในการวิเคราะห์ได้ นำแผนที่การใช้ที่ดินในช่วงปี พ.ศ.2523 กับปี พ.ศ.2540 นำมาวางซ้อนทับเพื่อที่จะศึกษาหาความเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน และพื้นที่ ที่มีการขยายตัวของชุมชนเมืองเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน และได้ทำ การเก็บข้อมูลภาคสนามโดยใช้แบบสอบถามจำนวน 265 ชุด กับกลุ่มประชากร 3 กลุ่ม ได้แก่ นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และประชากรท้องถิ่น ผลที่ได้จากการศึกษาทำให้ทราบว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวทำให้ เกิดผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมในการเปลี่ยนแปลงทั้ง 3 ด้าน เนื่องจากปริมาณนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน มีมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการเพิ่มขึ้นของพื้นที่ย่านการค้าและบริการแก่ นักท่องเที่ยว ซึ่งในปัจจุบันพื้นที่ส่วนใหญ่ที่ตั้ง อยู่บริเวณริมถนนสายหลัก ได้เปลี่ยนจากที่อยู่อาศัยเป็นพื้นที่การค้าและบริการซึ่งส่งผลให้เกิด การสร้างงานและสร้างรายได้แก่ ประชากรในท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม จากปริมาณนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นรวมทั้งการเข้ามาประกอบกิจการค้าขายและ บริการของคนต่างถิ่นทำให้จำนวนประชากรในเขตเทศบาลมีจำนวนที่เพิ่ม มากขึ้น ซึ่งส่งผลให้พื้นที่เกิดปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ 2 ด้าน คือ ปริมาณขยะที่

เพิ่มขึ้นในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน และปัญหาน้ำเสียจาก การปล่อยน้ำทิ้งของพื้นที่พักอาศัย อาคารพาณิชย์ และโรงแรมต่างๆ

ทัศนาวลัย อุทารสกุล (2544) ได้ศึกษาผลกระทบจากการท่องเที่ยวและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเส้นทางศึกษาธรรมชาติ สำนักงานอุทยาน - หนองผักชี ผลการสำรวจความหลากหลายชนิดของพรรณพืชและสัตว์บนเส้นทางเดินป่าสำนักงานอุทยาน - หนองผักชี เดือนละ 3 วัน ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ 2544 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ 2545 พบพืช 80 ชนิด นก 66 ชนิด และ สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม 13 ชนิด เดือนธันวาคม พบสัตว์บนเส้นทางมากที่สุด คือ 32 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 35.96 ของจำนวนชนิดสัตว์ ทั้งหมดที่พบบนเส้นทาง โดยเฉลี่ยแล้วในแต่ละเดือนพบสัตว์ 22 ชนิด นกแก้วและผีเสื้อ เป็นสัตว์ที่พบได้ตลอดทั้งปี ชนิดเด่นของพืชและสัตว์บนเส้นทางศึกษา พิจารณาจาก ความสนใจของนักท่องเที่ยว ความถี่ที่พบ ความเด่น และความเฉพาะเจาะจง ซึ่งได้พืช ชนิดเด่น คือ สมพง ดอกปุด กระเพราต้น เอน้า ไทร เฟิร์นต้น และกระท้อนป่า และสัตว์ชนิดเด่น คือ นก นกแก้ว ทาก. ชะนีมือขาว ชะนีมงกุฏ นกโกโรโกโส ไก่ฟ้าพญาลอ ไก่ฟ้าหลังขาว และช้าง รวมถึง ร่องรอยของสัตว์ การศึกษาผลกระทบจากการท่องเที่ยวในเส้นทางเดินป่าที่ศึกษา โดยใช้ชยะเป็น ดัชนีหลักพบว่าชยะที่พบมากที่สุดคือชยะประเภทพลาสติก คิดเป็นร้อยละ 63.93 รองลงมา คือ กระดาษคิดเป็นร้อยละ 22.87 และพบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับจำนวน และน้ำหนักของชยะในระดับสูงที่ $R=0.85$ และ 0.89 ตามลำดับ โดยมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 ข้อมูลที่รวบรวมจากการศึกษาครั้งนี้และข้อมูลของพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ได้นำ มาใช้ในการกำหนด ช่วงเวลาและฤดูกาลที่เหมาะสมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นอกจากนี้ ได้จัดทำคู่มือประกอบการท่องเที่ยว และแผนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเส้นทางศึกษาธรรมชาตินี้ด้วย

สาทิศ สุขผ่องศรี (2543) ได้ศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนศิรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อศึกษาสถานการณ์และรูปแบบ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนศิรีวงในปัจจุบัน รวมทั้งแนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอนาคต ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนศิรีวง กับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและองค์ประกอบ หรือปัจจัยในการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยวิเคราะห์ ปัญหาในด้านต่าง ๆ ของชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตลอดจนผลกระทบที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อเสนอแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนศิรีวง ผลการศึกษาพบว่า

ชุมชนศิรีวงเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมและ อุทยานแห่งชาติเขาลงซึ่งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงเป็นแหล่งท่องเที่ยว ด้านธรรมชาติ โดยชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านศิรีวงเป็นผู้ปฏิบัติในการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนภายใต้การกำกับ ดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบล กำโลนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน ในปัจจุบันมี 3 รูปแบบ ได้แก่ ศึกษาวิถี

ชีวิตชุมชน ศึกษาธรรมชาติบน ยอดเขาหลวงและศึกษาวิถีชีวิตชุมชนรวมทั้งศึกษาธรรมชาติบนยอดเขาหลวง แนวโน้ม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอนาคตจะดีขึ้นความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนที่วิ่งกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมี 2 ลักษณะ ได้แก่ ประโยชน์ที่ ชุมชน ได้รับและผลกระทบที่เกิดขึ้นองค์ประกอบหรือปัจจัยในการจัดการการท่องเที่ยว เชิงนิเวศ มี 2 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยภายในและภายนอก ปัญหาในด้านต่าง ๆ ของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ ปัญหาด้านกายภาพ เศรษฐกิจ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคอันเป็นข้อจำกัดขององค์การบริหารส่วนตำบลกำโลน ส่วนผลกระทบที่เกิดขึ้น โดยภาพรวมแล้วผลกระทบ ด้านกายภาพมีมากกว่าด้านเศรษฐกิจ สังคม และด้านวัฒนธรรม แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนที่วิ่ง สรุปได้ว่า รูปแบบควรดำเนินการโดยองค์การบริหารส่วนตำบลกำโลนร่วมกับพหุภาคีที่เกี่ยวข้อง จึงจะเหมาะสม โดยจัดการ 4 ด้าน ตามหลักการพื้นฐาน ที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ การจัดการพื้นที่ท่องเที่ยว การจัดการกิจกรรมและกระบวนการจัดการที่มีส่วนร่วมของชุมชน และการจัดการที่ยั่งยืนในทุก ๆ ด้าน

ดอกอ้อ ปาณะดิษ (2544) ได้ทำการศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อการใช้ที่ดินและชุมชนของเกาะช้าง จังหวัดตราด เพื่อศึกษาพัฒนาการ ความสัมพันธ์และผลกระทบ ของการท่องเที่ยวที่มีต่อการใช้ที่ดินและชุมชนของเกาะช้าง จังหวัดตราด รวมถึงความ เสนอแนะแนวทาง และมาตรการในการลดผลกระทบทางด้านลบอันเป็นปัญหาต่อพื้นที่ ผลการศึกษาพบว่า

พัฒนาการท่องเที่ยวของเกาะช้างแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วง คือ ช่วงแรก ก่อน พ.ศ. 2528 ช่วงที่ 2 ระหว่าง พ.ศ. 2529-2539 ช่วงที่ 3 ระหว่าง พ.ศ. 2540-ปัจจุบัน การพัฒนาการท่องเที่ยวของเกาะช้างในช่วงแรกของการท่องเที่ยวของ เกาะช้างยังไม่ได้มีการพัฒนา ในช่วงที่ 2 มีการขยายตัวของสถานบริการการท่องเที่ยว ประเภท บังกะโล และโรงแรม และในช่วงที่ 3 มีการขยายตัวของสถานบริการการท่องเที่ยว ที่หลากหลายขึ้น ผลกระทบที่เกิดขึ้นจำแนกได้เป็น 3 กลุ่มหลักคือ กลุ่มกายภาพ ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐาน การใช้ที่ดินและการตั้งถิ่นฐาน กลุ่มเศรษฐกิจ ได้แก่ การจ้างงานและอาชีพ รายได้ และค่าครองชีพ กลุ่มสังคม ได้แก่ โครงสร้างประชากร ขนบธรรมเนียม ประเพณี และสภาพความเป็นอยู่และวิถีชีวิต พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบสูงสุด คือ หาดทรายขาวบริเวณตะวันตกของเกาะ อันเป็น แหล่งท่องเที่ยวสำคัญของเกาะช้าง พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ รองลงมาได้แก่ หาดคลองพร้าว หาดไก่อแบ้ อันเป็นพื้นที่ต่อเนื่องจากพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวหลัก โดยการท่องเที่ยว ส่งผลกระทบด้านลบต่อการการใช้ที่ดินมากที่สุด ขณะนี้ผลกระทบการใช้ที่ดินเป็นสาเหตุ หลักที่ก่อให้เกิดผลกระทบด้านต่าง ๆ ตามมา เพื่อเป็นการแก้ไขและควบคุมผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อการใช้ที่ดิน และ ชุมชนของเกาะช้าง จังหวัดตราด จึงเสนอแนะแนวทางแก้ไข ปัญหาออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านการท่องเที่ยวให้มีการควบคุมการขยายตัวของนักท่องเที่ยวและสถานบริการการท่องเที่ยว ด้าน

การใช้ที่ดิน เสนอให้มีการกำหนดเขตการใช้ที่ดิน โดยแบ่งเป็นการพัฒนา เขตควบคุม การพัฒนา และเขตอนุรักษ์ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน เสนอให้มีการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค การกำจัดขยะ แหล่งน้ำดิบ ด้านเศรษฐกิจและสังคมเสนอให้มีการกระจายรายได้ พัฒนาฝีมือ แรงงานและสร้างความมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน

ประหยัด ตะคอนรัมย์ (2544) ได้ศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดย กรณีศึกษาตลาดริมน้ำดอนหวาย จังหวัดนครปฐม เพื่อเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการ บริหารและ จัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของแหล่งท่องเที่ยวตลาดริมน้ำดอนหวาย เนื่องจากตลาด ริมน้ำดอนหวายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เติบโตอย่างรวดเร็ว นับตั้งแต่กลางปี พ.ศ. 2541 เป็นต้นมา ในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ จะมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากในพื้นที่อันจำกัด (ประมาณ 74 ไร่) อันอาจจะ ทำให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งการบริหาร และจัดการการท่องเที่ยวปัจจุบันอยู่ใน รูปขององค์กรชุมชน คือ คณะกรรมการตลาดริมน้ำ ดอนหวาย วิธีการศึกษา อาศัยข้อมูลปฐมภูมิ ซึ่ง ได้จากการสำรวจภาคสนาม โดยใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และข้อมูลทุติยภูมิ เพื่อศึกษา สถานการณ์การท่องเที่ยวในพื้นที่ พร้อม ศึกษารูปแบบและบทบาทการบริหารและจัดการการบริหาร ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน รวบรวมสภาพ ปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดในการดำเนินงาน เพื่อนำเสนอ แนวทางในการบริหารและจัดการ การท่องเที่ยวที่เหมาะสม ผลการศึกษา พบว่า

ปัจจัยสำคัญที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวคือ รสชาติอาหารและความ เป็นเอกลักษณ์ของตลาด ริมน้ำ ในด้านปัญหาที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ปัญหา ด้านการบริการการท่องเที่ยวและ เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพ โดยเฉพาะแหล่งน้ำ ธรรมชาติ ในด้านปัญหาการบริหาร และจัดการการท่องเที่ยวขององค์กรชุมชน ได้แก่ การขาดการบริหารจัดการที่ดี การแบ่งหน้าที่ความ รับผิดชอบไม่ชัดเจน ปัญหาการจัดเก็บ ผลประโยชน์ ปัญหาด้านงบประมาณ การขาดการ ประสานงานกับองค์กรอื่น ๆ และปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน

ข้อเสนอแนะในการจัดองค์กรในการแก้ปัญหา ได้เสนอรูปแบบการบริหารและจัดการ การท่องเที่ยวชุมชนใหม่ โดยเสนอให้องค์การบริหารส่วนตำบลบางกระทึก ร่วมกับคณะกรรมการ ที่ได้รับ การเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย เป็นองค์กรดำเนินงาน โดยการออกข้อบังคับ และระเบียบที่ ชัดเจน ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ นอกจากนี้ยังได้เสนอแนะ การเชื่อมโยงการ ท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวข้างเคียง รวมทั้งการวางแผนการ ท่องเที่ยวชุมชนเพื่อพัฒนาแหล่ง ท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงความสมดุลของสภาพแวดล้อมตาม หลักการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

วิทยาภรณ์ จรัสด้วง (2544) ได้ศึกษาการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศเขตห้ามล่าสัตว์ป่า ทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง มีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1) ศึกษาบทบาทและความสำคัญของระบบ นิเวศในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย 2) ข้อจำกัด

และสมรรถนะในการรองรับการ ท่องเที่ยวตลอดจนศักยภาพในการพัฒนาของพื้นที่ 3) ตรวจสอบ และวิเคราะห์กระบวนการ วางแผนและการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย 4) ศึกษาการ มีส่วนร่วมของชุมชนตลอดจนปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในการ พัฒนา 5) เสนอแนวทาง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวให้ สอดคล้องกับศักยภาพ และสมรรถนะในการรองรับการท่องเที่ยวยของพื้นที่ในอนาคตได้อย่าง เหมาะสม

วิธีการศึกษา ใช้ข้อมูลปฐมภูมิจากการสังเกตและการสำรวจภาคสนาม การสัมภาษณ์ผู้ที่ เกี่ยวข้อง และ การสอบถามใน 6 ด้าน คือ 1) ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น 2) ด้านการ จัดการ ทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม 3) ด้านการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก 4) ด้าน การจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการท่องเที่ยว 5) ด้านการส่งเสริมตลาดและการนำเที่ยว 6) ด้าน การส่งเสริมการลงทุน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นการสุ่มแบบง่าย ซึ่งได้แก่ ประชาชนในชุมชนจำนวน 140 คน และนักท่องเที่ยวจำนวน 100 คน ผลการศึกษาพบว่า

ระบบนิเวศในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยมีความอุดมสมบูรณ์ใน ระดับมากเป็นแหล่ง ท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญมีเอกลักษณ์ความสวยงามทางธรรมชาติ ดึงดูดใจ มีสมรรถนะในการ รองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านของพื้นที่และสภาพแวดล้อม ทางกายภาพเป็นหลักใหญ่ รวมทั้ง มีศักยภาพการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน ระดับสูงเพราะมีความหลากหลายทางชีวภาพ ของสิ่งมีชีวิตในพื้นที่ ส่วนกระบวนการวางแผน และส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่เป็นการจัดทำแผน ประจำปี โดยเริ่มจัดทำแผนอย่าง จริงจังในปี พ.ศ. 2540 สำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชนพบว่า ประชาชนในชุมชนและผู้นำ ชุมชนมีความต้องการที่จะเข้าร่วมวางแผนในการจัดการการท่องเที่ยว เชิงนิเวศ และเห็นด้วย กับกรอบแนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้ง 6 ด้านในระดับมาก แต่ ในทางปฏิบัติ ยังไม่มีโอกาสได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากนัก

แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสรุป ได้ว่า เกิดขึ้นได้จากปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนซึ่งประกอบด้วย 1) ศักยภาพ ความพร้อมของชุมชน 2) สิ่งจูงใจ 3) ด้านการจัดการ 4) นโยบายของภาครัฐ 5) อุปสรรคต่อการมี ส่วนร่วมและแนวทางการสร้างความร่วมมือ ซึ่งแนวทางการมีส่วนร่วม อาจใช้รูปไตรภาคี คือการ สร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและองค์กรชุมชน โดยกลุ่มที่ เป็นตัวกลางได้แก่องค์กรหรือเอกชน หรือนักวิชาการ ซึ่งในกรณีนี้ควรมีการจัดตั้ง คณะกรรมการดำเนินการระดมความคิดและร่วมกัน ตัดสินใจ

ฉัตรชัย ดัวงจาด (2544) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาความคิดเห็น ชุมชนคลองบางกอกน้อย จังหวัดนนทบุรี เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อระดับการมีส่วนร่วมของ ประชาชนริมคลองบางกอกน้อยต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและศึกษาปัจจัยที่มี ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนริมคลองบางกอกน้อยในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมคลองบางกอกน้อย 15 หมู่บ้าน จำนวน 347 คน รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test และค่า One-Way ANOVA โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยพบว่า

ประชาชนริมคลองบางกอกน้อยมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว เชิงนิเวศอยู่ในระดับสูง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการให้คุณค่าต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ การเป็นสมาชิก กลุ่มชุมชน และการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไม่มีความ สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

อิทธิพล ไทยกมล (2544) ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาชุมชน ตำบลบางหญ้าแพรก จังหวัดสมุทรสาครเพื่อประเมินระดับศักยภาพของชุมชนตำบล บางหญ้าแพรก จังหวัดสมุทรสาคร ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตลอดจนเพื่อ ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้นำชุมชนท้องถิ่น โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวม ข้อมูลจากผู้นำชุมชนตำบลบางหญ้าแพรก จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 50 คน วิเคราะห์ ค่าทางสถิติ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และประเมินศักยภาพโดยวิธีสมการถ่วงน้ำหนัก ผลการศึกษาพบว่า

ปัจจัยบ่งชี้เกี่ยวกับศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย 4 ปัจจัยหลัก คือ ปัจจัยด้านลักษณะพื้นที่ ปัจจัย ด้านการจัดการเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ ปัจจัยด้านกิจกรรมและ กระบวนการที่เอื้อต่อการเรียนรู้และปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม จากปัจจัยดังกล่าว เมื่อนำมาประเมินศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่าชุมชนตำบลบางหญ้าแพรก จังหวัดสมุทรสาคร มีศักยภาพในระดับปานกลาง โดยชุมชนตำบล บางหญ้าแพรกมีศักยภาพทางด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว ทั้งนี้ ยังมีข้อจำกัดที่สำคัญคือ จำเป็นต้องมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน เช่น ที่พัก ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวทางเดินศึกษาธรรมชาติ และระบบกำจัดของเสีย เพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่จะเกิดขึ้นในท้องถิ่น

อภิรณย์ พรหมจรรยา (2544) ได้ทำศึกษาการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษาจังหวัดภูเก็ต วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยใช้พื้นที่ศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ จังหวัดภูเก็ต วิธีการศึกษาประกอบด้วยการสำรวจข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลปฐมภูมิ โดยใช้แบบสอบถาม สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มประชาชนท้องถิ่นจำนวน 80 ราย กลุ่มนักท่องเที่ยวจำนวน 100 ราย สถานประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวจำนวน 10 ราย และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องจำนวน 10 ราย ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows เพื่ออธิบายค่าความถี่ ค่าร้อยละ ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

1. แนวทางในการส่งเสริมให้ความรู้ในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต้องมีความชัดเจนในแนวความคิด คำจำกัดความ ข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง

2. แหล่งข้อมูล เช่น รายงานการวิจัยควรให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ นอกจากนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีบทบาทในการเผยแพร่ความรู้ เช่น สถาบันระดับอุดมศึกษาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรมป่าไม้ และผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว

3. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะได้รับความนิยมต่อไป หากมีการแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้ลดลงก่อน เช่น ปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว การบริการ ระบบสาธารณูปโภค มีไม่เพียงพอ รวมถึงการบริหารการจัดการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4. กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ควรอยู่บนพื้นฐานขององค์ประกอบหลัก 5 ประการ คือ

4.1 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4.2 การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

4.3 เพื่อผลตอบแทนสู่ชุมชน

4.4 เพื่อเป็นการศึกษาสิ่งแวดล้อม และ

4.5 เพื่อคุณภาพชีวิตของประชาชน

5. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บนพื้นฐานของทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งจะต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการวางแผนและแบ่งเขตพื้นที่ที่ชัดเจน

6. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์จะช่วยให้เกิดความตระหนัก การมีจิตสำนึกในการปกป้องทรัพยากรให้คงอยู่ต่อไป

7. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สามารถทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นดีขึ้น จากการก่อให้เกิดรายได้เสริมนอกจากอาชีพหลัก

นอกจากนี้ ปัญหาและอุปสรรคในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษาของจังหวัดภูเก็ต คือ การสนับสนุนอย่างจริงจังของหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังขาดความต่อเนื่อง ควรมีการพัฒนาด้านสาธารณูปโภค การประชาสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมของชุมชนและการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวผู้มาเยือน

สุรวุฒิ ใจกิจสุวรรณ (2544) ศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บริเวณป่าเขาภูหลวง จังหวัดนครราชสีมา เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่บริเวณป่า เขาภูหลวง จังหวัดนครราชสีมา ในการรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และ เพื่อศึกษาภูมิหลังของนักท่องเที่ยวรูปแบบกิจกรรมนันทนาการ ความรู้ ความพึงพอใจ ตลอดจนความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมและบริการด้านการท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์ ในพื้นที่โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ป่าเขาภูหลวง โดยผู้ วิจัยแยกการศึกษาออกเป็นสองส่วน ส่วนแรกทำการวิเคราะห์พื้นที่ในด้านความอุดมสมบูรณ์ ของสังคมพืช โอกาสในการพบเห็นสัตว์ป่า ความโดดเด่นเฉพาะตัวของพื้นที่ ความเหมาะสม ของทรัพยากรต่อกิจกรรมหลักในพื้นที่ ความสะดวกในการเข้าถึง ความเชื่อมโยงกับแหล่งนันทนาการอื่น ความปลอดภัย และนัยสำคัญด้านการสื่อความหมาย ส่วนที่สอง ทำการเก็บ ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวโดยใช้แบบสอบถาม จำนวนตัวอย่าง 142 คน จากนั้นนำข้อมูลมา วิเคราะห์โดยอาศัยสถิติเชิงพรรณนา ประเมินศักยภาพโดยอาศัยสมการถ่วงน้ำหนัก และทดสอบ สมมติฐานเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวโดยใช้สถิติ F-test ผลการวิจัย พบว่า

ป่าเขาภูหลวงมีศักยภาพของพื้นที่ต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์ในระดับสูง (ค่าศักยภาพ = 3.74) ส่วนศักยภาพด้านการให้บริการซึ่งวัด จากความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ พบว่า อยู่ใน ระดับสูงเช่นกัน (ค่าศักยภาพ = 4.26) โดยผลการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับความพึงพอใจ ของนักท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีเหตุจูงใจ/วัตถุประสงค์ในการเดินทางมาเยือน พื้นที่ ขนาดจำนวนสมาชิกในกลุ่มเดินทาง และประเภทกลุ่มที่ร่วมเดินทางแตกต่างกัน มีความพึงพอใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในส่วนของความรู้ของนักท่องเที่ยว ต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่ไปเยือนพื้นที่มีระดับความรู้ต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในระดับดี ซึ่งก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริม ให้พื้นที่ศึกษามีศักยภาพต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากขึ้น

ฐณณการจ คงอินทร์ (2544) การศึกษาศักยภาพของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการพัฒนาแบบ ยั่งยืน: กรณีศึกษากำแพงแสน ตำบลอ่าวนาง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทั่วไปของกลุ่ม ตัวอย่างประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่กำแพงแสน 2) เพื่อศึกษาถึงปัจจัยของชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 3) เพื่อศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยของชุมชนกับศักยภาพ

ของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และ 4) เพื่อสรุปเป็นข้อเสนอแนะให้กับชุมชนเพื่อนำไปสู่การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บ้าน นาติน จำนวน 134 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์ และได้ใช้การ สัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่บ้านนาติน จำนวน 6 คน เพื่อเป็นข้อมูลเพิ่มเติม การวิเคราะห์ค่าทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป Statistical Package for the Social Sciences for Windows Version 9.05 เพื่อหาค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และหาความสัมพันธ์โดยใช้ค่าไคสแควร์ ผลจากการวิจัยพบว่า

บทบาทผู้นำของชุมชนในด้านการให้คำปรึกษาด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีความสัมพันธ์กับศักยภาพของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนปัจจัยของชุมชนอื่น ๆ คือ การรับรู้ข่าวสารด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การฝึกอบรม การมีส่วนร่วมขององค์กร ท้องถิ่นการติดต่อสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ บทบาทผู้นำของชุมชนในด้านการให้อิสระในการประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว และความสามารถของชุมชนในการรองรับ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรนั้น ไม่มีความสัมพันธ์กับศักยภาพของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ส่วนสภาพปัญหาของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ การขาดแคลนน้ำเนื่องจากระบบประปาในชุมชนไม่ดี รองลงมาคือ ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สำหรับข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน สรุปได้คือ หน่วยงานรัฐควรให้การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม สนับสนุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น และเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

ณรงค์ศักดิ์ สุริยวารกุล (2545) ได้ทำการศึกษาเกณฑ์ในการวิเคราะห์ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาเกณฑ์ในการวิเคราะห์ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของตำบล เกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา (2) เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของตำบล เกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยใช้เกณฑ์ที่กำหนดขึ้น (3) เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของตำบล เกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ซึ่งผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวโดยใช้แบบสอบถาม การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ชุมชนและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง

ผลการออกแบบปัจจัยในการวิเคราะห์ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยดัดแปลงจากปัจจัยที่ใช้ในการบ่งชี้ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจิตศักดิ์ พุฒจรัส (2543) ได้ปัจจัยทั้งสิ้น 29 ข้อ โดยแบ่งตามองค์ประกอบทั้ง 4 ด้านของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ดังนี้ องค์ประกอบด้านพื้นที่ ได้แก่ (1) ความมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและดึงดูดใจ (2) ความหลากหลายของ

ศิลปกรรม (3) ความหลากหลายของกิจกรรมทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต (4) ประเพณีที่สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชม (5) ความสามารถในการรับการเปลี่ยนแปลงต่อระบบนิเวศและวัฒนธรรม (6) ความยากง่ายในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (7) วัฒนธรรมทางการเกษตร (8) ปริมาณและความปลอดภัยของน้ำใช้ (9) สภาพพื้นที่ (10) เนื้อที่ในการประกอบกิจกรรม องค์ประกอบด้านการจัดการ ได้แก่ (11) การจัดการขยะ (12) การจัดการคุณภาพเสียง (13) การจัดการคุณภาพน้ำ (14) การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะสมกับพื้นที่ (15) การจัดการด้านความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน (16) การจัดการพื้นที่ให้เหมาะสมกับประเภทของแหล่งท่องเที่ยว (17) ความคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับ (Carrying capacity) (18) มาตรการในการเฝ้าระวังและป้องกันผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม (19) คุณภาพในการให้บริการ องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ ได้แก่ (20) ประโยชน์และความคุ้มค่าในการเรียนรู้ (21) รูปแบบและวิธีการสื่อความหมาย (22) เนื้อหาความรู้ประกอบการสื่อความหมาย (23) ความหลากหลายของกิจกรรมในพื้นที่ (24) ความเหมาะสมหรือเอื้ออำนวยต่อกระบวนการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และหวงแหนทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม ได้แก่ (25) ประโยชน์ต่อชุมชนด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม (26) ผลประโยชน์ต่อชุมชนด้านเศรษฐกิจ (27) โอกาสในการสนับสนุนด้านพัฒนาจากองค์กรของรัฐและเอกชน (28) การยอมรับและการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (29) ความตระหนักต่อผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนและนักท่องเที่ยวเอง

ผลจากการวิเคราะห์ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของเกาะยอ พบว่าเกาะยอมีศักยภาพปานกลางในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยมีองค์ประกอบที่มีศักยภาพสูง ได้แก่ ด้านพื้นที่ และด้านการมีส่วนร่วม ส่วนที่มีศักยภาพปานกลางได้แก่ ด้านการจัดการ และด้านกิจกรรมและกระบวนการ การวิเคราะห์ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในจุดท่องเที่ยวแต่ละจุด โดยพิจารณาตามองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พบว่าจุดท่องเที่ยวสถาบันทักษิณคดีศึกษามีองค์ประกอบที่มีศักยภาพสูงได้แก่ ด้านพื้นที่และด้านการมีส่วนร่วม องค์ประกอบที่มีศักยภาพปานกลางได้แก่ ด้านการจัดการและด้านการกิจกรรมและกระบวนการ ส่วนจุดท่องเที่ยวกลุ่มทอผ้าราชวดี แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และแหล่งท่องเที่ยววัดคะแนนศักยภาพเท่ากันในแต่ละองค์ประกอบ คือมีองค์ประกอบที่มีศักยภาพสูงได้แก่ ด้านพื้นที่และด้านการมีส่วนร่วม องค์ประกอบที่มีศักยภาพปานกลางได้แก่ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ ส่วนองค์ประกอบที่มีศักยภาพต่ำได้แก่ ด้านการจัดการ

แม้ว่าพื้นที่เกาะยอจัดเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพเหมาะสมต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แต่ยังมีปัญหาในด้านการจัดการและด้านกิจกรรมและกระบวนการ จึงควรที่จะมุ่งเน้นไปที่การส่งเสริมและ

พัฒนาบุคลากรในการวางแผนจัดการ รวมทั้งกำหนดกิจกรรมและกระบวนการที่เหมาะสมและสอดคล้องกับแนวทางของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

กอบกุล ศรีวงศ์เจริญ (2544) ความพร้อมของประชาชนในท้องถิ่นที่มีต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา : ตลาดน้ำท่าคา ตำบลท่าคา อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อศึกษาความพร้อมของประชาชนในท้องถิ่น ที่มีต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การศึกษาในครั้งนี้อาศัยหลักการการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืนที่ดัดแปลงมาจาก The World Wide Fund for Nature (WWF) เพื่อเป็น แนวทางในการศึกษาความพร้อมจากกลุ่มตัวอย่างประชาชนในท้องถิ่นทั้งที่เกี่ยวข้อง และไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว รวมทั้งบุคคลภายนอกที่มีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในตลาดน้ำท่าคา ผลการศึกษาพบว่า

ประชาชนในท้องถิ่นมีความพร้อมในการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ด้วยศักยภาพของชุมชนเอง ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน และประเพณีและวัฒนธรรม ต่าง ๆ ที่สืบทอดกันมา ล้วนแต่เป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวต้องการเข้ามาสัมผัส และพบเห็น ดังนั้นการที่ชาวบ้านสามารถเก็บรักษาวิถีชีวิตดั้งเดิมของตัวเองได้มากเท่าไร ชาวบ้านก็จะเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวได้นานเท่านั้น ข้อเสนอแนะ 1) ส่งเสริมและสนับสนุนให้คนรุ่นหลัง ได้ใช้แนวทางการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืน มาปรับใช้ในชุมชนของตนเอง 2) ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชน ให้เป็นรูปแบบมากยิ่งขึ้น 3) บุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องควรมีส่วนช่วยในการสนับสนุน และเผยแพร่การอนุรักษ์ ประเพณี วัฒนธรรม รวมถึงสิ่งแวดล้อมของชุมชนสู่สาธารณชน เพื่อ นำไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไป

ญาณิศา วัฒนค่านวน (2545) ทักษะแรงงานในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน กรณีศึกษา : หมู่บ้านทรงไทย ปลายโพรงพาง จังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อศึกษาทักษะและแนวทางการพัฒนาทักษะ แรงงานในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนทั้งในระดับชุมชน และครัวเรือนตำบลปลายโพรงพาง จังหวัดสมุทรสงคราม โดยใช้แบบสอบถามสำหรับครัวเรือนที่ให้บริการที่พักจำนวน 19 ครัวเรือน และแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ครัวเรือนที่ให้บริการนำเที่ยวจำนวน 8 ครัวเรือน ผู้นำชุมชนจำนวน 5 ราย เกษนาในการจัดการท่องเที่ยว 1 ราย ประชาชน ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่จัดการท่องเที่ยวแต่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการจำนวน 10 ราย และ นักท่องเที่ยวจำนวน 18 ราย ข้อมูลที่ได้จากการสอบถาม ครัวเรือนที่ให้บริการที่พักใช้ การประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรม SPSS ในการหาค่าร้อยละ ส่วนข้อมูลที่ได้จากการ สัมภาษณ์จะนำมาวิเคราะห์จำแนกแหล่งที่มาของข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบพิจารณาความ สอดคล้องของข้อมูลเพื่อตอบคำถามการวิจัย โดยใช้วิธีการเชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า

วิธีการเกิดขึ้นของการจัดการท่องเที่ยวชุมชนของหมู่บ้านทรงไทย ปลายโพรงพางเริ่มต้นด้วยผู้ มีบทบาทเด่นในการกำหนดทิศทางการดำเนินงานในรูปแบบของ ชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยว ก็คือผู้นำตามธรรมชาติซึ่งเป็นบุคคลที่ชุมชนให้การ ยอมรับนับถือ และศรัทธา สำหรับทักษะแรงงานที่ พบเป็นทักษะที่เกิดจากการประสานทักษะ ที่มีอยู่แต่ดั้งเดิม เช่น ทักษะการจัดการอาหาร ทักษะการ จัดการบ้านพัก ฯลฯ เข้ากับ การเปิดรับทักษะใหม่ ๆ ในการบริหารจัดการ เช่น ทักษะการ ประชาสัมพันธ์ และสร้าง เครือข่าย ทักษะการต่อรอง ทักษะการจัดสรรผลประโยชน์ ฯลฯ แล้วนำ ทักษะที่เป็นทุน ดั้งเดิมและทักษะในการบริหารจัดการมาพัฒนาปรับปรุงให้เอื้อประโยชน์และ เหมาะสม

ต่อการจัดการท่องเที่ยว โดยจากผลการศึกษาพบว่า ทักษะที่ชุมชนค่อนข้างมีน้อยกว่า ทักษะอื่น ได้แก่ ทักษะการสื่อความหมาย ในด้านของความสามารถในการอธิบายเรื่องราว ต่าง ๆ ของชุมชน รวมถึงการไม่สามารถพูดภาษาอื่น เช่น ภาษาอังกฤษ ได้ ข้อเสนอแนะจากการศึกษา คือ ควรมีการสร้างมาตรฐานแรงงานในด้านอุตสาหกรรม การบริการท่องเที่ยวชุมชนขึ้นโดยเปิดโอกาสให้ ประชาชนท้องถิ่นที่จัดการท่องเที่ยว ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรฐานดังกล่าว และควรมี การประสานความร่วมมือกัน กับชุมชนใกล้เคียง นอกจากนี้ควรมีการจัดตั้งกองทุนในชุมชนเพื่อ พัฒนาทักษะฝีมือ แรงงานในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนด้วย

ธนวัฒน์ ขวัญบุญ (2545) ศักยภาพของประชาชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิง นิเวศ กรณีศึกษา : บ้านร่องกล้า อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า จังหวัดพิษณุโลก เพื่อศึกษาระดับ ศักยภาพของประชาชนท้องถิ่น ด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้, ทักษะและการมี ส่วนร่วมกับระดับศักยภาพของประชาชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิง นิเวศ รวมทั้งแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของหมู่บ้านร่องกล้า โดยใช้ แบบสอบถาม (structured questionnaire) สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 70 คน และ สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 7 คน ประมวลผลข้อมูลเชิงปริมาณ ด้วย โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสถิติศาสตร์ (SPSS for windows) สถิติที่ใช้ ในการศึกษา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด การ วิเคราะห์ค่าความสัมพันธ์ของเพียร์สัน (PEARSON) และการ วิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยวิธีอธิบาย รายละเอียด (descriptive) ผลการศึกษาพบว่า

ศักยภาพของประชาชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อยู่ในระดับต่ำ (38.57%) โดยที่ความรู้ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ความรู้ ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง (52.86%) ส่วนทัศนคติด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ใน ระดับปานกลาง (47.14%) และระดับการมี

ส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อยู่ในระดับต่ำ (38.57%) แต่ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพ สิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง (38.57%) ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเพียร์สัน (PEARSON) พบว่า ความรู้ ทักษะคิดและระดับการมีส่วนร่วมกับระดับศักยภาพของประชาชน ท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ 0.01 จากการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง พบว่าปัจจัยที่มีผล ต่อระดับศักยภาพของประชาชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ได้แก่ ทักษะคิดและระดับการมีส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยครั้งนี้ คือ หากต้องการให้มีการจัดการการท่องเที่ยว เชิงนิเวศ ควรส่งเสริมให้มีการมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทักษะทางด้านการจัดการ นอกจากนี้ หน่วยงานรัฐยังควรมีนโยบายในการจัดการพื้นที่ อย่างชัดเจน อีกทั้งยังควรแจ้งให้ประชาชนท้องถิ่นทราบอย่างแน่นอน เพื่อให้ประชาชน ได้รับทราบปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้น และเตรียมพร้อมในการแก้ไขปัญหาที่อาจจะเกิด ความขัดแย้งได้

กานดา วาสะสิริ (2545) ความรู้ เจตคติ และบทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จังหวัดราชบุรีเพื่อศึกษาระดับและความสัมพันธ์ของ ความรู้ เจตคติ และบทบาทของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ระยะเวลาการทำงาน ระดับการศึกษา การรับรู้ข่าวสาร เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และประสบการณ์เข้ารับการฝึกอบรมด้านการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้แบบ สอบถามกับสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล 148 ราย และสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล 7 ราย ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการทดสอบความสัมพันธ์ด้วยสถิติไคสแควร์ รวมทั้งใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาประกอบ ผลการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า

ประชากรส่วนใหญ่มีความรู้ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับต่ำ มีเจตคติในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับที่เห็นด้วยและมีบทบาทในการจัดการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับปฏิบัติบ่อยครั้ง ซึ่งเมื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่าง ความรู้ เจตคติ และบทบาทในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับตัวแปรที่ศึกษา พบว่า ความรู้เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้นอยู่กับระดับการศึกษา อย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนบทบาทในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้นอยู่กับประสบการณ์เข้ารับการฝึกอบรมด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.05 และเมื่อศึกษาสหสัมพันธ์ระหว่างความรู้ เจตคติ และ

บทบาทในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า ความรู้มีความสัมพันธ์กับบทบาทในเชิงลบ แต่ความรู้ไม่มีความสัมพันธ์กับเจตคติ และเจตคติไม่มีความสัมพันธ์กับบทบาท

ในส่วนของปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล พบว่าปัญหาเกิดจากองค์การบริหารส่วนตำบลยังขาดงบประมาณและบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลจึงควรเสนอให้รัฐบาลเพิ่มงบประมาณให้มากขึ้น หรือควรขอความช่วยเหลือและร่วมมือจากหน่วยงานอื่น และควรจัดอบรมในเรื่องของบทบาท อำนาจหน้าที่ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย พบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ควรส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้แก่สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเพิ่มมากขึ้น

จำเนียร ชุณหโสภาค (2547) ได้ทำการศึกษาผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หอการค้าจังหวัดและผู้นำชุมชนกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดราชบุรี การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาบทบาทและความคาดหวังของผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หอการค้าจังหวัดและผู้นำชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จังหวัดราชบุรี และเปรียบเทียบปัจจัยคุณลักษณะของผู้บริหารกับบทบาทและความคาดหวังผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดราชบุรี รูปแบบการวิจัยมีลักษณะข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำชุมชนท้องถิ่น จังหวัดราชบุรี จำนวน 343 ตัวอย่าง ผลการวิจัยพบว่า

บทบาทในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชน มีคะแนนอยู่ในระดับมาก โดยมีบทบาทเรียงตามลำดับดังนี้ ด้านการจัดการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านการมีส่วนร่วม ด้านพื้นที่ และด้านกิจกรรมและกระบวนการ ส่วนความคาดหวังในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชน มีคะแนนอยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยมีความคาดหวังเรียงตามลำดับดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านการจัดการด้านพื้นที่และด้านกิจกรรมและกระบวนการ

นอกจากนี้การทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยตัวแปรสำคัญที่มีผลต่อการส่งเสริมบทบาทของผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดราชบุรี ได้แก่ การให้ความสำคัญต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหารหอการค้าจังหวัดราชบุรี จำนวน 10 ตัวอย่าง ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคาดหวังในการพัฒนาพื้นที่ชายแดน การมีส่วนร่วมจัดทำแผนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ มีข้อเสนอในเรื่องการส่งเสริมสนับสนุนให้ทุก

ภาคส่วนที่มีบทบาทด้านการท่องเที่ยวเพื่อร่วมมือบริหารจัดการให้จังหวัดมีรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งนำเสนอข้อมูลสภาพปัญหาอุปสรรคในการพัฒนา การท่องเที่ยวของจังหวัด ในเรื่องการสร้างความรู้ ความเข้าใจของผู้ประกอบการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการขาดงบประมาณเพื่อการประชาสัมพันธ์เชิงรุก นอกจากนี้ภาครัฐและเอกชนยังให้ความสำคัญหรือร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวไม่มากเท่าที่ควร

ทั้งนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีส่วนร่วมในการพัฒนามาตรฐานและความคาดหวังระหว่างกัน ทั้งในด้านการพัฒนาพื้นที่ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ ด้านการจัดการและด้านการมีส่วนร่วมเพื่อนำยุทธศาสตร์พื้นที่มาใช้ในการพัฒนาและวางแผนด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดและภูมิภาค ควรมีการประสานบูรณาการเพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบเครือข่าย และเกิดระบบธุรกิจพึ่งพาระหว่างผู้ประกอบการระดับประเทศและผู้ประกอบการในพื้นที่ ให้มีส่วนร่วมสนับสนุนการท่องเที่ยวของจังหวัดราชบุรี ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมากที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ ทั้งนี้ควรมุ่งเน้นการสร้างระบบข้อมูลและเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดราชบุรี ให้เข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ รวมทั้งกลุ่มเป้าหมายที่ยังไม่มีโอกาสได้รู้จักให้ได้รับข้อมูล ข่าวสารที่ถูกต้องและทั่วถึง

เบญญา จันทร, ประชุมพร รัชชวงค์ และพงษ์ภักดิ์ ศรีสวัสดิ์ (2547) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี โดยศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรอายุ เพศ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ความรู้ เจตคติ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้ให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการด้านการจำหน่ายอาหาร-ผลิตภัณฑ์ต่างๆ และประชาชนในพื้นที่ที่อยู่ในจังหวัดราชบุรี เฉพาะอำเภอที่มีพื้นที่ในเขตลุ่มแม่น้ำแม่กลอง ได้แก่ อำเภอเมืองราชบุรี อำเภอบ้านโป่ง อำเภอโพธาราม อำเภอดำเนินสะดวก และอำเภอวัดเพลง จำนวน 417 ตัวอย่าง โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบหลายชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทำนาย และตัวแปรเกณฑ์โดยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (r)

ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในกลุ่มผู้นำชุมชน มีส่วนร่วมในการวางแผนนโยบายและร่วมปฏิบัติตามนโยบาย ส่วนกลุ่มที่เป็นผู้ให้บริการ ผู้ประกอบการ และประชาชนจะร่วมเสียสละแรงงานในกิจกรรมพัฒนาการท่องเที่ยว โดยผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า การรับข้อมูลข่าวสาร ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และอายุ มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการ ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พรพิชญ พรหมศิริวะพัลลภ (2548) ได้ทำการศึกษาการวัดระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ โดยศึกษาเรื่องความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ มีวัตถุประสงค์ 2 ข้อคือ 1) เพื่อวัดระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต พังงา และ กระบี่ และ 2) เพื่อทราบปัญหา และ อุปสรรค ของแต่ละผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวในการสร้างความความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่รวบรวมอยู่ในกรอบการวิจัยประกอบด้วย 5 องค์ประกอบดังต่อไปนี้คือ สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) การคมนาคมขนส่งและ สิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว (Access) การบริการที่พัก (Accommodation) กิจกรรมสันทนาการต่างๆ (Activities) และ สิ่งอำนวยความสะดวก ณ แหล่งท่องเที่ยว (Destination amenities) ประกอบกับปัจจัยหลักของความพึงพอใจ คือ คุณภาพการบริการ คุณภาพสินค้า และราคา เป็นองค์ประกอบสำคัญของการวิจัย

ผลการวิจัยที่ได้จากนักท่องเที่ยวชี้ให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเกือบทุกผลิตภัณฑ์ในทั้งสามจังหวัดจัดว่าอยู่ในกลุ่มระดับ พอใจ ที่พัก (Accommodation) เป็นผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่เป็นที่พึงพอใจมากที่สุดของทั้งสามจังหวัด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภูเก็ต และ กระบี่ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างสามจังหวัดโดยภาพรวม นักท่องเที่ยวมีระดับความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ตมากกว่ากระบี่ และกระบี่มากกว่าพังงา ตามลำดับ ซึ่งเจ้าบ้านก็มีความเห็นสอดคล้องกับความเห็นของ นักท่องเที่ยว ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าทั้งสาม จังหวัด มีปัญหาทางด้านการท่องเที่ยวหลายประการที่คล้ายกันโดยเฉพาะปัญหาที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว และความสะดวกในการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว ผู้วิจัยได้เสนอข้อแนะนำให้ทั้งสามจังหวัดร่วมกันทำการปรับปรุงแก้ไขผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่เป็นจุดอ่อนเพื่อสนองตอบต่อความต้องการที่แท้จริงของนักท่องเที่ยว

9. สรุปเอกสารและการวิจัย

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสำรวจ และรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงคราม ได้ข้อมูลอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน ของการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงครามสรุปเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับคำถามการวิจัยดังต่อไปนี้

1. สถานการณ์และการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อชมหิ่งห้อย จังหวัดสมุทรสงครามในปัจจุบันเป็นอย่างไร
2. แนวทางการจัดการเส้นทางชมหิ่งห้อยของจังหวัดสมุทรสงครามเป็นอย่างไร
3. ทศนคติ ความพึงพอใจ การมีส่วนร่วมและศักยภาพของประชาชนที่มีต่อการท่องเที่ยวชมหิ่งห้อย จังหวัดสมุทรสงครามเป็นอย่างไร
4. ทศนคติ ความพึงพอใจ การมีส่วนร่วมและศักยภาพของผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงครามเป็นอย่างไร
5. พฤติกรรมการบริโภคของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่มีต่อการชมหิ่งห้อยเป็นอย่างไร
6. รูปแบบภูมิทัศน์เชิงกายภาพของเส้นทางท่องเที่ยวในการชมหิ่งห้อยในปัจจุบันว่ามีสภาพเป็นอย่างไรและรูปแบบของเรือเหมาะสมที่นำมาใช้ในพื้นที่ควรมีลักษณะเช่นไร

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เพื่อสำรวจและศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงครามมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การสร้างเครื่องมือในการวิจัย
4. การดำเนินการวิจัย
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล
7. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป็นผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงคราม โดยแบ่งออกเป็นผู้เกี่ยวข้องฝ่ายต่าง ๆ ได้แก่

1. ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการบ้านพัก ผู้ประกอบการเรือจ้าง ผู้นำชุมชนและท้องถิ่นองค์กรและหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
2. ประชาชนในชุมชน
3. ประชาชนในเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำ
4. นักท่องเที่ยวชาวไทย
5. นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 716 คน โดยแบ่งออกเป็นผู้เกี่ยวข้องฝ่ายต่าง ๆ ได้แก่

1. ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการบ้านพัก ผู้ประกอบการเรือจ้าง ผู้นำชุมชนและท้องถิ่นองค์กรและหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 85 คน
2. ประชาชนในชุมชน จำนวน 152 คน
3. ประชาชนในเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำ จำนวน 100 คน

4. นักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 349 คน
5. นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ จำนวน 30 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบไปด้วยแบบสอบถามจำนวน 6 ชุดคือ

1. แบบสอบถามทัศนคติ ความพึงพอใจและการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการต่อการท่องเที่ยวทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงคราม
2. แบบสอบถามศักยภาพของผู้ประกอบการต่อการท่องเที่ยวทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงคราม
3. แบบสอบถามทัศนคติ ความพึงพอใจและการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการท่องเที่ยวทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงคราม
4. แบบสอบถามศักยภาพของประชาชนต่อการท่องเที่ยวทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงคราม
5. แบบสอบถามพฤติกรรม ทัศนคติ ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวทางน้ำเพื่อชมหิ่งห้อย จังหวัดสมุทรสงคราม
6. แบบสอบถามผู้ประกอบการเรือโดยสารและประชาชนที่พักอยู่ในเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อย

3. การสร้างเครื่องมือวิจัย

คณะวิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือวิจัยโดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. คณะวิจัยประชุมนำเสนอความคิดเห็นและร่างแบบสอบถามในการวิจัย ตามข้อคำถามในการวิจัย
2. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอให้ผู้เกี่ยวข้องได้พิจารณาความเหมาะสม ความถูกต้อง และการใช้ภาษาในแบบสอบถาม
3. นำแบบสอบถามเสนอในที่ประชุมรับฟังความคิดเห็นผู้ประกอบการ
4. ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เกี่ยวข้อง โดยเพิ่มเติมข้อคำถาม และปรับแก้ข้อความที่ไม่เหมาะสมในข้อคำถาม เพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นจริงในพื้นที่วิจัย และไม่ให้เกิดผลกระทบในทางลบต่อผู้เกี่ยวข้อง

4. การดำเนินการวิจัย

1. คณะวิจัยประชุมเตรียมการวิจัยโดยแบ่งคณะทำงานตามภารกิจและปัญหางานวิจัย โดยกำหนดขอบเขตการศึกษาวิจัยตามหัวข้อที่กำหนด
2. คณะวิจัยดำเนินการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น โดยออกสำรวจเส้นทางการจัดการท่องเที่ยวทางน้ำในทางแม่น้ำและลำคลอง
3. การสำรวจข้อมูลเบื้องต้นทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรคและขั้นตอนต่าง ๆ ในการจัดการท่องเที่ยวทางน้ำในแม่น้ำและลำคลองที่มีหิ้งห้อยอาศัยอยู่ คณะวิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์และจัดประชุมเพื่อสร้างเครื่องมือวิจัย
4. เมื่อนำข้อมูลเบื้องต้นและเอกสารการวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ มาทำการวิเคราะห์ จึงได้จัดทำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางน้ำในการชมหิ้งห้อย ได้แก่ ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการบ้านพัก ผู้ประกอบการเรือจ้าง ผู้นำชุมชนและท้องถิ่น องค์กรเอกชนและหน่วยราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาชนในชุมชน นักท่องเที่ยวชาวไทยนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ
5. การทดสอบเครื่องมือวิจัยเพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามและได้ข้อมูลที่ตรงตามความต้องการอย่างแท้จริง คณะวิจัยจึงได้จัดประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นของผู้ประกอบการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการบ้านพัก ผู้ประกอบการเรือจ้าง ผู้นำชุมชนและท้องถิ่น องค์กรเอกชนและหน่วยราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาชนในชุมชน นักท่องเที่ยวชาวไทยนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ โดยจัดประชุมที่ห้องประชุมโรงเรียนอัมพวันวิทยาลัย อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ในวันเสาร์ที่ 3 มิถุนายน พ.ศ.2549 ระหว่างเวลา 9.00 – 12.00 น. ตามกำหนดการที่ได้แนบท้ายในภาคผนวก
6. การประชุมเพื่อรับฟังข้อเสนอแนะของผู้เกี่ยวข้องกับการวิจัย คณะวิจัยได้ทำการประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานราชการและกลุ่มชมรมต่าง ๆ ในพื้นที่เพื่อให้ครอบคลุมทุกภาคส่วนอันประกอบไปด้วย
 - 6.1 ผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสงคราม
 - 6.2 นายกเทศมนตรีเทศบาลอัมพวา
 - 6.3 นายกองค์การบริหารส่วนตำบล
 - 6.4 ประชาสัมพันธ์จังหวัดสมุทรสงคราม
 - 6.5 สำนักงานขนส่งทางน้ำที่ 3 สมุทรสงคราม
 - 6.6 ศูนย์การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสมุทรสงคราม

6.7 ชมรมผู้ประกอบการโฮมสเตย์

6.8 ชมรมผู้ประกอบการท่องเที่ยว

6.9 ชมรมผู้ประกอบการเรือสำเภา

6.10 ประธานชุมชนอัมพวา

6.11 ประชาสัมพันธ์จังหวัด

6.12 สถานีโทรทัศน์เคเบิลทีวีจังหวัดสมุทรสงคราม

6.13 สถานีวิทยุกรรมการขนส่งทางน้ำและพาณิชยนาวีจังหวัดสมุทรสงคราม

6.14 สถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม

6.15 หอการค้าจังหวัดสมุทรสงคราม

7. การประชุมและรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางน้ำ

คณะวิจัยได้เรียนเชิญผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานในการประชุมและเป็นวิทยากร
เสนอแนะข้อคิดเห็น และแนะนำการนำเสนอข้อมูลของผู้เกี่ยวข้องต่าง ๆ จากนั้นแบ่งการประชุม
ย่อยออกเป็น 4 กลุ่ม โดยเชิญวิทยากรในกลุ่มย่อยต่าง ๆ ประกอบไปด้วย

7.1 สถานการณ์การท่องเที่ยวชมหิ่งห้อยในจังหวัดสมุทรสงคราม การจัดการท่องเที่ยว
ชมหิ่งห้อยในจังหวัดสมุทรสงคราม อ.ปาริชาติ รัตนรักษ์ รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของ
ผู้ประกอบการท่องเที่ยว องค์กรเอกชน (NGOs) และ กลุ่มอนุรักษ์-ชมรมท้องถิ่น

7.2 เส้นทางชมหิ่งห้อยในจังหวัดสมุทรสงคราม รูปแบบภูมิทัศน์เชิงการภาพการ
ท่องเที่ยวชมหิ่งห้อยในจังหวัดสมุทรสงคราม รูปแบบเรือการท่องเที่ยวชมหิ่งห้อยในจังหวัด
สมุทรสงคราม อ.ปณิตา สงวนทรัพย์ รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ประกอบการเรือ
รับจ้าง และผู้นำเที่ยวท้องถิ่น

7.3 พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยในการท่องเที่ยวชมหิ่งห้อยในจังหวัดสมุทรสงคราม
และพฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศการท่องเที่ยวชมหิ่งห้อยในจังหวัดสมุทรสงคราม
วิทยากรกลุ่มคือ อ.จิราวุธ ไสภา รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ประกอบการท่องเที่ยว
รีสอร์ท บ้านพัก Home stay และนักท่องเที่ยว

7.4 ทศนคติที่มีต่อการท่องเที่ยวชมหิ่งห้อยความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวชมหิ่งห้อย
การมีส่วนร่วมของท้องถิ่นต่อการท่องเที่ยวชมหิ่งห้อย ศักยภาพของท้องถิ่นต่อการท่องเที่ยวชม
หิ่งห้อย อ.ปรัญญ์นันท์ นิลสุข รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้นำท้องถิ่น องค์กรท้องถิ่น
และประชาชนในพื้นที่

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

1. นำหนังสือขอความร่วมมือในการทำวิจัยถึงผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. นำหนังสือจากผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสงคราม พร้อมแบบสอบถามไปยังองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อขอความร่วมมือในการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล โดยคณะผู้วิจัยไปแจกแบบสอบถาม และรับคืนด้วยตัวเอง ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลประมาณ 3 เดือน (มิถุนายน – สิงหาคม 2549) ในกรณีที่ไม่ได้รับแบบสอบถามคืนตามกำหนด คณะผู้วิจัยจะต้องติดตามด้วยตนเองอีกครั้ง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลจะทำการแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ

3.1 การสัมภาษณ์ เป็นการเก็บข้อมูลเชิงลึกโดยการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำ เพื่อนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์

3.2 การแจกแบบสอบถามที่สร้างให้กับผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำ ได้แก่ ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการบ้านพัก ผู้ประกอบการเรือจ้าง ผู้นำชุมชนและท้องถิ่น องค์การเอกชนและหน่วยราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาชนในชุมชน นักท่องเที่ยวชาวไทยนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

4. การเก็บข้อมูลรูปแบบเรือและเส้นทางการท่องเที่ยว โดยใช้วิธีการสำรวจพื้นที่และร่างแบบในแผนที่ รวมทั้งการถ่ายภาพเรือนำเที่ยวชมหึ่งห้อยที่อยู่ในเส้นทางน้ำ โดยเป็นเรือที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานขนส่งทางน้ำที่ 3 จังหวัดสมุทรสงคราม

5. การเก็บข้อมูลเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำและสถานที่พักสำหรับการชมหึ่งห้อย จะใช้การกำหนดตำแหน่งในแผนที่และถ่ายภาพสถานที่พัก ท่าเรือ และแหล่งท่องเที่ยวชมหึ่งห้อยตามเส้นทางที่ใช้ในการชมหึ่งห้อย

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำคำตอบในตอนที่ 1 เกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์ โดยการหาค่าร้อยละ (Percentage)

2. นำคำตอบในตอนที่ 2 เกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำ ได้แก่ ทัศนคติ ความพึงพอใจ การมีส่วนร่วม ศักยภาพของผู้ประกอบการและประชาชน และพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3. การแปลผลข้อมูล

แบบสอบถามสถานภาพส่วนบุคคล แยกเป็นกลุ่มตามที่กำหนดและตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบ คิดค่าเป็นร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามเกี่ยวกับทัศนคติ ความพึงพอใจ การมีส่วนร่วม ศักยภาพ และพฤติกรรมนักท่องเที่ยว แบ่งตามด้านต่างๆ โดยมีเกณฑ์แปลความหมายของคะแนนดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00 หมายถึง ดีมาก/มากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49 หมายถึง ดี/มาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49 หมายถึง ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.49 หมายถึง น้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.49 หมายถึง น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด คือ ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็น

4. นำผลคะแนนที่ได้มาทำการวิเคราะห์ผลและอภิปรายผลข้อมูลในแต่ละชุด ตามคำถามการวิจัยในแต่ละข้อ

7. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

7.1 หาค่าร้อยละ (Percentage)

7.2 ค่าเฉลี่ย (Mean)

7.3 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

บทที่ 4 ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเพื่อการสำรวจและศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อย จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นการศึกษาสถานการณ์และการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อชมหิ่งห้อย แนวทางการจัดการเส้นทางชมหิ่งห้อย ทักษะ ความพึงพอใจ การมีส่วนร่วมและศักยภาพของประชาชนและผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวชมหิ่งห้อย พฤติกรรมการบริโภคของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่มีต่อการชมหิ่งห้อย รูปแบบภูมิทัศน์เชิงกายภาพและรูปแบบของเรือเหมาะสมที่นำมาใช้ในพื้นที่ของเส้นทางท่องเที่ยวในการชมหิ่งห้อย โดยผลการวิจัยแบ่งออกได้ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานการณ์การจัดการและการสำรวจเส้นทางชมหิ่งห้อยการท่องเที่ยวเพื่อชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงคราม

ตอนที่ 2 แนวทางการจัดการเส้นทางชมหิ่งห้อยของจังหวัดสมุทรสงครามในปัจจุบัน

ตอนที่ 3 ทักษะ ความพึงพอใจ การมีส่วนร่วมและศักยภาพของผู้ประกอบการต่อการจัดการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อย

ตอนที่ 4 ทักษะ ความพึงพอใจ การมีส่วนร่วมและศักยภาพของประชาชนต่อการจัดการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อย

ตอนที่ 5 พฤติกรรมการบริโภคและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงคราม

ตอนที่ 6 รูปแบบภูมิทัศน์ของเส้นทางท่องเที่ยวในการชมหิ่งห้อยในปัจจุบันและรูปแบบเรือที่เหมาะสม

ตอนที่ 1 สถานการณ์และการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อชมหิ่งห้อย จังหวัดสมุทรสงคราม

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาสถานการณ์และการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงคราม จากผลการสำรวจและศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงคราม โดยเริ่มด้วยการจัดการประชุมเพื่อรับฟังข้อคิดเห็นและสถานการณ์การจัดการการท่องเที่ยวเพื่อชมหิ่งห้อย แนวทางการจัดการเส้นทางชมหิ่งห้อยซึ่งคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดขึ้นเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2549 ณ ห้องประชุมโรงเรียนอัมพวันวิทยาลัย ระหว่างเวลา 9.00 - 12.00 น.

ผลการรับฟังความเห็นของประชาชนและผู้ประกอบการ ผู้ประกอบการเรือโดยสาร ได้ข้อสรุปดังนี้

สถานการณ์การท่องเที่ยวชมหิ่งห้อยในจังหวัดสมุทรสงครามจุดที่กำลังเป็นที่นิยมมาก ซึ่งได้รับความสนใจร่วมไปกับตลาดน้ำยามเย็นอัมพวาและที่พักแบบโฮมสเตย์ซึ่งกระจายตัวอยู่ทั่วไปตามแม่น้ำแม่กลองและคลองต่างๆ ซึ่งที่ผู้วิจัยสามารถรวบรวมได้จาก จนถึงเดือนมิถุนายน 2549 จำนวน 67 แห่ง ข้อมูลเรือซึ่งจดทะเบียนในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงครามจากสำนักงานขนส่งทางน้ำที่ 3 สมุทรสงคราม ในปี 2548 จำนวนมี 40 ลำ ส่วนในปี 2549 ตั้งแต่เดือน มกราคม-มิถุนายน เพียง 6 เดือนมีเรือจดทะเบียนแล้วทั้งสิ้น 116 ลำ

การชมหิ่งห้อยจะมีในวัน สุกร์ ,เสาร์และอาทิตย์ตามการเปิดจำหน่ายสินค้าของตลาดน้ำยามเย็นอัมพวาซึ่งเปิดบริการตั้งแต่ประมาณ 15.00 น. - 21.00 น. โดยเส้นทางในการชมหิ่งห้อยจะใช้เส้นทางคลองอัมพวาบริเวณตลาดน้ำยามเย็นอัมพวาวัดจุฬามณีเลี้ยวซ้ายเข้าคลองผีหลอกวิ่งออกแม่น้ำแม่กลองกลับมาจบที่ตลาดน้ำยามเย็นอัมพวา จะเริ่มชมเวลาพระอาทิตย์เริ่มตกดินหรือเวลาประมาณ 18.00 น.จนถึงประมาณ 21.00 น.

สภาพปัญหาปัจจุบันที่ปรากฏในพื้นที่ของการชมหิ่งห้อยสรุปได้ดังนี้

- 1.จำนวนหิ่งห้อยที่ลดลงตามธรรมชาติและถูกรบกวนโดยมนุษย์
- 2.การลดลงของต้นลำพูจากธรรมชาติและจากการตัดทำลายของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการชมหิ่งห้อยในเรื่องของเสียงเครื่องยนต์การรบกวนในยามวิกาล
- 3.การพังของตลิ่งของบ้านเรือนริมน้ำที่เร็วขึ้นเนื่องจากการเพิ่มของการจราจรทางน้ำ
- 4.มีการแข่งขันกันอย่างมากของเรือบริการชมหิ่งห้อยบริเวณตลาดน้ำยามเย็นอัมพวา
- 5.ประชาชนในพื้นที่ ทั้งผู้ประกอบการ,ชาวบ้าน,คนขับเรือและนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ขาดความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของหิ่งห้อย
- 6.มีเรือบริการจากนอกพื้นที่เข้ามาวิ่งให้บริการ
- 7.การขึ้นลงของน้ำทำให้การขับเรือลำบากในบางช่วงของคลองอัมพวาที่มีความตื้นเขิน
- 8.การเก็บภาษีรายได้ของสรรพากรซึ่งผู้ประกอบการเรือไม่เห็นด้วย
- 9.การเร่งความเร็วของเรือบริการเพื่อให้สามารถรับนักท่องเที่ยวได้หลายๆเที่ยวใน 1 วัน เพราะมีช่วงเวลาที่สามารถชมได้อย่างเหมาะสมประมาณ 3 - 4 ชั่วโมง
- 10.การปฏิบัติตามกฎของกรมเจ้าท่าและมารยาทของผู้ขับขี่เรือ
- 11.ความเข้าใจถึงวิธีการชมหิ่งห้อยที่ถูกต้องของนักท่องเที่ยว
- 12.การเข้าไปดูแลการจัดการท่องเที่ยวของภาครัฐ
- 13.ขาดการรวมกลุ่มอย่างเป็นรูปเป็นร่างของเรือบริการและโฮมสเตย์ทำให้ต่างคนต่างทำ

จากข้อสรุปข้างต้นจะเห็นได้ว่าสถานการณ์และการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อชมหิ่งห้อย จังหวัดสมุทรสงครามในปัจจุบันได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวทำให้มีการแข่งขันกันสูงและนำมาซึ่งปัญหาในด้านต่าง โดยเฉพาะการลดจำนวนลงของหิ่งห้อยซึ่งเป็นหัวใจหลักในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อการชมหิ่งห้อยในจังหวัดสมุทรสงคราม

ภาพที่ 4.1 แสดงบรรยากาศพิธีเปิดงานโดยผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสงคราม

ภาพที่ 4.2 แสดงบรรยากาศการรับลงทะเบียน

ภาพที่ 4.3 แสดงบรรยากาศการรับฟังความคิดเห็นประชาชน

ภาพที่ 4.4 แสดงบรรยากาศขณะผู้วิจัยแนะนำโครงการวิจัย

ภาพที่ 4.5 แสดงบรรยากาศขณะแบ่งกลุ่มรับฟังความคิดเห็นประชาชน

ตอนที่ 2 แนวทางการจัดการเส้นทางทางชมหึ่งห้อยของจังหวัดสมุทรสงครามในปัจจุบัน

การศึกษาในตอนที่ 2 จะประกอบด้วย

ผลการวิเคราะห์ทรัพยากรการท่องเที่ยวในปัจจุบันของจังหวัดสมุทรสงคราม

ผลการศึกษาเส้นทางทางท่องเที่ยวชมหึ่งห้อยในปัจจุบัน

ผลการศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่ตั่งบ้านเรือนอยู่ริมน้ำในเส้นทางชมหึ่งห้อย

การศึกษาโครงการตัวอย่างการจัดการท่องเที่ยวชมหึ่งห้อยในต่างประเทศ

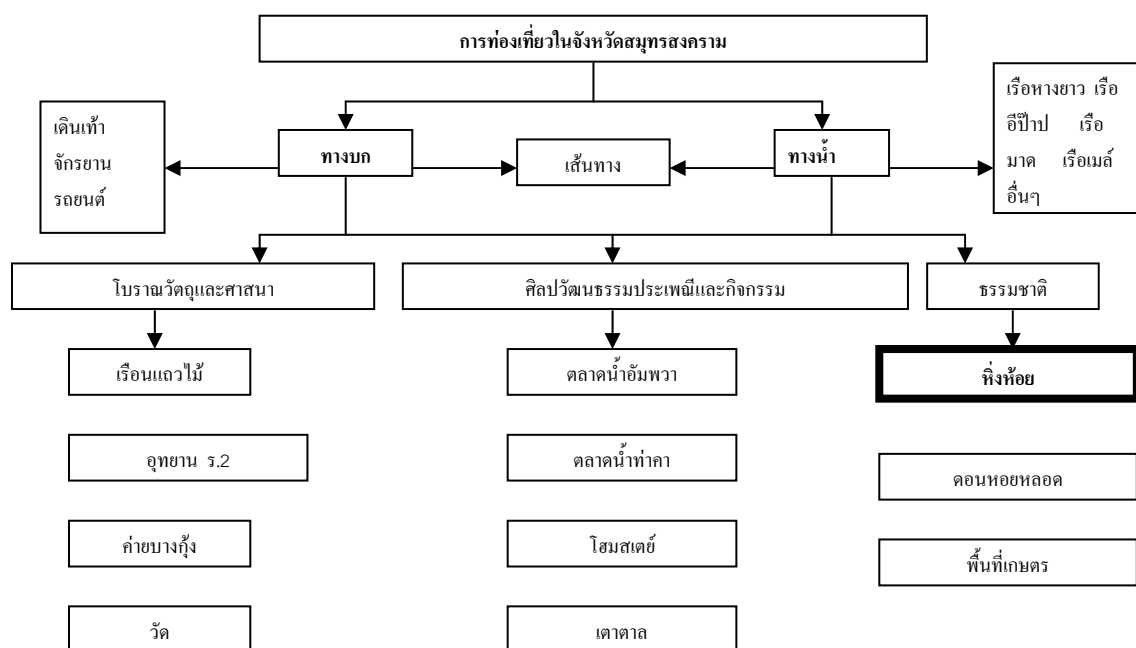
สรุปแนวทางการจัดการเส้นทางทางชมหึ่งห้อยในอนาคต

มีรายละเอียดดังนี้

วิเคราะห์ทรัพยากรการท่องเที่ยวในปัจจุบันของจังหวัดสมุทรสงคราม

การศึกษาการท่องเที่ยวชมหึ่งห้อยในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม สามารถแบ่งเส้นทางได้เป็นทางบกและทางน้ำ โดยทางบกใช้การเดินเท้า , รถยนต์และจักรยานในการเข้าถึงทรัพยากรการท่องเที่ยวในที่ต่างๆ ส่วนทางน้ำซึ่งจังหวัดสมุทรสงครามมีม่าน้ำมากคลองไหลผ่านและมีคลองใหญ่ที่เรือขนาดใหญ่สามารถสัญจรได้และคลองเล็กที่ต้องใช้เรือขนาดเล็กในการสัญจร ประเภทของเรือที่พบในพื้นที่ได้แก่ เรือมาด เรืออีป้าป เรือหางยาว เรือเมล์ และเรือประเภทอื่นๆ หากวิเคราะห์โดยแยกจากประเภทของแหล่งท่องเที่ยว 3 ประเภทอันได้แก่ ประเภทโบราณวัตถุและศาสนา เช่น เรือรบเก่า อนุสาวรีย์ ร.2 ค่ายบางกุ้ง วัดต่างๆ ประเภทศิลปวัฒนธรรมและประเพณีและกิจกรรม

เช่น ตลาดน้ำยามเย็นอัมพวา ตลาดน้ำท่าคา เตตาตล ไฮมสเตล เป็นต้น และประเภทสุดท้ายคือประเภทธรรมชาติ เช่น ดอนหอยหลอด ป่าชายเลน ซึ่งหิ้งห้อยจัดเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติซึ่งไม่สามารถเพาะพันธุ์หรือประดิษฐ์ขึ้นมาได้ โดยทรัพยากรการท่องเที่ยวของจังหวัดสมุทรสงครามทั้ง 3 ประเภท ส่วนใหญ่เข้าถึงได้ทั้งทางบกและทางน้ำ

ภาพที่ 4.6 แสดงการวิเคราะห์ทรัพยากรการท่องเที่ยวจังหวัดสมุทรสาคร

ตอนที่ 2 แนวทางการจัดการเส้นทางการชมหิ้งห้อยของจังหวัดสมุทรสงครามในปัจจุบัน

การจัดการท่องเที่ยวในปัจจุบันของจังหวัดสมุทรสงครามจากทรัพยากรที่มีอยู่ในปัจจุบันเป็นการเที่ยวชมในช่วงเวลากลางวันและยามเย็นจนถึงกลางคืน การจัดการท่องเที่ยวชมหิ้งห้อยเป็นการท่องเที่ยวในช่วงเวลาเย็นถึงค่ำ จากการเก็บข้อมูลพบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่วิวทิวชมหิ้งห้อยร่วมกับท่องเที่ยวตลาดน้ำยามเย็นอัมพวาซึ่งเปิดให้บริการประมาณ พ.ศ 2547 จนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 4.7 แสดงบรรยากาศตลาดน้ำยามเย็นอัมพวา

ภาพที่ 4.8 แสดงท่าเรือบริการเพื่อชมหิ่งห้อย

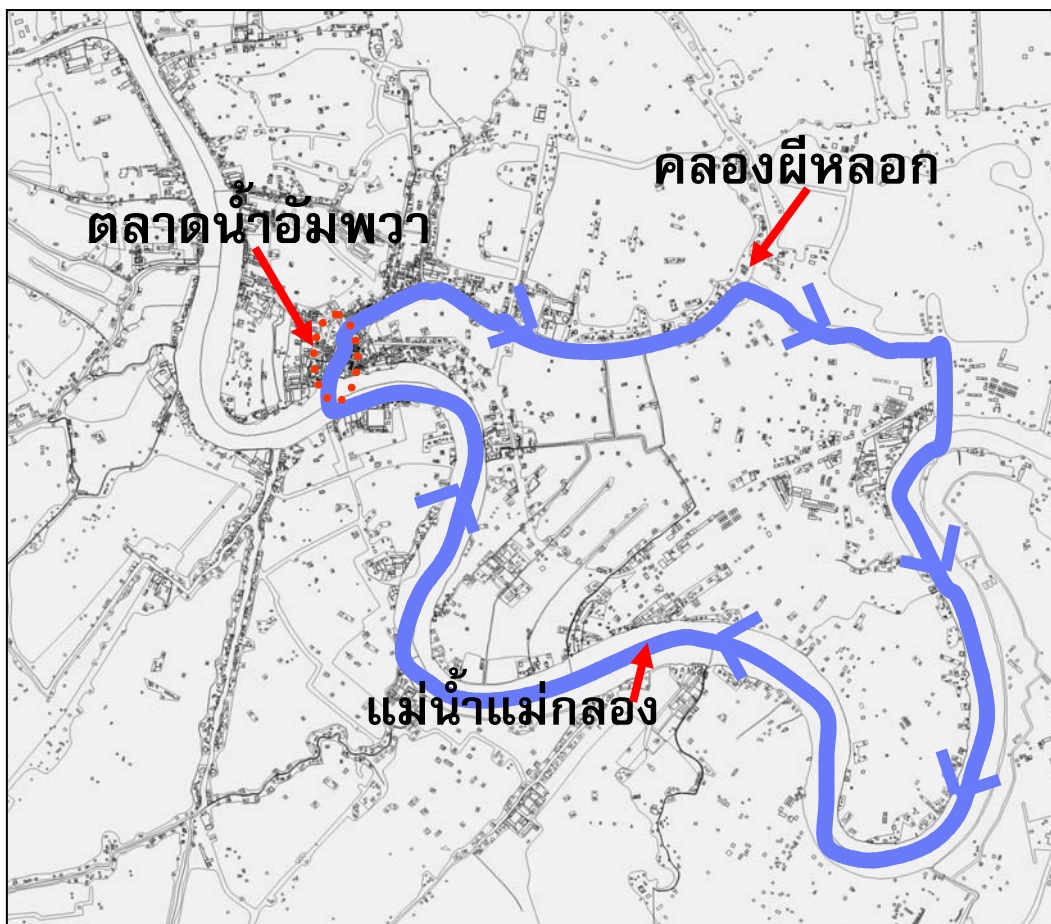
ภาพที่ 4.9 แสดงบรรยากาศตลาดบกบนถนนเลียบนที

ภาพที่ 4.10 แสดงบรรยากาศการค้าขายริมน้ำช่วงเวลา 18.00 น.

เส้นทางในการชมหิ้งห้อยที่มีความสะดวกและเหมาะสมในการเข้าบริหารจัดการเป็นเส้นทางแรกคือ เส้นทางเริ่มต้นจากท่าเรือบริเวณตลาดน้ำยามเย็นอัมพวาเข้าคลองอัมพวาผ่านวัดจุฬามณี เลี้ยวเข้าคลองผีหลอก แล้วออกแม่น้ำแม่กลอง กลับมาจบที่บริเวณตลาดน้ำยามเย็นอัมพวาอีกครั้ง เนื่องจากปัจจัยดังนี้

6. การท่องเที่ยวชมหิ้งห้อยจะมีผู้ใช้บริการในวันศุกร์ วันเสาร์ และวันอาทิตย์
7. กิจกรรมการชมหิ้งห้อยเป็นกิจกรรมเสริมของการมาตลาดน้ำยามเย็นอัมพวาซึ่งเปิดตลาดในวันศุกร์ วันเสาร์ และวันอาทิตย์ เวลาประมาณ 15.00-21.00 น. และเป็นกิจกรรมเสริมของการเข้าพักในโฮมสเตย์ มีไฮจุดประสงค์หลักในการเดินทางมาท่องเที่ยว
8. การท่องเที่ยวทางน้ำที่มีความเชื่อมโยงกับการชมหิ้งห้อยของสมุทรสงครามจะแบ่งตามลำดับเวลาเป็น 2 กลุ่ม

แผนที่ 4.11 แสดงเส้นทางการชมหิ้งห้อยที่มีการให้บริการมากที่สุด

กลุ่มผู้มาเที่ยวตลาดน้ำอัมพวาโดยไม่พักค้างแรม ซึ่งตลาดยามเย็นจะเริ่มเปิดเวลาประมาณเวลาประมาณซึ่งจะใช้เวลาเดินชมกิจกรรม รับประทานอาหาร จั๊บน้ำจิ้ม และใช้บริการเรือชมหิ่งห้อยซึ่งมีท่าเรือให้บริการประมาณ 12 ท่า อัตราค่าบริการเหมาลำเที่ยวละ 600 บาท หรือ 60 บาท ต่อ 1 ท่าน เริ่มเที่ยวแรกประมาณ 18.00 น ใช้เวลาประมาณรอบละ 1 โมง 20 นาทีหรือน้อยกว่านั้น เข้าคลองอัมพวา ผ่านวัดจุฬามณี (โดยบางเรือบางลำแวะให้ขึ้นท่าบริเวณวัดเพื่อเที่ยวชม) เลี้ยวเข้าคลองผีหลอก แล้วออกแม่น้ำแม่กลอง กลับมาจบที่ตลาดน้ำอัมพวาให้บริการจนถึงเวลาประมาณ 23.00 น. นักท่องเที่ยวก็จะเดินทางกลับโดยไม่ค้างคืน หรือ เข้าที่พัก การชมหิ่งห้อยอาจดีกว่านั้นตามการตกลงว่าจ้าง

กลุ่มผู้มาพักค้างแรมโฮมสเตท์ซึ่งส่วนใหญ่ติดแม่น้ำแม่กลองหรือคลองย่อย จากการเก็บข้อมูลส่วนใหญ่ นักท่องเที่ยวจะพักแรม 1 คืน ส่วนใหญ่เป็นคืนวันเสาร์ โดยเริ่มจากการเดินทางท่องเที่ยวสถานที่ต่างๆโดยทางรถยนต์ เข้าที่พักช่วงเวลาตั้งแต่ 12.00 - 15.00 น. นั่งเรือบริการจากที่พัก ซึ่งผู้ประกอบการบางรายมีเรือบริการเป็นของตนเองหรือมีกลุ่มเรือไม่สังกัดท่ารับจ้างเป็นประจำลักษณะเหมาลำประมาณ 1,000 บาท มาส่งบริเวณตลาดน้ำยามเย็นอัมพวาประมาณ 16.00 น. รับกลับจากตลาดเวลาประมาณ 19.00 น. การเดินทางกลับโดยส่วนใหญ่พาชมหิ่งห้อยโดยขึ้นเรือเข้าคลองอัมพวาผ่านวัดจุฬามณีเลี้ยวขวาเข้าคลองผีหลอกออกแม่น้ำแม่กลองและกลับเข้าที่พักโดยมีผู้ประกอบการบางรายจะนำชมหิ่งห้อยในแหล่งที่ใกล้ที่พักของตนเองเพื่อความสะดวกและไม่เสียค่าบริการ

ภาพที่ 4.12 แสดงเรือบริการชมหิ่งห้อยบริเวณตลาดน้ำอัมพวา

ภาพที่ 4.13 แสดงเรือบริการชมหึ่งห้อยบริเวณตลาดน้ำอัมพวา

ภาพที่ 4.14 แสดงเรือบริการชมหึ่งห้อยบริเวณท่าน้ำวัดจุฬามณี

ภาพที่ 4.15 แสดงสภาพทางกายภาพของคลองอัมพวา – คลองผีหลอก ในปัจจุบันช่วงกลางวัน

ภาพที่ 4.16 แสดงสภาพทางกายภาพของคลองอัมพวา – คลองผีหลอกในปัจจุบันช่วงกลางคืน

ภาพที่ 4.17 แผนที่

ปัญหาสำคัญของเส้นทางการชมหิ่งห้อยในปัจจุบันนอกจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินริมชายตลิ่งแล้วยังมีปัญหการพังทลายของตลิ่งจากฐานข้อมูลของกรมโยธาธิการและผังเมืองตามตำแหน่งและภาพดังนี้

ภาพที่ 4.18 แผนที่แสดงตำแหน่งของการเกิดปัญหาดิ่งพัง

ที่มา: กรมโยธาธิการและผังเมือง

จากแผนที่ดังกล่าวข้างต้นจะเห็นบริเวณสีแดงและมีอักษรกำกับ คือ MK -01 ,MK -02, MK -03 และ MK -07 เป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการพังทลายของตลิ่ง ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ในเส้นทางการชมหิ่งห้อยซึ่งใช้กับอยู่มากในปัจจุบัน ดังนั้นหากเกิดการพังทลายจะเป็นการทำลายระบบนิเวศทางธรรมชาติทำให้จำนวนของหิ่งห้อยลดลงหรือไม่ปรากฏให้เห็นอีกเลย โดยจุดเสี่ยงกรมโยธาธิการและผังเมืองได้กำหนดความสำคัญดังนี้

ตารางที่ 4.1 แสดงลำดับความสำคัญของจุดเสี่ยงการพังทลายของตลิ่งในจังหวัดสมุทรสงคราม

รหัสโครงการ	ชื่อโครงการ	ลุ่มน้ำ	แม่น้ำ	อำเภอ	ความยาว (เมตร)	ลำดับความสำคัญ
MK-01	พื้นที่เสี่ยงต่อการพังทลายของตลิ่ง	ลุ่มน้ำแม่กลอง	แม่กลอง	เมืองสมุทรสงคราม	1385	3
MK-02				เมืองสมุทรสงคราม	1025	1
MK-03				เมืองสมุทรสงคราม	1200	5
MK-04				เมืองสมุทรสงคราม	585	6
MK-05				อัมพวา	1190	7
MK-06				อัมพวา	330	4
MK-07				บางคนที่	1000	2

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ในอนาคตการขมึงห้อยในเส้นทางดังกล่าวจะประสบปัญหาการพังทลายของตลิ่ง ดังนั้นควรจัดเตรียมความพร้อมของเส้นทางสายอื่นและการแก้ปัญหาการพังทลายของตลิ่งควบคู่กันไปด้วย

การพัฒนาเส้นทางอื่นในการขมึงห้อยในจังหวัดสมุทรสงครามนั้นเกิดขึ้นได้หลายเส้นทางเนื่องจากลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดสมุทรสงครามมีคลองย่อยจากแม่น้ำแม่กลองหลายสายมีทั้งคลองขนาดใหญ่และคลองขนาดเล็ก แต่เนื่องด้วยการขมึงห้อยในปัจจุบันเป็นกิจกรรมต่อเนื่องจากตลาดน้ำยามเย็นอัมพวา ซึ่งมีท่าเรือบริการท่องเที่ยวขมึงห้อยเป็นจำนวนมาก ผู้วิจัยจึงได้สำรวจเส้นทางที่ใกล้จุดบริการเรือเพื่อขมึงห้อย เพื่อวางแผนการจัดการเส้นทางได้ในอนาคตคือ เส้นทางคลองประชาชมชื่น และคลองสายย่อยอันได้แก่ คลองบางโพรง คลองลัดตาช่วย คลองวัดประชา คลองตะเคียน รวม 14 กิโลเมตร

การสำรวจเส้นทางดังกล่าวพบว่าที่บ้านเรือนปลูกสร้างริมคลองกันอย่างหนาแน่นในช่วงต้นของคลองประชาชมชื่น ส่วนคลองย่อยมีบ้านเรือนปลูกสร้างริมคลองเป็นช่วงๆ มีห้อยให้เห็นเป็นระยะตามต้นลำพูขนาดใหญ่

ภาพที่ 4.19 แสดงสภาพทางกายภาพของคลองตะเคียนช่วงกลางวัน

ภาพที่ 4.20 แสดงสภาพทางกายภาพของปากคลองวัดประชาช่วงกลางวัน

ภาพที่ 4.21 แสดงสภาพทางกายภาพของคลองประชามขึ้นตอนในช่วงกลางวัน

ภาพที่ 4.22 แสดงสภาพทางกายภาพของคลองประชามขึ้นตอนในช่วงกลางวัน

ภาพที่ 4.23 แผนที่แสดงการสำรวจเส้นทางเดินเรือในการชมหิ่งห้อยเพิ่มเติม

จากการสำรวจพบว่าเส้นทางมีความเหมาะสมในการวางแผนเป็นเส้นทางบริการชมหิ่งห้อย ในอนาคตคือ เส้นทางเข้าคลองประชาขมขึ้นหรือคลองบางลี่ เลี้ยวขวาเข้าคลองบางโพงพาง คลองลัดตาช่วย คลองวัดประชา เป็นวงกลมกลับเข้าคลองประชาขมขึ้นหรือคลองบางลี่ เพื่อกลับไปยังจุดบริการ เรือท่องเที่ยวบริเวณตลาดน้ำยามเย็นอัมพวา ซึ่งจากการสำรวจพบภูมิทัศน์บริเวณริมตลิ่งใช้ลักษณะ เชื้อนแบบธรรมชาติ เช่น ต้นจาก ต้นลำพู และต้นเสม และต้นไม้พื้นถิ่นอีกหลายชนิด ทำให้เอื้ออำนวย ต่อวงจรชีวิตของหิ่งห้อย

2.3 ความคิดเห็นของประชาชนที่ดื่งบ้านเรือนอยู่ริมน้ำตามเส้นทางชมหิ่งห้อย

คณะวิจัยได้สำรวจความคิดเห็นของประชาชนที่ดื่งบ้านเรือนอยู่ริมน้ำตามเส้นทางชมหิ่งห้อยเพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงรูปแบบภูมิทัศน์ที่เหมาะสมได้แก่

- สถานภาพประชาชนผู้ตอบแบบสอบถาม
- การมีส่วนร่วมของชุมชนริมน้ำการจัดการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อย
- ผลกระทบต่อบ้านเรือนจากการจัดการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อย
- ทศนคติของบ้านเรือนริมน้ำต่อการจัดการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อย
- ความรู้ของชุมชนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของหิ่งห้อยและสิ่งแวดล้อม

2.3.1 สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม

สภาพภาพของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นประชาชนที่พักอาศัยอยู่ในเส้นทางการท่องเที่ยว
เส้นทางนำเพื่อการชมหิ้งห้อย ประกอบด้วยเพศ อายุ ระยะเวลาที่พักอาศัยอยู่ในที่พัก

ตารางที่ 4.2 แสดงสถานภาพประชาชนผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ	100	100
ชาย	42	42
หญิง	56	56
อายุ	100	100
ต่ำกว่า 30 ปี	21	21
30 – 34 ปี	3	3
35-39 ปี	8	8
40 – 44 ปี	10	10
45 – 49 ปี	10	10
50 ปีขึ้นไป	47	47
ระยะเวลาที่พักอาศัยอยู่ในที่พัก	100	100
ต่ำกว่า 5 ปี	12	12
5-9 ปี	1	1
10-14 ปี	2	2
15-19 ปี	5	5
20 ขึ้นไป	80	80
จำนวนสมาชิกในครอบครัว	100	100
○ คน	10	10

ตารางที่ 4.2 (ต่อ) แสดงสถานภาพประชาชนผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
3-4 คน	37	37
5-6 คน	41	41
7-9 คน	9	9
10 คนขึ้นไป	3	3
ท่านเป็นเจ้าของบ้าน	100	100
เป็นเจ้าของบ้าน	59	59
ไม่ใช่เจ้าของบ้าน	41	41
อาชีพหลักของครอบครัว	100	100
ทำสวน	27	27
รับจ้าง	34	34
ขับเรือบริการ	1	1
อื่นๆ	36	36

จากตารางที่ 4.2 แสดงสถานภาพประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า

ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชาย ร้อยละ 42 เพศหญิงร้อยละ 56

อายุต่ำกว่า 30 ปี ร้อยละ 21 อายุระหว่าง 30 – 34 ปี ร้อยละ 3 อายุระหว่าง 35-39 ปี ร้อยละ 8 อายุ 40 – 44 ปี ร้อยละ 10 อายุระหว่าง 45 – 49 ปี ร้อยละ 10 และอายุ 50 ปีขึ้นไป ร้อยละ 47

ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในบ้านพัก ต่ำกว่า 5 ปี ร้อยละ 12 ระหว่าง 5 - 9 ปี ร้อยละ 1 ระหว่าง 10 – 14 ปี ร้อยละ 2 ระหว่าง 15 – 19 ปี ร้อยละ 5 และ 20 ปีขึ้นไป ร้อยละ 80

มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 1-2 คน ร้อยละ 10 3-4 คน ร้อยละ 37 5-6 คน ร้อยละ 39 สมาชิก 7-9 คน ร้อยละ 9 และมีสมาชิก 10 คนขึ้นไป ร้อยละ 3

อาชีพหลักของครอบครัว ทำสวน ร้อยละ 27 รับจ้าง ร้อยละ 34 (โดยมีบางส่วนเป็นการรับจ้างทำสวนโดยไม่ได้เป็นเจ้าของ) ขับเรือบริการร้อยละ 1 อาชีพอื่นๆ ร้อยละ 36 (ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย)

2.3.2 แสดงการมีส่วนร่วมของบ้านเรือนริมน้ำต่อการจัดการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อย แสดงการมีส่วนร่วมของบ้านเรือนริมน้ำต่อการจัดการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อย ในแม่น้ำลำคลองต่างๆด้านการบริการที่พักเรือบริการ และการเป็นจุดชมหิ่งห้อย

ตารางที่ 4.3 แสดงการมีส่วนร่วมของบ้านเรือนริมน้ำต่อการจัดการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อย

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
บ้านเรือนท่านอยู่ติดแม่น้ำ-คลอง	100	100
แม่น้ำแม่กลอง	12	12
คลองบางน้อย	18	18
คลองโพงพาง	1	1
คลองแควอ้อม	1	1
คลองอัมพวา	16	16
คลองวัดนางพิมพ์	1	1
คลองศาลา	6	6
คลองประชาชมชื่น	15	15
คลองบ้านไต้	18	18
ท่านมีที่พัก-เรือให้บริการชมหิ่งห้อย	100	100
มีบริการ	15	15
ไม่มีบริการ	78	78
บริเวณบ้านของท่านมีจุดชมหิ่งห้อย	100	100
มี	16	16
ไม่มี	73	73
เคยมี	10	10

จากตารางที่ 4.3 แสดงการมีส่วนร่วมของบ้านเรือนริมน้ำต่อการจัดการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อย จากการเก็บข้อมูลบ้านเรือนที่ติดแม่น้ำแม่กลอง ร้อยละ 12 คลองบางน้อย ร้อยละ 18 คลองบ้านไต้ ร้อยละ 18 คลองอัมพวาร้อยละ 16 คลองประชาชมชื่น ร้อยละ 15 คลองศาลา ร้อยละ 6 และคลองโพงพาง คลองแควอ้อม คลองวัดนางพิมพ์ ร้อยละ 1

บ้านเรือนริมแม่น้ำลำคลองมีที่พัก-เรือให้บริการแก่นักท่องเที่ยวร้อยละ 15 และ ไม่มีส่วนในการให้บริการ ร้อยละ 78